

OTDK-dolgozat

2025

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM

PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR

BGE

**Z GENERÁCIÓ PÉNZÜGYI HELYZETE ÉS BOLDOGSÁGA A
JELENLEGI GAZDASÁGI KÖRNYEZETBEN**

**THE FINANCIAL SITUATION AND HAPPINESS OF GENERATION Z
IN THE CURRENT ECONOMIC ENVIRONMENT**

Kovács Patrícia

Konzulens: Dr. Hegedűs Szilárd PhD

Kézirat lezárásának dátuma: 2025. 01. 05.

Tartalomjegyzék

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	1
ÁBRAJEGYZÉK.....	1
1. BEVEZETÉS	1
1.1. A dolgozat felépítése	2
2. A PÉNZ.....	4
2.1. A pénz fogalma és kialakulása	4
2.2. A pénz szerepe	6
2.3. Pénzügyi kultúra Magyarországon	7
2.3.1. OECD felmérés.....	8
2.3.2. Pénzügyi tudatosság fejlesztése hazánkban.....	10
2.3.3. Következtetések	11
2.4. Pénzügyi tervezés, személyes pénzügyek.....	12
3. A BOLDOGSÁG.....	13
3.1. Boldogság fogalma.....	13
3.2. Boldogság mérése	14
3.3. A pénz és a boldogság kapcsolata.....	17
3.4. Boldogtalanság Magyarországon	19
3.5. Következtetések	21
4. Z GENERÁCIÓ.....	23
4.1. Z generáció fogalma és jellemzői.....	23
4.2. A jelenlegi gazdasági környezet hatása a Z generációra.....	25
4.3. Konklúzió.....	26
5. PRIMER KUTATÁS.....	28
5.1. Kutatás módszere	28
5.2. Demográfiai adatok	31
5.3. Kérdőív elemzése.....	36
5.3.1. Pénzügyi helyzet.....	36
5.3.2. Elégedettség, szubjektív jóllét	41
5.3.3. Mentális egészség	44
5.3.4. Jövő.....	45
5.3.5. Pénzügyi tudatosság.....	47
5.4. Javaslatok.....	51
5.4.1. Alternatív megoldások.....	53
5.5. Korlátok.....	54
5.6. Lehetőségek és irányok a további kutatásokhoz.....	55
5.7. Eredmények.....	55
5.8. Többváltozós statisztikai elemzések	59
5.8.1. Faktoranalízis.....	59
5.8.2. Klaszteranalízis.....	63
6. ÖSSZEFOGLALÁS	66
IRODALOMJEGYZÉK.....	74
MELLÉKLETEK.....	78

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat: Pénzügyi helyzettel kapcsolatos állítások átlaga és szórása	40
2. táblázat: Z generáció szubjektív jóllétének értékelése, átlag és szórás	42
3. táblázat: Mentális egészségre vonatkozó állítások átlaga és szórása	44
4. táblázat: Keresztábra a bevétel és az elégedettség tekintetében	56
5. táblázat: Khi-négyzet próba a bevétel és az elégedettség tekintetében	56
6. táblázat: Keresztábra a nem és a szorongás tekintetében	57
7. táblázat: Khi-négyzet próba a nem és a szorongás alapján	58
8. táblázat: Keresztábra a nem és a pénzügyi kockázatvállalás tekintetében	58
9. táblázat: Khi-négyzet próba a nem és a pénzügyi kockázatvállalás alapján	59
10. táblázat: A kapcsolat erőssége a nem és a pénzügyi kockázatvállalás esetében	59
11. táblázat: KMO és Bartlett-teszt eredményei	60
12. táblázat: Teljes variancia táblázat	61
13. táblázat: Rotált faktorsúly mátrix	63
14. táblázat: Klaszterek átlaga és szórása faktoronként	65

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Better Life Index országok összehasonlítása	15
2. ábra: Magyarország Világboldogság Indexe	20
3. ábra: A kitöltők nemek szerinti megoszlása	32
4. ábra: A megkérdezettek életkor szerinti megoszlása	33
5. ábra: A Z generáció aránya iskolai végzettség szerint	34
6. ábra: A válaszadók lakóhely szerinti eloszlása	34
7. ábra: A válaszadók megoszlása jelenlegi státuszuk alapján	35
8. ábra: Z generáció lakhatási helyzete	36
9. ábra: Pénz fogalmának jelentése a kitöltők véleménye alapján	37
10. ábra: A kitöltők legnagyobb bevételi forrásának megoszlása	38
11. ábra: A kutatásban résztvevők bevételének megoszlása	39
12. ábra: A kitöltők álláspontja, hogy mennyire tartják magukat kockázatvállalónak ...	39
13. ábra: Z generáció élettel való elégedettségének megoszlása	42
14. ábra: Z generáció boldoggá tevő tényezők százalékos megoszlása	43
15. ábra: A boldogtalanság okai a Z generáció körében	44
16. ábra: A kitöltők aggodalmának és szorongásának megoszlása a jövőről	45
17. ábra: A Z generációt leginkább aggasztó problémák	47
18. ábra: A válaszadók jövőbeli megélhetési kilátásai 35 éves korukra	47
19. ábra: A Z generáció által használt közösségi média platformok népszerűsége	48
20. ábra: Személyes pénzügyekkel kapcsolatos tartalom fogyasztási szokások	49
21. ábra: A pénzügyi tudatosság motivációi a kitöltők körében	49
22. ábra: Z generáció véleménye a pénzügyi oktatás hiányáról az oktatási intézményeknél	50
23. ábra: A kitöltők ötletei a pénzügyi tudatosság növelésére	51
24. ábra: Scree Plot	62
25. ábra: Kétfázisú klaszter	64

1. BEVEZETÉS

Az elmúlt években egyre jobban felmerült és kritikus fontosságú kérdéssé vált a Z generáció pénzügyi tudatossága és boldogsága a jelenlegi gazdasági környezetben. Dolgozatom címe és témaválasztása, mögött több személyes tényező húzódik meg, mint például az aktualitás és a fontosság.

A Z generáció fogalma az 1990-es évek végén és a 2000-es évek elején született emberek leírására használt kifejezés. Egyes források az 1997–2012 közötti konkrét évtartományt adják meg a generációhoz, bár a pontos határok kérdése vitatott marad. Ennek oka részben az, hogy a generációkat és korszellemüket nehéz egyértelműen körül határolni, mivel sok tényező befolyásolja az egyes generációk tagjait. Én a továbbiakban a Z generáció tagjainak az 1997-2012 között születetteket tekintem. (Eldridge, 2024)

Mint minden generációnak, a Z generációnak a viselkedése és gondolkodásmódja is azoktól a körülményektől függ, amelyek között felnőttek.

–A digitális korszak által kínált lehetőségek és kihívások nagyban meghatározták a fiatalok mindennapjait. Szinte egész életük során rendelkezésre álló internet és digitális eszközök világában nőttek fel. Ez nem csupán egy egyszerű technológiai változás, hanem egy teljesen új kommunikációs és információs paradigmát hozott létre, ami alapjaiban változtatta meg a kapcsolatokat, a munkavégzést és a szórakozást.

–Ide sorolható az éghajlati vészhelyzet és a környezeti problémák. A klímaváltozás okozta fenyegetések és az ezekre adott válaszok közvetlen hatással vannak jövőjükre. A tengerszint emelkedése, az extrém időjárási események gyakoriságának növekedése, az élelmiszerbiztonság csökkenése és a természeti katasztrófák súlyos veszélyt jelentenek. Egyre többen vesznek részt az éghajlatváltozás elleni küzdelemben, ami nem csak a saját életüket, hanem a bolygó jövőjét is befolyásolja hosszú távon.

–A COVID-19 világjárvány hatása szintén nyomokat hagyott az életükben. Az egészségügyi válság, a lezárások, a társadalmi korlátozások és a bizonytalanság nem csupán a mindennapi életüket változtatta meg, hanem jelentős hatást gyakorolt a fiatalok mentális egészségére és jövőképükre.

–A változó pénzügyi körülmények és a gazdasági válságok (2008-as pénzügyi válság, a 2020-as COVID-19 okozta gazdasági visszaesés, infláció, Orosz-ukrán háború, energiaválság)

nem csupán anyagi bizonytalanságot okoznak, hanem bizalmatlanságot és kétségeket is keltenek bennük a jövő iránt.

Ezek a kihívások mind-mind olyan tényezők, amelyek befolyásolják identitásukat és életük minden területét, beleértve pénzügyi döntéseiket és boldogságukat is. (mckinsey.com, 2024)

Személyes okként megemlíthetem, hogy én magam is a Z generációba tartozom, így a saját tapasztalataim alapján ismerem és érzem azt a nyomást, amit a fent említett tényezők gyakorolnak a mentális egészségünkre. A generációnkban tapasztalható szorongás, megfelelési kényszer, perfekcionizmus és a kiégés mind olyan jelenségek, amelyek közvetlenül kapcsolódnak pénzügyi helyzetünkhöz és jövőképünkhöz.

Én is átélem ezeket a kihívásokat és az ezekből levont tanulságok arra ösztönöznek, hogy aktívan foglalkozzak a pénzügyi helyzetemmel és fejlesszem tudásomat ezen a területen. Úgy gondolom, hogy a Z generáció pénzügyi tudatossága és boldogsága a mai gazdasági környezetben egy égetően fontos és aktuális téma.

1.1. A dolgozat felépítése

Mivel mindenki egyedi és máshogyan éli meg a történeteket, ezért dolgozatom célja, hogy jobban megértsem a Z generáció pénzügyi helyzetét, hogy hogyan hat a bevételük a boldogságukra és az általános életminőségükre.

Dolgozatom fő kérdése, hogy hogyan befolyásolja a jelenlegi gazdasági környezet a Z generáció pénzügyi tudatosságát és boldogságát? Továbbá kidolgoztam néhány alkérdést is.

- Van-e kapcsolat a Z generáció jövedelme és az általános elégedettsége között?
- Mely tényezők okozzák a legnagyobb aggodalmat a Z generáció számára?

Az alábbiakban részletesen kifejtem dolgozatom struktúráját és azt, hogy mely témaköröket fogom tárgyalni.

Először a pénz fogalmát és kialakulását fogom definiálni, majd részletesen elemzem a pénz szerepét a gazdaságban, a pénzügyi kultúrát Magyarországon, különös tekintettel a lakosság pénzügyi ismereteire és szokásaira. A pénzügyi tervezés alfejezetben bemutatom, hogyan segíthet a tervezés a pénzügyi célok elérésében és az anyagi helyzet javításában.

A következő fejezetben a pénz és a boldogság kapcsolatát vizsgálom. A boldogság fogalmának és mérésének alapos elemzésével indítok. Ezután kitérek arra, hogy a pénz hogyan befolyásolja az emberi viselkedést és gondolkodást, hogy valóban boldogít-e a pénz, vagy inkább stresszt és boldogtalanságot okoz. A magyarországi boldogtalanságot és annak okait ismertetem. Ezek alapján következtetéseket vonok le a pénz és a boldogság kapcsolatáról és javaslatokat fogalmazok meg a boldogság és pénzügyi jólét összefüggéseinek jobb megértésére és kezelésére.

A negyedik fejezetben a Z generációt fogom bemutatni. A Z generáció jellemzőinek áttekintését, a pénzügyi kihívásaikat és a mentális egészség problémáit részletezem, amelyek a globális válságok, mint a COVID-19, klímaváltozás és háborúk miatt folyamatosan fokozódnak. Ezen fejezet végén levonom a konklúziót, hogyan hatott rájuk az instabilitás, milyen akadályok jelentenek nekik kihívást, valamint, hogy a jövőbeli siker és anyagi biztonság érdekében milyen megoldásokat kellene keresniük.

Ezt követő fejezetben primer kutatásom eredményeit fejtem ki, melyhez mennyiségi, azaz kvantitatív kutatási módszert választottam. Online kérdőív segítségével mértem fel, hogyan kezelik a pénzügyeiket a fiatalok, milyen kihívásokkal szembesülnek és mindez hogyan hat a mentális egészségükre, jövőbeli kilátásaikra. Az elemzés során a demográfiai adatokat is bemutatom, valamint részletesen elemzem a kérdőívet. Az eredmények alapján javaslatokat fogalmazok meg a pénzügyi stabilitás és siker eléréséhez. A kutatás során felmerült korlátokról is szó lesz és azok hatásáról az eredményekre. Az eredményekben a hipotéziseket fogom megerősíteni vagy megcáfolni Khi-négyzet próbával, valamint a többváltozós statisztikai elemzések közül a faktoranalízissel és a klaszteranalízissel fogok foglalkozni.

Végül de nem utolsó sorban az összefoglalom a szakirodalomkutatásom során összegyűjtött információkat és a kutatásom legfontosabb megállapításait.

2. A PÉNZ

A pénz a mindennapi élet egyik legfontosabb tényezője, azonban pontos értelmezése és jelentősége gyakran eltérő lehet az egyének számára. Amikor pénzről beszélünk, általában a fizetőeszköz funkciójára gondolunk, amellyel a tranzakciókat bonyolítjuk le, legyen az egy tárgy, szolgáltatás vagy egy élmény kifizetése. A pénz azonban ennél sokkal többet jelent, az életünk szinte minden területén jelen van és meghatározza a döntéseinket, lehetőségeinket, sőt még a jövőnket is. A fejezet célja, hogy átfogó képet nyújtson a pénz történeti kialakulásáról, valamint annak szerepéről a társadalomban, különösen Magyarországon. Ezen túlmenően elemzem, hogy miért elengedhetetlen a tudatos pénzügyei tervezés, akár a rövid, akár a hosszabb távú célok elérése esetében. Céлом, hogy rávilágítsak arra, hogy a pénz nem csupán egy eszköz, amivel fizetünk, hanem egy olyan erő, amely képes formálni az életünket, ha tudatosan bánunk vele.

2.1. A pénz fogalma és kialakulása

A pénz története szorosan kapcsolódik a társadalmak fejlődéséhez és a gazdasági rendszerek kialakulásához. Ahhoz, hogy megértsük, hogyan jöttek létre a mai gazdasági rendszerek és hogyan vált a pénz mindennapi életünk alapvető részévé, elengedhetetlennek tartom a pénz kialakulásának történetét, kezdve a cserekereskedelem kezdetleges formáitól, az árupénzek használatán keresztül egészen a modern pénzformákig, amelyeket ma is használunk. A pénz nem csak gazdasági eszköz, hanem a társadalmi rendszerek egyik meghatározó eleme is.

Pénz fogalma

A pénz a gazdasági rendszer kulcsfontosságú alkotóeleme. Mindenki számára ismert, hiszen a mindennapjaink során elengedhetetlen eszköz, ez alakítja az életünket, továbbá az egész világot is. Azonban, ha alaposabban megvizsgáljuk, a kérdés bonyolultabbá válik: Mi valójában a pénz? Egy bankjegy vagy érme a zsebünkben? Az arany a központi bank pánccéltermeiben? Esetleg az elektronikus jelek, amelyek a bankok számítógépes rendszereiben vannak rögzítve? Vagy az adatok, amelyek a chipkártyákon tárolódnak? És mi a helyzet a numizmatikus gyűjteményekben található érmekkel és régi bankjegyekkel? Vajon ezek is pénznek számítanak?

A fentebb felsorolt kérdések alapján nyilvánvalóvá válik, hogy a pénzt nem lehet fizikai formája alapján meghatározni. A pénz egy társadalmi intézmény, amelynek szerepét bizonyos tárgyak és jelek csak az adott társadalmi viszonyok között töltik be. Ahogy a társadalom változik, úgy alakulnak át annak intézményei is. A történelem során az emberek a pénzt és a pénzrendszert változatlan tényezőnek tekintették. Azonban, ha mélyebben megvizsgáljuk a pénz evolúcióját, egyértelművé válik, hogy a különböző pénzformák mindig a társadalmi igényekhez igazodva jöttek létre és működésüket ember alkotta rendszerek, jogi normák, állami és magánintézmények biztosították. (Vigvári, 2017)

Cserekereskedelem

A társadalom előrehaladásának korai szakaszában az emberek még nem használtak pénzt. Ebben az időszakban önellátó módon éltek, ami azt jelentette, hogy minden létfontosságú dolgot, például ételt, öltözetet, tárgyakat maguknak készítették el. Amit nem tudtak maguknak előállítani, arról le kellett mondaniuk. Ahogy a termelés fokozatosan fejlődött, egyre bonyolultabbá vált a munkamegosztás, ami végül a specializáció kialakulásához vezetett. Körülbelül 5000 éve kezdett kibontakozni a kereskedelem, amely kezdetben korlátozott mértékben zajlott, mind az árucserében részt vevő termékek választékában, mind pedig a földrajzi terjedelmében. A korai kereskedelem közvetlen árucserén alapult, ahol az emberek a fölöslegessé vált javakat cserélték olyan dolgokra, amelyekből hiányuk volt. Ezt a folyamatot barternek nevezik. A bartercsere mindenképpen előrelépést jelentett a kereskedelem teljes hiányához képest, de komoly korlátjai voltak, amelyek akadályozták a hatékony árutermelést. Az ilyen típusú csere zavartalan lebonyolításához számos feltételnek kellett teljesülnie, ami gyakran nehézségeket okozott és bizonytalanná tette az áruk előállítását és forgalmazását. (Vigvári, 2017) Emiatt a fejlettebb munkamegosztás csak akkor válhatott valósággá, amikor a pénz, mint jelentős társadalmi újítás, széles körben elterjedt. Ahogy a gazdaságok tovább fejlődtek, az emberek fokozatosan felhagytak a közvetlen termékcserével és áttértek a pénz használatára, amely hatékonyabbá tette a kereskedelmet. (Samuelson & Nordhaus, 2016)

Árupénz

Az emberi történelem korai szakaszaiban a pénzt, mint csereeszközt, először különféle árucikkek formájában kezdték használni. Különböző időszakokban és kultúrákban számos tárgy szolgált pénzként, a teljesség igénye nélkül ilyenek voltak az állatok, italok, olajok, nemesfémek, gyémántok. Ezek az árupénzek különböző előnyökkel és hátrányokkal

rendelkeztek. Például az állatok nem bonthatóak kisebb egységekre, míg a sör tárolás során idővel romlik, a bor az érlelés során javulhat. Az olívaolaj jól osztható, likvid csereeszközként funkcionálhat, de használatakor kissé ragacsosak lehetünk tőle. Ahogy a társadalmak fejlődtek, az árupénzek közül a nemesfémek, mint az arany és az ezüst váltak a legelterjedtebb árupénzzé a 18. századtól. Ezek a fémek azért voltak különösen alkalmasak pénzként, mert belső értékkel bírtak, tehát önmagukban is hasznosak voltak. A pénz mennyiségét a piac határozta meg, az adott fém kereslete és kínálata alapján. Azonban a fémpénznek is voltak hátrányai, az anyagok kibányászása jelentős erőforrásokat igényelt, valamint az újonnan felfedezett érctelepek hirtelen növekedést okozhattak a pénz mennyiségében, ami destabilizálhatta a gazdaságot. A központi bankok monetáris szabályozásának bevezetése jelentősen növelte a pénzrendszer stabilitását. Napjainkra már a pénz belső értéke elvesztette jelentőségét. (Samuelson & Nordhaus, 2016)

A modern pénz

A modern pénz világa jelentős változásokon ment keresztül az árupénz korának lezárulásával és a papírpénz dominanciájával. Ezen változások révén egyértelművé vált, hogy nem magát a pénzt, hanem a vásárlási lehetőségeket keresünk. A pénz közvetlen fogyasztása helyett inkább arra használjuk, hogy vásárolhassunk vele és értéke akkor is abban rejlik, hogy később elköltjük. A papírpénz előnye, hogy kényelmesen hordozható és tárolható, valamint nehezen hamisítható a fejlett grafikai és nyomdai technikáknak köszönhetően. Mivel csak az állam jogosult pénz előállítására, a papírpénz mennyisége kontrollálható, ami hozzájárul az értékállóságához. Addig tölti be a pénz szerepét, amíg az emberek elfogadják és használják, mint fizetési eszköz.

Manapság az állam által kibocsátott papírpénz szerepe fokozatosan csökkent, helyét egyre inkább a kereskedelmi bankok pénze, az úgynevezett bankszámlapénz vette át. Ez utóbbi a bankoknál nyilvántartott folyószámlákon lévő egyenlegeket jelenti. A folyószámlák és a bankkártyák lehetővé teszik a felhasználók számára, hogy könnyedén és gyorsan végezzenek pénzügyi tranzakciókat, a tranzakciók egyszerű nyomon követését és a költségek ellenőrzését. (Samuelson & Nordhaus, 2016)

2.2. A pénz szerepe

A pénz elsődleges szerepe az, hogy csereeszközként szolgáljon. Ha nem lenne pénz, sok időt tölthetnénk azzal, hogy megfelelő cserepartnereket keressünk. A pénz előnyei különösen akkor válnak nyilvánvalóvá, amikor a pénzügyi rendszer működése megszakad. Például amikor az 1990-es évek elején felhagytak a központi tervezés rendszerével Oroszországban, az emberek órákig álltak sorban, hogy dollárhoz vagy más valutához jussanak, mivel a rubel már nem volt alkalmas csereeszköz.

A pénz nem csak csereeszközként szolgál, hanem az érték mérésére is használjuk. Míg a súlyt kilogrammban mérjük, az értéket pénzben fejezzük ki. Egy egységes elszámolási eszköz megléte nagyban megkönnyíti a pénzügyeket a gazdaságban.

A pénz időnként értékmegőrző eszközként is szolgál. A pénzhez kapcsolódó kockázatok gyakran alacsonyabbak, mint a kockázatosabb eszközök, például a részvények, ingatlanok arany tartásához viszonyítva. Régebben a készpénzt biztonságos eszköznek tekintették, manapság azonban az emberek inkább ingatlanokban, részvényekben, kötvényekben, megtakarítási számlákon és más eszközökben tartják vagyonukat a készpénz helyett. (Samuelson & Nordhaus, 2016)

2.3. Pénzügyi kultúra Magyarországon

Az elmúlt két évtized során a világgazdaságot számos pénzügyi válság sújtotta (2008/2009-es pénzügyi válság, 2010-ben a görög válság, 2011/2012-ben az eurózóna válsága, 2020-ban Covid-19 járvány okozta gazdasági válság, 2022-es Orosz-ukrán háború okozta megnövekedett megélhetési költségnyomás, valamint magas infláció) (mnb.hu, 2020), amelyek különböző országokban, különböző mértékben éreztették hatásukat. Az ilyen válságok rámutattak arra, hogy a pénzügyi ismeretek és a tudatos pénzügyi döntéshozatal elengedhetetlen a gazdasági stabilitás megőrzéséhez. Különösen a válságos időszakokban válik világossá, hogy mennyire fontos a pénzügyi kultúra fejlesztése, hiszen a gyorsan változó gazdasági környezetben az embereknek folyamatosan alkalmazkodniuk kell az új, ismeretlen kihívásokhoz. Ilyenkor a megfelelő pénzügyi tudás és tudatosság segíthet abban, hogy az egyének és a társadalmak megalapozott döntéseket hozzanak és jobban átvészeljék a gazdasági nehézségeket. (mnb.hu, 2021)

A pénzügyi kultúra fogalmára nincs általánosan elfogadott meghatározás, mivel az egyes kutatások és projektek céljai, valamint a célközönség eltérőek lehetnek. Ennek következtében a pénzügyi kultúrának különböző definíciói alakultak ki az évek során. Az Állami Számvevőszék értelmezése szerint a **pénzügyi kultúra** azon pénzügyi ismeretek és készségek összességét jelenti, amelyek lehetővé teszik az egyének számára, hogy az alapvető pénzügyi információkat tudatosan azonosítsák, megszerezzék, értelmezzék és ezek alapján felelősségteljes döntéseket hozzanak. Mindezt úgy, hogy tisztában legyenek döntéseik jövőbeli pénzügyi és egyéb következményeivel. (Jakovác , 2014)

2.3.1. OECD felmérés

Az OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development, magyarul Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) egy olyan fórum és tudásközpont, amely adatokat és elemzéseket biztosít a közpolitikában. Több mint 100 országgal működik együtt világszerte, célja, hogy egy erősebb és igazságosabb társadalmat építsen, az emberek életminőségének javítása érdekében. (oecd.org, 2024)

Az OECD/INFE felmérés egy nemzetközi projekt, amely a pénzügyi tudatosságot és képességeket vizsgálja különböző országokban. Az OECD és az INFE (International Network on Financial Education, magyarul Pénzügyi Oktatás Nemzetközi Hálózata) közösen végzett felmérésének célja, hogy felmérje az egyének pénzügyi tudását, készségeit és viselkedését a pénzügyi döntéshozatalok során. A felmérés először 2009-ben indult és azóta rendszeresen frissítik a kérdőíveket, hogy figyelembe vegyék a pénzügyi piac változásait és új trendjeit. Az első kérdőívet, amely a lakosság pénzügyi ismereteit és készségeit vizsgálta, 2010-ben tesztelték és azóta több alkalommal módosították, hogy a változó pénzügyi környezethez igazodjon. 2015-ben és 2018-ban is újabb adatgyűjtési körökre került sor, amelyek eredményeit több országban is közzétették. A legutóbbi, 2022-es felmérés a digitális pénzügyi tudatosságot is vizsgálta, beleértve a digitális pénzügyi termékek használatát és a fenntartható pénzügyi termékekkel kapcsolatos attitűdöket.

A felmérés eredményei segítenek abban, hogy a kormányok és intézmények jobban megértsék a pénzügyi tudatosság állapotát és szükségleteit, hogy célzottabb politikai intézkedéseket és oktatási programokat tudjanak kidolgozni a pénzügyi jólét javítása érdekében. (oecd.org, 2023)

A 2010-es OECD/INFE felmérés célja a felnőtt lakosság pénzügyi ismereteinek és pénzügyi kultúrájának felmérése volt. Az eredmények alapján a magyar lakosság pénzügyi tudása (69%) és hozzáállása (69%) kiemelkedő volt a többi országhoz képest. Azonban a gyakorlati viselkedés terén, amely azt méri, hogy mennyire tudják alkalmazni ezeket az ismereteket a mindennapi pénzügyi döntésekben, a magyarok eredményei lényegesen alacsonyabbak voltak (38%) az átlaghoz képest. (Atkinson & Messy, 2012)

A 2015-ös OECD/INFE kérdőív a Pénziránytű Alapítvány által került lebonyolításra. A felmérés eredményei rávilágítanak arra, hogy az elmúlt 5 évben a magyar lakosság pénzügyi tudatossága több területen is romlott, kevésbé lett átgondolt, előrelátó és felelősségteljes. Jelentősen csökkent azoknak a háztartásoknak a száma, akik rendszeresen készítenek költségvetést és mindössze a megkérdezettek fele rendelkezik konkrét pénzügyi célokkal. Nőtt azoknak a száma, akik a mának élnek és kevésbé figyelnek a hosszú távú pénzügyi biztonságra. (penziranytu.hu, 2015)

A legfrissebb adatok az OECD/INFE 2023. évi kutatásából származnak, amelynek adatgyűjtése 2022-ben történt. A felmérés a pénzügyi tudatosságot különböző kategóriák szerint mérte, hazánk pedig erősen eltérő, de leginkább negatív eredményeket ért el a különböző kategóriákban. Magyarországon a pénzügyi műveltség szintje 58 pont lett a 100-ból, ami enyhén elmarad az átlagos OECD szinttől (63 pont). A minimális pénzügyi műveltséget elérő felnőttek arányában Magyarország az utolsó helyek egyikén helyezkedik el. A pénzügyi céltudatosság terén a magyar felnőttek háromnegyede megfelelt, meghaladva az OECD átlagot. Ugyanakkor a célzott pénzügyi magatartást tanúsító magyarok aránya csupán 20%, ami az utolsó helyek egyikére helyezi Magyarországot, messze az OECD 52%-os átlagától. A digitális pénzügyi műveltség terén Magyarország teljesítménye közelít az OECD átlaghoz, ami a pénzügyi műveltség általános szintjéhez képest kedvező. A fenti információk és az OECD riport alapján egyértelmű, hogy a magyar pénzügyi oktatásban szükség van a fejlődésre, különösen a fejlettebb OECD országok szintjére való emelkedés érdekében. (oecd.org, 2023)

A gazdasági válságok és az elmúlt évek kutatásai rámutattak arra, hogy Magyarországon nemcsak a felnőttek, hanem a fiatalabb korosztályok, az általános és a középiskolás diákok pénzügyi műveltsége is jelentős fejlesztésre szorul. Ez magában foglalja

a pénzügyi és vállalkozói szaktudást, a kockázatok kezelését, a különböző döntési lehetőségek mérlegelését, valamint az információforrások és panaszkezelési lehetőségek megismerését is. Az alacsony szintű pénzügyi tudás komoly veszélyeket rejt magában, nemcsak egyéni, hanem társadalmi szinten is, rövid és hosszú távon egyaránt. (Jakovác , 2014)

2.3.2. Pénzügyi tudatosság fejlesztése hazánkban

Magyarországon több kezdeményezés indult a pénzügyi tudatosság fejlesztése érdekében, különösen a középiskolás diákok pénzügyi ismereteinek fejlesztésére összpontosítva. 2015-ben elindult a Pénziránytű Iskolahálózat, amely először középiskoláknak kínált támogatást a pénzügyi ismeretek oktatásában. Azóta az alapítvány bővítette programját és 2022-től az általános iskolák is csatlakozhatnak. A Pénziránytű Alapítvány ingyenesen nyújt oktatási anyagokat és képzéseket, valamint pályázati lehetőségeket, hogy támogassa az iskolákat és pedagógusokat a pénzügyi kultúra fejlesztésében. Minden magyar általános és középiskola ingyenesen csatlakozhat a programhoz, feltéve, hogy vállalja a pénzügyi és gazdasági ismeretek beépítését a tantervébe. (penziranytu.hu, 2022)

Magyarország 2015-ben szállt be először a European Money Week indítványhoz, amelyet Európában 30 országban egyidejűleg rendeztek meg. Két évvel később, 2017-ben a magyarországi Pénz7 eseménysorozat már a Global Money Week részeként folytatódott. A hazai pénzügyi témahét iránt nagy érdeklődés volt. 1100 iskola vett részt a programban és több mint 160 ezer diák kapcsolódott be 11.300 pénzügyi tanórán keresztül a pénzügyi szolgáltatók iránti bizalom erősítésére. (penziranytu.hu-2, 2017) Kutatások és nemzetközi trendek is arra mutatnak rá, hogy a pénzügyi ismeretek hiánya és azok gyakorlati alkalmazásának nehézségei hozzájárulnak a bizonytalanság érzésének fokozódásához. Ezt felismerve a kormány célul tűzte ki a lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztését, amelynek érdekében egy hét évet átfogó, 2017-től 2023-ig terjedő stratégiát dolgozott ki. A stratégia különféle célokat fogalmaz meg, beleértve a pénzügyi oktatás rendszerének megerősítését, a tudatos pénzügyi döntéshozatal előmozdítását, a háztartások pénzügyi ellenálló képességének növelését, valamint az öngondoskodás szemléletének terjesztését. Ezen túlmenően hangsúlyt kap a pénzügyi termékekhez való hozzáférés javítása és a modern fizetési eszközök alkalmazásának népszerűsítése is. (kormany.hu, 2017)

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) kiemelt figyelmet fordít arra, hogy támogassa a fiatalokat az oktatási rendszer és a munkaerőpiac közötti kapcsolatok erősítésében, különösen a tudásalapú társadalom fejlesztésének érdekében. Az MNB különféle programokkal, például a Kiválósági ösztöndíjprogrammal kíván hozzájárulni ahhoz, hogy a hallgatók versenyképes tudást szerezzenek. Ezen program 2016 óta ösztönzi a magyar és idegen nyelvű gazdaságtudományi szakokon tanulókat a kiemelkedő tanulmányi és tudományos eredmények elérésére. (mnb.hu, 2024) Az MNB más kezdeményezésekkel is támogatja a fiatalokat, mint például az országos Economania blogíró verseny, amely a gazdasági trendek megismerésére és aktuális kérdések elemzésére buzdítja a hallgatókat. A legjobb bejegyzések szerzői pénznyereményben részesülnek, valamint esélyt kapnak arra, hogy munkáikat megjelentessék az MNB Intézet Economania honlapján. (economaniablog.hu, 2024)

Mind egyetemisták, mind középiskolások számára elérhetőek különféle pénzügyi és gazdasági versenyek, ahol valós üzleti környezetekkel ismerkedhetnek meg. Ilyen például a Diák Menedzsment Bajnokság, amelyet 2024-ben már 28. alkalommal rendezték meg. Ezen a versenyen háromfős csapatoknak kell egy kereskedelmi bank irányítását szimulálniuk, ahol döntéseket kell hozni különböző üzleti területeken, mint a HR, IT, marketing, pénzügyek, hitelek. (ecosim.hu, 2024)

2.3.3. Következtetések

Az OECD/INFE 2023-as felmérése rávilágít arra, hogy a magyar lakosság pénzügyi tudatossága számos területen gyenge eredményeket mutat. Úgy gondolom, hogy Magyarországon a pénzügyi kultúra szintje aggasztóan alacsony, ami komoly kihívások elé állítja a társadalmat és az egyéneket egyaránt. Ezeket a hiányosságot kezelni kell, mivel a pénzügyi műveltség fejlesztése alapvető fontosságú a gazdasági stabilitás és a társadalmi jólét szempontjából. Az oktatási rendszernek kiemelt szerepe van abban, hogy a fiatalokat olyan gazdasági ismeretekkel lássa el, amelyek lehetővé teszik számukra a tudatos pénzügyi döntések meghozatalát. Fontosnak tartom, hogy nem csak a diákoknak, hanem a tanároknak is megfelelő pénzügyi képzésben kellene részesülniük. Habár vannak pozitív kezdeményezések, szerintem további erőfeszítésekre van szükség annak érdekében, hogy az a mi generációnk és későbbi generációk megkapják a szükséges pénzügyi ismereteket.

2.4. Pénzügyi tervezés, személyes pénzügyek

A személyes pénzügyek a pénzhez kapcsolódó élethelyzeteket foglalják magukban. A személyes pénzügyi tervezés célja a pénz hatékony kezelése (költség, megtakarítás és befektetés) annak érdekében, hogy elérjük a kívánt életstílust és biztos anyagi háttérrel. Mindenkinél eltérő pénzügyi céljai vannak, amelyeket el szeretnének érni az életben, például a diploma megszerzése, autó vásárlása vagy vállalkozás indítása. A személyes pénzügyi tervezés kulcsfontosságú, mivel ez segít elérni a célokat. (glencoe.com, 2008) Ahhoz, hogy hatékonyan kezeljük a pénzügyeinket, három fő lépésre érdemes figyelmet fordítani: először a bevétel megszerzése, másodsor a kiadások, harmadszor pedig az el nem költött összeg befektetése. Ezek a lépcsőfokok segítenek abban, hogy elérjük a céljainkat elkerülve a pénzügyi bizonytalanságot.

Bevétel

A bevételek számos tényezőtől függenek, például attól, hogy mikor kezdünk el dolgozni, milyen képzettséggel rendelkezünk és milyen típusú munkát vállalunk el. A bevételek tervezése során fontos, hogy reálisan értékeljük a jövedelmi lehetőségeinket és a várható változásokat, hogy pénzügyi céljainkhoz igazodóan tudjunk előre lépni.

Kiadások

A kiadások tervezése során érdemes különbséget tenni az alapvető szükségletek (például élelmiszer, lakhatás) és a nem létfontosságú termékek, szolgáltatások, valamint a luxuscikkek között. Ezek a döntések a jövedelemszinttől és a személyes szükségletektől függően változhatnak, így érdemes egyénre szabottan megtervezni a kiadásokat. Ha az egyén nem vezeti bevételeit és költségeit, úgy nem lehet tudatában annak, hogy mely tranzakciók okoznak számára felesleges költségeket.

Megtakarítások

A takarékoskodás jelentősége ma már nem kérdéses, hiszen ez biztosítja számunkra a pénzügyi stabilitást. A tervezés során szükséges meghatározni, hogy milyen célokat kívánunk elérni, milyen időszakokra tervezünk (rövid távra, középtávra, hosszútávra). Fontos, hogy mérlegeljünk a különböző befektetési lehetőségek várható hozamát és kockázatát. A rendszeres megtakarítások és a befektetések tervezése segít elérni céljainkat és nagyobb pénzügyi biztonságot ad a jövőben. (Brlás & Horváthné Kökény, 2015)

3. A BOLDOGSÁG

A boldogság fogalmát nehéz egyértelműen meghatározni, hiszen minden egyes ember számára mást jelent. Az egyén boldogságát befolyásolják a személyes tapasztalatai, értékei és látásmódja. Míg egyesek a karrier sikerekben találják meg az örömet, mások számára a családi kapcsolatok vagy a barátságok jelentik a legnagyobb boldogságot. Ez alapján látszik, hogy a boldogság rendkívül szubjektív érzés, amely mindenkinek a saját preferenciájától és életfilozófiájától függ. A boldogság mindenki számára más jelentéssel bír, mégis mindannyiunk életében központi szerepet játszik.

Ebben a fejezetben a boldogság fogalmával, mérésével és a pénz szerepével fogok foglalkozni. Először áttekintem a boldogság különböző filozófiai megközelítéseit, például a hedonizmust, az eudaimoniát, illetve a szubjektív jóllét fogalmát. Ezután bemutatom, hogyan lehet mérni a boldogságot különböző nemzetközi mutatók segítségével. Majd pedig megvizsgálom a pénz és a boldogság közötti kapcsolatot, kitérve a magyar lakosság boldogságszintjére is. Végül az eredmények alapján levont következtetéseimmel zárom ezt a részt.

3.1. Boldogság fogalma

A boldogság kérdése régóta fontos téma az európai filozófiában. Az egyik megközelítést Arisztipposz és Epikürosz ókori görög filozófiai irányzata, a hedonizmus adta. E nézet szerint a boldogságot az örömek elérése és a fájdalom elkerülése jelenti. Ez azt jelenti, hogy pozitív érzelmek dominálnak és a negatív érzelmek ritkán vagy kevésbé intenzíven jelentkeznek.

Arisztotelész viszont másképp gondolkodott, szerinte a boldogság (amit eudaimoniának nevezett) azt jelenti, hogy az ember a belső céljait valósítja meg és a saját képességeit fejleszti önmagáért. Ez a fajta boldogság nemcsak öröm, hanem az élet értelmének megtalálása, a személyes fejlődés, önmegvalósítás és az önismeret mélyítése is. (Fodor, 2024)

A társadalomtudósok megközelítése hangsúlyozza, hogy a boldogság egyéni megélés kérdése és azt az elvet követi, hogy csak az emberek saját maguk tudják igazán megítélni, mennyire érzik boldognak magukat. (Myers & Diener, 1995)

Sok boldogságkutató a szubjektív jóllét (subjective well-being) kifejezést használja, hogy leírja a személyes megélésen alapuló fogalmat, a boldogságot. A szubjektív jóllét arra utal, hogyan értékelik az emberek az életüket, amely magában foglalja az étellel való elégedettség megítélését és a hangulatok, érzelmek értékelését. (Diener, 1984)

A magas szintű szubjektív jóllét azt jelenti, hogy az ember túlnyomórészt pozitív gondolatokkal és érzésekkel tekint az életére. Azok, akik alacsony szubjektív jólléttel rendelkeznek, életkörülményeiket és eseményeiket kedvezőtlennek ítélik meg, ezért kellemetlen érzelmeket, például szorongást, depressziót vagy haragot tapasztalnak. (Myers & Diener, 1995)

A jóllét és a jólét fogalmát érdemesnek tartom tisztázni, habár csupán egyetlen betű különbözik a két szóban, jelentésükben lényeges eltérés van. Míg magyarul kimondva szinte megegyeznek, a mögöttes tartalom egészen más.

Jólét (angolul: welfare) esetében elsősorban anyagi gazdagságról beszélünk, amely magában foglalja a pénzügyi és materiális biztonságot, a kényelmes életkörülményeket, valamint a sikeres boldogulást.

Ezzel szemben a jóllét (well-being), (ahogy fentebb is leírtam) az egyén szubjektív érzelmi, mentális, fizikai és szociális állapotát, valamint az életminőséggel való elégedettséget írja le. (Simon, 2022)

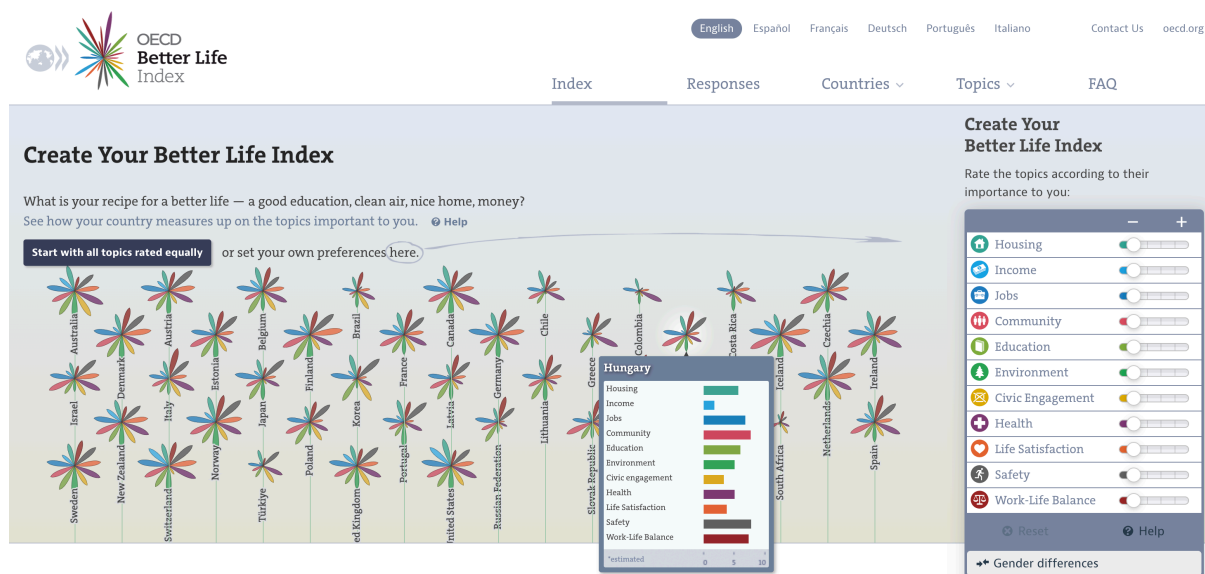
3.2. Boldogság mérése

Az 1970-es évektől kezdődően számos kezdeményezés indult a jóllét mérésére és nyomon követésére, amelyek különböző mutatók révén próbálták felmérni az emberek életminőségét és elégedettségét. Ebben a fejezetben ismertetni fogok néhány olyan mutatót, amelyek célja a boldogság és az általános jóllét mérése. (Fodor, 2024)

Better Life Index

Az OECD által kifejlesztett Jobb Életért Index egy olyan eszközként szolgál, amely lehetővé teszi az országok közti jóllétnek, étellel való elégedettségének összehasonlítását

számos kulcsfontosságú tényezők alapján. Nagyon fontosnak tartom, hogy megértsük, hogyan élik az emberek a mindennapjaikat. Az összehasonlítható regionális jólléti adatok lehetőséget kínálnak arra, hogy megismerjük, mely politikai intézkedések működnek jól és melyek nem. Ezek az adatok segíthetnek a közösségeknek abban, hogy olyan intézkedéseket hozzanak, amelyek ténylegesen javítják az ott élők életkörülményeit.

1. ábra: **Better Life Index** országok összehasonlítása

Forrás: (oecdbetterlifeindex.org, 2024)

Az 1. ábrán látható, hogy az index tizenegy olyan szempontot értékel, amelyek alapvető fontosságúak a jóllét szempontjából: jövedelem, munkahelyek, lakhatás, egészségügy, hozzáférés a szolgáltatásokhoz, környezet, oktatás, biztonság, civil szerepvállalás és kormányzás, közösségi kapcsolatok, valamint életelégedettség. Ezeket a tényezőket 0 és 10 közötti skálán értékeli a kitöltők, ahol a magasabb pontszám a jobb teljesítményt jelzi a többi régióhoz képest. Az Index célja, hogy átfogóbb képet adjon arról, hogyan élnek az emberek a különböző országokban, nem csupán a gazdasági aspektusokat figyelembe véve, hanem a szociális és környezeti tényezőket is. A honlapon található interaktív térkép segítségével a felhasználók könnyen megismerhetik, hogy az egyes országok és régiók hogyan értékelik a különböző jólléti szempontokat. A látogatókat arra ösztönözik a 2011-es indulása óta, hogy osszák meg a saját Jobb Életért Indexüket. Eddig az OECD több mint 100.000 ilyen indexet kapott körülbelül 180 országból és területről. Mivel bárki létrehozhat saját indexet, a kapott eredmények nem mindig reprezentálnak statisztikailag releváns mintákat. A válaszokat napi szinten frissítik és ország, életkor, nem szerint csoportosítják őket, amit az interaktív térképen

jelenítenek meg. A térkép színei jelzik az adott országban legmagasabbra értékelt tényezőt, míg a pontok mérete a válaszadók számát tükrözi. (oecdbetterlifeindex.org, 2024)

World Happiness Report

A World Happiness Report a Gallup, az Oxford Wellbeing Kutatóközpont, az ENSZ Fenntartható Fejlődési Megoldások Hálózata és a WHR szerkesztőbizottsága közötti együttműködés eredménye. A World Happiness Report azt tükrözi, hogy a boldogságra és a jóllétre nagyobb figyelmet kell fordítani, mint a kormányzati politika szempontjaira. Magyarra fordítva Világ Boldogság Jelentés, ami az emberek boldogságát vizsgálja és rangsorolja országoként. A kérdőív kitöltésénél arra kéri a válaszadókat, hogy képzeljenek el egy létrát, ahol a lehető legjobb életük a 10-es, a legrosszabb pedig a 0-ás. Ezt követően megkérdezik őket, hogy az 1-től 10-ig terjedő skálán hogyan értékeli saját jelenlegi életüket. A rangsorok három év alatt gyűjtött, országosan reprezentatív minták alapján készülnek.

Az elemzéseik során hat különböző tényező megfigyelését és azok életminőségre gyakorolt hatását veszik figyelembe, hogy megértsék az egyes országok közötti boldogságkülönbségeket. Ilyen tényező az egy főre jutó GDP, a társadalmi támogatás mértéke, az egészséges várható élettartam, a szabadság, a nagylelkűség, valamint a korrupció. Fontos azonban, hogy a boldogsági rangsorok nem ezekre az adatokra épülő indexek alapján készülnek, hanem az emberek saját életértékelései alapján. Különösen a Cantril-létra kérdésre adott válaszaik képezik az alapját, mint például, amikor egészségügyi szakértők becsülik a várható élettartamot, különböző tényezők alapján (étrend, dohányzás, mozgás). (worldhappiness.report, 2024)

Happy Planet Index

A Happy Planet Index (HPI) egy olyan mutató, amely a fenntartható jóllétet méri, azaz, hogy az országok mennyire hatékonyan biztosítanak hosszú, boldog és fenntartható életet lakosaik számára, mindezt a korlátozott környezeti erőforrások figyelembevételével. A jelenlegi világproblémák, mint például az egyenlőtlenség, a klímaváltozás, gyökerében az áll, hogy a kormányok gyakran a gyors gazdasági növekedést helyezik előtérbe, elhanyagolva azt, ami igazán fontos, a boldog és fenntartható életet mindenki számára.

A HPI mutató kiszámításának módja a következő: várható élettartam szorozva az önértékelt jólléttel, majd ez osztva az ökológiai lábnyommal. Az eredmények 0 és 100 között

mozognak, ahol 100 a kiváló jóllétet és egészséget jelenti méltányos fogyasztási keretek között, míg a 0 alacsony jóllétet, magas fogyasztást vagy mindkettőt jelenti. (happyplanetindex.org, 2024)

3.3. A pénz és a boldogság kapcsolata

Az embereket régóta foglalkoztatja a pénz és a boldogság közötti összefüggés, napjainkban is megosztó kérdéskörnek számít. Számos kutatás igyekszik feltárni, hogy vajon az anyagi jólét milyen mértékben befolyásolja az emberek boldogságát és van-e olyan pont, ahol az anyagi helyzet már nem járul hozzá a szubjektív jóllét növekedéséhez.

Az egyik legjelentősebb elmélet ezzel kapcsolatban Richard Easterlin nevéhez fűződik, aki 1974-ben publikált, „Gazdasági növekedés javítja az emberi helyzetet?” című kutatásában rámutatott egy érdekes megfigyelésre. Szerinte annak ellenére, hogy egy adott országban a gazdagabb emberek általában boldogabbnak vallják magukat, a gazdasági fejlődés nem mindig van összefüggésben a boldogsággal. Véleménye szerint a GDP növekedése önmagában nem növeli az emberek boldogságát. Easterlin szerint legfeljebb összefüggés van a materiális javak növekedése és a szubjektív jóllét között, nem pedig okozati kapcsolat. Ezt az ellentmondásos jelenséget nevezzük Easterlin-paradoxonnak. (Easterlin, 1974)

A különböző kultúrák összehasonlítása azt is megcáfolja, hogy a gazdagabb országokban nagyobb a boldogság. Easterlin felhívja a figyelmet arra, hogy az ilyen összehasonlítások módszertani problémákhoz vezethetnek, mivel a különböző kultúrák eltérően értelmezik és használják a fogalmakat, ami miatt nehéz őket összehasonlítani. (Easterlin, 1995)

Easterlin állítását sokan megkérdőjelezték, néhány évtizeddel később elkezdtek megjelenni azok a tudományos kritikák, amelyek arra törekedtek, hogy alátámasszák az ok-okozati kapcsolatot a szubjektív jóllét és a pénz között. Továbbá, azt is próbálták bizonyítani, hogy nincs olyan jövedelmi küszöb, ami csökkentené ezt a kapcsolatot. (Fromann, 2010)

Azonban további kutatásai többször is alátámasztották az eredeti megállapítását a pénz és a boldogság kapcsolatáról, miszerint egy bizonyos jövedelmi szint fölött a pénz már nem hat jelentősen az egyén elégedettségére és szubjektív jóllétére. A jelenség magyarázata az,

hogy amikor az alapvető szükségletek már ki vannak elégítve, a materiális javak már nem nyújtanak olyan mértékű örömet.

Diener és társai egy nemzetközi kutatásában az anyagi helyzet és a szubjektív jóllét kapcsolatát vizsgálták Franciaországban, Japánban és az Egyesült Államokban 1946 és 1989 közötti időszakban. Az elemzett évek során jelentős gazdasági növekedés volt, viszont ez nem mutatott összefüggést a szubjektív jóllét emelkedésével.

Az egyéni szinten végzett kutatásuk során az éves jövedelem és a jóllét közötti kapcsolatnál is azt tapasztalták, hogy a jövedelem növekedése bizonyos szint felett már nem eredményez jelentős javulást az életelégedettségben. Az adatok alapján, alacsonyabb jövedelem esetén szoros kapcsolat figyelhető meg az anyagi helyzet és a jóllét között, azonban egy bizonyos jövedelmi küszöb elérése után, amikor már bőség áll fenn, ez a kapcsolat jelentősen gyengül. (Fromann, 2010)

Heliwell arra mutatott rá, hogy 10.000 dollár felett a GDP növekedése már nem fokozza a boldogságot és az elégedettséget. (Helliwell, 2003)

Zolotas még drasztikusabb nézetet képvisel, miszerint egy szint felett a gazdasági növekedés már negatívan is hat a jólétre. (Zolotas, 1981)

Szondy Máté négy különböző nézőpont alapján vizsgálta az anyagi helyzet és a szubjektív jóllét közötti kapcsolatot.

1. Jövedelem és szubjektív jóllét korrelációja egy országon belül. (Adott országban a magasabb jövedelmű emberek boldogabbnak érzik-e magukat, mint az alacsonyabb jövedelműek?)
2. Jelentős anyagi változás hatása a szubjektív jólétre. (Akiknek jelentősen javult az anyagi helyzetük (például fizetésemelés vagy lottónyeremény révén), boldogabbak lettek-e?)
3. Nemzetközi összehasonlítás az anyagi helyzet és boldogság között (A gazdagabb országok lakói boldogabbak-e, mint a szegényebb országokban élők?)
4. Egy ország gazdasági helyzetének javulása és a szubjektív jóllét kapcsolata. (Egy nemzet gazdasági fejlődése növeli az átlagos boldogság szintet a lakosság körében?)

Kutatásának eredményei azt mutatják, hogy a legnagyobb boldogság akkor érhető el, ha az emberek elkerülik a szegénységet, fejlett gazdaságú országban élnek és az anyagi célok helyett más, nem anyagi jellegű célokra összpontosítanak. Bár az anyagi javaknak vitathatatlan előnyei vannak és a gazdagabb országok lakói boldogabbak, a pénzhány sokkal erősebb kapcsolatban van a boldogtalansággal, mint a pénz megléte a boldogsággal. Amikor az anyagi helyzet kielégíti az alapvető szükségleti szintet, a további anyagi javak már kevésbé befolyásolják a boldogságot.

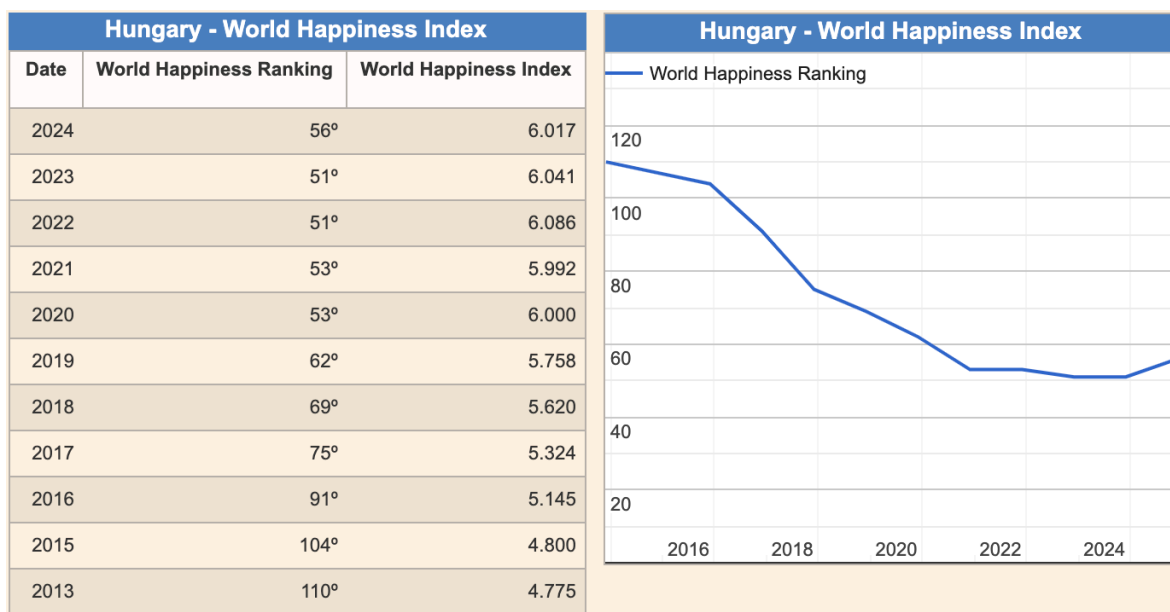
A kevésbé tehetős emberek érzékenyebbek a külső stresszfaktorok hatásaira. Azonban, ha az egyének megvannak a szükséges anyagi forrásai, akkor a szubjektív jóllétet inkább a személyiségjegyük befolyásolja. Amennyiben hiányzik a biztos anyagi háttér, az anyagi helyzet és a boldogság közötti kapcsolat erősödik, ami a jóllét szintjének csökkenéséhez vezet.

Az anyagi helyzet és a boldogság közötti viszony fordított irányban is érvényesülhet. A magasabb szubjektív jólléttel rendelkező emberek jobban teljesítenek a munkahelyükön, megfelelőbb a problémamegoldó képességük, ami magasabb fizetést eredményezhet. (Szondy, 2007)

Összességében, az anyagi javak hiánya negatívan befolyásolja a szubjektív jóllétet, azonban azok megléte nem feltétlenül vezet nagyobb boldogsághoz, továbbá az anyagi helyzet javulása nem garantálja a szubjektív jóllét növekedését.

3.4. Boldogtalanság Magyarországon

A 3.2. fejezetben részletezett különböző boldogság indexek nemzetközi összehasonlításai világosan rámutatnak arra, hogy a magyarok, nem sorolhatók az elégedett, boldog népesség közé. (Molnár & Kapitány, 2014)

2. ábra: Magyarország Világboldogság Indexe

Forrás: (countryeconomy.com, 2024)

A 2. ábrán Magyarország világboldogsági indexének (WHR) alakulását láthatjuk az évek során. A bal oldali táblázatban Magyarország rangsora és boldogság indexe szerepel 2013-tól 2024-ig. A jobb oldali grafikon ezen adatok alapján mutatja be Magyarország rangsorának változását az évek során. Az adatok alapján jól látható, hogy Magyarország 2013-ban a világranglista (World Happiness Ranking) 156 országa közül a 110. helyen állt, ami azt jelenti, hogy a világ legkevésbé boldog országai közé tartozott. Az ezt követő években az ország helyezése javult, 2020-ra már az 53. helyre lépett előre, de 2022-től inkább stagnált, majd 2024-ben visszaesett az 56. helyre a 143 vizsgált ország közül. (countryeconomy.com, 2024)

A boldogság index (World Happiness Index) azt mutatja, hogy az emberek 0-tól 10-ig terjedő skálán hogyan értékelik a saját életüket, ahol 0 a legrosszabbat, 10 a legjobbat jelenti. Magyarországon ez az érték 2013-ban 4.775 volt, ami meglehetősen alacsony érték. Az index 2020-ig fokozatosan emelkedett, de 2021-től enyhe csökkenés kezdődött, 2024-ben pedig 6,017-re esett vissza, ami még mindig azt mutatja, hogy mennyire elégedetlenek az emberek. (worldhappiness.report, 2024)

A Better Life Index-en is az általános étellel való elégedettségüket 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelik az egyének. Magyarországon az átlagérték 6 körül mozog, ami alacsonyabb az OECD 6,7-es átlagánál. Az ország átlag alatt teljesít a jövedelem, az oktatás, az

egészségügy, a környezetminőség és az étellel való elégedettség terén. Ezzel szemben a munka-magánélet egyensúlyában, valamint a társadalmi kapcsolatok terén az OECD-átlag fölött teljesít. (oecdbetterlifeindex.org, 2024)

Ahogy a korábbiakban tárgyaltam, az anyagi javak hiánya negatívan hat a szubjektív jóllétre. Bár a boldogság nem vásárolható meg pénzen, az anyagi javak fontos szerepet játszanak a magasabb életszínvonal elérésében. 2024 márciusában Magyarországon a teljes munkaidőben foglalkoztatottak átlagos bruttó havi jövedelme 658.400 Ft volt egy főre vetítve. A nettó átlagkereset kedvezmények nélkül 421.100 Ft, míg a kedvezmények figyelembevételével 435.800 Ft. (ksh.hu, 2024) Ez az összeg jóval el van marad az OECD átlagos egy főre jutó nettó jövedelmétől, amely éves szinten nettó 30.490 USD. Hogyha 350 Ft-os árfolyamon számolok, akkor ez havi nettó 893.534 Ft-ot jelent. A jövedelmi szint indexe nem véletlenül kapta a legalacsonyabb, 1,8-as pontszámot a 11 szempont közül.

Az oktatási színvonal tekintetében az OECD PISA felmérése alapján az átlagos magyar diák 479 pontot szerzett az olvasás, matematika és természettudományok terén, ami alacsonyabb az OECD 488 pontos átlagánál.

Az egészségügyi helyzet szempontjából a születéskor várható élettartam mintegy 76 év, ami öt évvel kevesebb, mint a 81 éves OECD átlag. Ezen kívül a levegő minősége és a víz tisztasága is gyengébb, mint az OECD átlag. (oecdbetterlifeindex.org-1, 2024)

3.5. Következtetések

Az eredmények egyértelműen rávilágítanak arra, hogy Magyarország jelentős kihívásokkal küzd a jövedelem, az oktatás minősége, az egészségügyi ellátás, a környezetminőség és az életminőség tekintetében, különösen, ha az OECD országok átlagához viszonyítjuk.

A pénz és a boldogság közötti kapcsolat vizsgálata rámutatott arra, hogy a pénz és a szubjektív jóllét kapcsolata nem lineáris. Alacsony jövedelmi szintnél szoros kapcsolat van a boldogság és az anyagi helyzet között. Véleményem szerint az első és legnagyobb probléma Magyarországon a háztartások számára szükséges anyagi források hiánya, hiszen a havi nettó jövedelem drasztikusan elmarad az OECD jövedelmi átlagától. Ez a hiány hozzájárul az életminőség csökkenéséhez és az elégedetlenség fokozódásához. A társadalmi

egyenlőtlenségek, különösen a jövedelemeloszlás egyenlőtlensége az alsó és felső réteg között, tovább mélyíti ezt a problémát, ami negatívan befolyásolja az emberek szubjektív jóllétét. (ksh.hu, 2021) A kevesebb jövedelemmel rendelkező emberek egyre többet szoronganak az anyagi helyzetük miatt, ami növeli a boldogtalanságot. Az egyenlőtlenségek csökkentésére fokozott figyelmet kellene fordítani és az adórendszer átalakítására is szükséges lenne. A jövedelmi szintek kategorizálásával és annak megfelelő nagyságrendű adók kivetésével mérsékelhető lenne az egyenlőtlenség.

A minőségi oktatás alapvetően meghatározza a jövő generációk fejlődését. Nem csak a gazdasági növekedést segítené elő, hanem hozzájárulna a jövő generációjának sikeres életútjához is. Javaslom az oktatási rendszer reformját, a pedagógusok képzésének színvonalasabbá tételét, a tananyag modernizálását és az iskolai infrastruktúra fejlesztését, hogy a diákok megfelelően felkészülhessenek a jövő kihívásaira.

Továbbá az egészségügyi rendszer sürgős fejlesztésére is szükség van. A kórházak állapota és a több hónapos, akár éves várólisták mind azt jelzik, hogy az egészségügyi ellátás terén óriási változtatásokra van igény. Kiemelten fontos lenne a megelőző egészségügyi programok, valamint az egészséges életmód promotálása.

A fenntarthatóság és a környezeti problémák kezelése érdekében hangsúlyos lenne a zöld energiák használatának ösztönzése, valamint a környezettudatosság növelése a lakosság körében, hogy a környezet minősége és ezzel együtt a lakosság életminősége is javulhasson.

Ezek az alapvető lépések elengedhetetlenek lennének a lakosság életminőségének és elégedettségének növeléséhez.

4. Z GENERÁCIÓ

A különböző korosztályok eltérő társadalmi és gazdasági körülmények között nőnek fel, más hatások érik őket és még a történelmi eseményeket is másként tapasztalják meg, ezért alapvető különbségek vannak a társadalom csoportjai között. Ezek a történések befolyásolják az adott korosztály értékrendjének alakulását, valamint azt, hogy hogyan viszonyulnak társaikhoz, hogyan viselkednek és a személyiségükre is hatással vannak.

A társadalmi generációk olyan csoportok, akik tagjai ugyanazon történelmi időben és térben élnek és életük egy adott szakaszában közösen tapasztalják meg a különböző történelmi eseményeket. Ennek eredményeként egyfajta közös identitást alakul ki bennük. (Buda, 2019) A generációk kategorizálása körülbelül 15-20 éves időszakokat ölelnek fel, de a pontos évszámok és határok gyakran eltérőek az egyes elméletekben. A generációk megkülönböztetése segít abban, hogy jobban megértsük az egyes korosztályok közötti különbségeket és pontosabb összehasonlításokat végezzünk, valamint, hogy előre tudjunk tervezni a jövőre nézve.

A generációk felosztása az 1928-tól született veteránokkal kezdődik, majd következnek a Baby-boomerek, az X generáció, az Y generáció, a Z generáció és az Alfa generáció. 2025-től pedig a Béta generáció következik soron. Dolgozatomban a Z generációval foglalkozom részletesebben és ennek a korosztálynak a sajátosságait vizsgálom. (mccrindle.com, 2024)

4.1. Z generáció fogalma és jellemzői

A Z generáció időszakának meghatározása szakirodalmi forrásonként eltérő lehet. Dolgozatom bevezetésében az 1997 és 2012 közötti éveket jelöltem meg a Z generáció időhatáraként. A jelenlegi (dolgozat írásakor 2024-ben) 12 és 27 év közötti fiatalok tartoznak ebbe a generációba. Ez a nemzedék a mostani második legfiatalabb generáció. (mckinsey.com, 2024)

A Z generáción belül két fő csoportot különböztetünk meg: az első és a második hullámot. Az első hullám tagjai azok, akik az internet elterjedésének kezdetén születtek, őket

digitális bennszülötteknek nevezik. A második hullám tagjai már egy teljesen digitalizált környezetben nőttek fel. (Meretei, 2017)

Habár a Z generáción belül jelentős eltérések figyelhetők meg, vannak olyan közös jellemzők, amelyek az összes tagra érvényesek. A Z generáció, mint első valódi digitális bennszülöttek, általánosságban véve rendkívül aktívan használják az internetet. Jellemzően online dolgoznak, vásárolnak, ismerkednek és barátkoznak. Gyakran az internethez fordulnak segítségért, ha információra van szükségük, legyen szó hírekről vagy vásárlás előtti véleményekről. Mivel a közösségi médiában nőttek fel, a Z generáció tagjai gondosabban alakítják ki online megjelenésüket, mint az előző generációk és hajlamosabbak az anonimitásra.

A videómegosztó közösségi média oldalak gyors növekedésnek indultak, közülük a TikTok, ami leginkább meghatározza a Z generáció trendjeit és hangulatát, ezt alátámasztja az is, hogy az alkalmazás felhasználóinak 60 százaléka ebből a generációból származik.

Ez a generáció egy páratlan egészségügyi válsággal néz szembe. McKinsey által megkérdezett Z generációs fiatalok a legnagyobb mértékű mentális betegségekkel és a legkevésbé pozitív kilátásokkal rendelkeznek a generációk között. Ezt a pesszimizmust a növekvő globális felmelegedés, COVID-19 járvány miatti fennakadások, háborúk, pénzügyi válságok folyamatosan csak fokozzák. Emellett sok fiatalnál gyakori a klímaszorongás érzése és sokan naponta gondolnak a bolygó jövőjére.

A Z generáció tagjai már most szembesülnek a csökkenő gazdasági lehetőségekkel és nem feltételezik, hogy a társadalmi biztonsági háló elérhető lesz számukra. Ahogy a nyugdíjak zsugorodnak, a nyugdíj-megtakarítás egyre nehezebbé válik és az idősebb népesség aránya növekszik. Emiatt sokan lemondanak a jövőjükre való megtakarításról. Egyszerűen nem hisznek abban, hogy valaha is képesek lesznek elegendő pénzt félretenni ahhoz, hogy kényelmesen éljenek, nemhogy nyugdíjba vonuljanak. (Miskowicz, 2023)

Egy nemrégiben készült McKinsey felmérés szerint a Z generáció 58 százaléka mondta azt, hogy az alapvető társadalmi szükségleteik nincsenek kielégítve, ez messze a legnagyobb arány az összes generáció közül. (mckinsey.com, 2024)

Ugyanakkor a Z generáció tagjai egy árnyaltabb véleményt képviselnek a mentális betegségekről, mint más generációk. Az európai Z generációs fiatalok kevésbé hajlamosak diszkriminálni a mentális betegségekkel küzdő embereket.

A Z generációt ugyanakkor idealistának is tartják, egy új, befogadó fogyasztói hullám részét képezik, társadalmilag progresszív álmodozók és társadalmi változásokat szeretnének elérni. Általánosságban elmondható, hogy úgy gondolják, felelősségük van az egyenlőség előmozdításában és a klímaváltozás megfékezésében mindenki érdekében. A Z generáció minden más korosztálynál nagyobb hangsúlyt fektet a célok és a felelősségvállalás fontosságára, továbbá fontosnak tartják a fenntarthatóságot és a környezetvédelmet. (mckinsey.com, 2024)

4.2. A jelenlegi gazdasági környezet hatása a Z generációra

A Z generáció tagjai jelentős pénzügyi kihívásokkal és bizonytalan jövővel néznek szembe, ami súlyos stresszt és szorongást vált ki bennük. Ennek a generációnak komoly aggodalmat okoz az állások megszerzése és megtartása, a hosszú távú pénzügyi stabilitás biztosítása, valamint az olyan nagy lépések, mint egy otthon megvásárlása vagy egy család alapítása. Az EY 2023-as Z generáció szegmentációs tanulmánya szerint a jelenlegi gazdasági helyzet és a munkaerőpiac a bizonytalanság elsődleges forrásai.

A 2022 végén és 2023 első felében bekövetkezett tömeges elbocsátások hulláma bizalmatlanságot keltett a munkavállalókban és fokozta a munkahelyi bizonytalanság érzését. Ennek következményeként az EY adatai szerint a Z generáció szorongási szintje minden eddiginél magasabb.

A tanulmány több mint 1500 amerikai Z generációs résztvevő véleményét vizsgálta, hogy nyomon kövesse a személyes és szakmai érdeklődési köreiket, valamint mentális egészséggel, bizalommal, technológiával, karrierrel és életstílussal kapcsolatos nézeteiket.

Az EY Americas kulturális betekintésért és ügyfélstratégiáért felelős vezetője elmondta, hogy ez a generáció különösen fontos, mivel a legújabb fogyasztói, munkavállalói és állampolgári generációról van szó, akik jelentős hatással lesznek a vállalatokra ma és a

jövőben. Sőt hozzá tette, hogy ennek a korosztálynak folyamatos kihívást jelent a mentális egészség megőrzése.

A Z generáció fogja alkotni a munkaerőpiac jelentős részét és ezzel együtt egyre nagyobb felelősséget kell vállalniuk az életben, gondolok itt a lakhatásra, a diákhitelek törlesztésére, a biztosításokra és az egyéb mindennapi szükségleteknek a kiadásaira. A jelentés szerint a Z generáció több mint 50%-a rendkívül aggódik amiatt, hogy nem lesz elegendő pénzük. A gazdasági bizonytalanság, a recessziótól való félelem, a mesterséges intelligencia térnyerése és a vállalati leépítések árnyékában a fiatalok számára a megélhetés biztosítása vált elsődleges prioritássá. Továbbá amiatt is szoronganak, hogy rossz pénzügyi döntéseket hoznak a nehezen megkeresett pénzükből. Sokan tapasztaltak veszteségeket, amikor memrészvények, NFT-k és kriptovaluták után futottak a pandémia alatti túlzott lelkesedés közepette. A válaszadók közel 70%-a válaszolta, hogy pénzügyi helyzete nem jó. A Z generáció tagjai többféle munkát végeznek egyszerre. Körülbelül 65%-uk tavaly rész- vagy teljes munkaidős állást vállalt, míg 56%-uk szabadúszó vagy mellékállásból szerzett jövedelmet. A Z generáció 39%-a egyszerre rendelkezett munkával és mellékállással is. (forbes.com, 2023)

4.3. Konklúzió

A gazdasági instabilitás különösen érzékenyen hatott a Z generációra, mivel a Covid-19 járvány idején sokan veszítették el munkahelyüket vagy lecsökkentett munkaidőben dolgoztak, ezért első kézből tanulták meg, hogy rajtuk kívül álló tényezők miatt bármikor elveszíthetik a munkájukat. Emiatt megkérdőjelezzük, hogy mennyire bízhatnak a hagyományos karrierútban és a munkaerőpiaci kilátásokban. Az infláció és a stagnáló bérek tovább súlyosbítják a helyzetet.

Mindemellett komoly akadályt jelentenek a magas kamatozású adósságok, mint a hitelkártya-tartozások és a diákhitel visszafizetése. Emiatt nehezebb számukra elkezdni a megtakarítást és késleltethetik a vagyonepítést. Az oktatásra fordított költségek ellenére a várható jövedelmek gyakran nem felelnek meg az elvárásaiknak, ami tovább növeli a pénzügyi terheket.

Az ingatlanpiaci helyzet is kihívást jelent, az ingatlanárak és a jelzálogkamatok emelkedése megnehezíti számukra az otthonteremtést. A magas lakhatási költségek miatt nehezebb félretenni a szükséges összeget egy saját otthonra.

Az előző generációkhoz képest kevésbé számíthatnak a társadalombiztosításra és a munkáltatói nyugdíjprogramokra, ami még nagyobb nyomást helyez rájuk, hogy saját maguk gondoskodjanak jövőjükéről.

A sikeres boldoguláshoz fontos, hogy innovatív megoldásokat találjanak, például alternatív befektetési lehetőségeket keressenek vagy plusz jövedelmet biztosító tevékenységekbe kezdjenek. Az időben megkezdett vagyonépítés és a tudatos pénzügyi tervezés meghatározó a jövőbeli siker szempontjából. Ezenfelül fontos, hogy megfelelő támogatást kapjanak a biztosabb jövő érdekében. (Miskowicz, 2023)

5. PRIMER KUTATÁS

Primer kutatásom célja, hogy mélyebben megértsem és megvizsgáljam az Z generáció pénzügyi helyzetét és boldogságát az aktuális gazdasági helyzetben.

Dolgozatom fő kérdése, hogy hogyan befolyásolja a jelenlegi gazdasági környezet a Z generáció pénzügyi tudatosságát és boldogságát? Továbbá kidolgoztam néhány alkérdést is.

- Van-e kapcsolat a Z generáció jövedelme és az általános elégedettsége között?
- Mely tényezők okozzák a legnagyobb aggodalmat a Z generáció számára?

A kutatás során szeretném feltárni, hogyan kezelik a pénzügyeiket a fiatalok, milyen kihívásokkal szembesülnek és mindez hogyan hat a mentális egészségükre, jövőbeli kilátásaikra. Az eredmények elemzését követően következtetéseket szeretnék levonni és konkrét javaslatokat megfogalmazni, amelyek elősegíthetik a pénzügyi tudatosság növelését, valamint hozzájárulhatnak a boldogság és jóllét fokozásához.

Kutatásomban három hipotézist fogalmaztam meg, melyek saját tapasztalataimon és a kutatásom kérdésein alapulnak.

Hipotézisek

H1: A jövedelem összefüggésben van a Z generáció élettel való elégedettségével, magasabb jövedelem esetében erősebb.

H2: A nők nagyobb valószínűséggel éreznek aggodalmat és szorongást a jövőjükkel kapcsolatban, mint a férfiak.

H3: A férfiak körében magasabb a pénzügyi kockázatvállalás mértéke, mint a nők esetében.

5.1. Kutatás módszere

Primer kutatásomhoz mennyiségi, azaz kvantitatív kutatási módszert választottam. A piackutatási módszerek közül az online közvélemény-kutatást tartottam a legideálisabbnak. Hipotéziseimet a saját kutatásom eredményei alapján fogom megerősíteni vagy éppen megcáfolni. (Géring et al., 2019)

A választott mintavételi módszer nem véletlenszerű, kényelmi mintavétel, hanem célirányos mintavétel. Ennek a módszernek a lényege, hogy a mintát olyan egyének alkotják, akik könnyen elérhetők és relevánsak a kutatásom céljainak szempontjából. A populáció mérete a Z generáció, azaz az 1997 és 2012 között született emberek, amely egy viszonylag nagy és heterogén csoport. Én magam is ebbe a célközönségébe tartozom, ezért is választottam ezt a korcsoportot a kutatásom célközönségének. Kíváncsi vagyok, hogy a saját generációm, hogyan látja a jelenlegi helyzetet, hogyan kezelik a pénzügyeiket és mennyire boldogok ebben gyorsan változó világban. Az adatgyűjtés során körülbelül 200 kitöltőre számított, az általánosítható eredmények érdekében. (Géring et al., 2019)

A kérdőívet Google Űrlapkészítő segítségével könnyedén el tudtam készíteni. A kérdések összeállításánál a szekunder kutatásom eredményeire és saját gondolataimra támaszkodtam. Az online kérdőív alkalmazásának egyik legnagyobb előnye, hogy nagy kitöltésszámot érhetek el az internet széleskörű használata révén. A különféle platformok lehetőséget nyújtanak arra, hogy gyorsan és hatékonyan érjem el a Z generáció tagjait, gyakorlatilag az ország bármely pontjáról. Többek között Facebookon, Instagramon és Redditen osztottam meg a felmérést, hogy sokszínű mintát kaphassak. Az űrlap kitöltése anonim módon történt, ezért bíztam benne, hogy minél többen megosszák véleményüket és tapasztalataikat a témával kapcsolatban, főleg egy ilyen érzékenyebb témájú kutatás esetében, mint a pénzügyi helyzet és boldogság közötti összefüggés.

A kitöltőknek 2024. szeptember 4. és 2024. szeptember 12. között volt lehetőségük kitölteni a kérdőívet. A kérdéssor összesen 26 kérdésből áll, az átlagos kitöltési idő körülbelül 5-10 perc.

Kérdőívem a következő kérdéstípusokat tartalmazza:

A legtöbb kérdés **zárt** volt, ahol előre megadott válaszlehetőségek közül kell egy vagy több lehetőséget kiválasztani. Ennek előnye a válaszadók számára a könnyebb és gyorsabb kitöltés, számomra pedig az egyszerűbb és strukturáltabb feldolgozás. Hátránya, hogy a válaszadók nem tudják teljesen kifejezni a véleményüket, ha a számukra megfelelő opció hiányzik. A zárt típusú kérdések hátrányának kiküszöbölése érdekében, néhány kérdésnél megadtam az egyéb válaszlehetőséget, hogy a válaszadók saját véleményüket is le tudják írni, amely esetleg nem szerepelt a felkínált lehetőségek között.

A **feleletválasztós** kérdéseknél, a válaszadóknak előre megadott opciók közül kell választaniuk. Itt kétfajta kérdést különböztet meg, az egyik feleletválasztós kérdésnél egy opciót kell választani, míg a másik kérdésnél több válasz megjelölése lehetséges. Ilyenkor jelölőnégyzetek segítségével a kitöltők szabadon választhatnak akár több lehetőséget is a felsorolt válaszok közül. Ez nagyobb rugalmasságot ad nekik, hiszen nem egyetlen válaszra korlátozódnak, hanem több választ is kiválaszthatnak, amelyek jobban kifejezik véleményüket vagy tapasztalataikat.

A **rangsoroló** kérdés lényege, hogy a válaszadónak egy meghatározott szempont alapján kell fontossági sorrendet állítani. Az én kérdőívemben arra kértem a válaszadókat, hogy jelöljék meg a három legfontosabb lehetőséget, amelyek a legjobban tükrözik az álláspontját vagy tapasztalatát egy adott kérdésben.

A **mérték- vagy skálaformátumú** kérdésnél a válaszadóknak egy adott skálán kell értékelni a véleményüket, vagy érzéseiket egy adott témával kapcsolatban. Én Likert-skálázási módszert választottam, ezen belül is a páros fokozatú Likert-skálát, amely 1-től 4-ig terjed. A skála alján az 1-es érték: az egyáltalán nem ért egyet, míg a 4-es érték: a teljes mértékben egyetért szintet jelöli. A négyfokozatú skála célja, hogy elkerülje a közepső, semleges választ, arra ösztönözve a kitöltőket, hogy határozottabb véleményt fogalmazzanak meg és valamelyik irányba döntsenek.

Az **ismeret, tudáskérés** kérdéstípus arra irányul, hogy a válaszadók röviden kifejezzék a gondolataikat az adott témáról. Itt nem előre megadott válaszlehetőségekből kell választani, hanem a kitöltők egyedi nézőpontjaikat tudják kifejtetni. A kitöltők meglátásai között sok olyan hasznos információ lehet, amit magamtól nem vettem volna figyelembe. Ezzel a módszerrel árnyaltabbá tudom tenni kutatásom eredményeit a válaszadók javaslatai és meglátásai alapján. (Géring et al., 2019)

A kérdőívet egy rövid bevezetővel indítottam, amelyben tájékoztattam a kitöltőket arról, hogy kutatásom célja a Z generáció pénzügyi helyzetének és boldogságának vizsgálata a jelenlegi gazdasági környezetben. Kiemeltem, hogy a kérdőív kitöltése csak akkor tud hatékonyan hozzájárulni a kutatásomhoz, ha a válaszadó 1997 és 2012 között született.

A kérdőívet 7 szakaszra osztottam és az utolsó kérdés kivételével minden kérdés kötelező volt. A kérdőív első szakaszát azzal a céllal készítettem, hogy biztosra menjek, a kitöltő 1997 és 2012 között született, vagyis az általam vizsgált korcsoportba tartozik. Amennyiben a válasz „nem” volt, a kérdőív automatikusan lezárult, ezzel kiszűrve a nem megfelelő korú résztvevőket. Az eredményeket Google Sheetsben nyitottam meg, amit Microsoft Excel fájlba exportáltam. A diagramokat és a kimutatásokat a Numbers alkalmazás segítségével készítettem el.

A hipotézis vizsgálatnál a Pearson-khi-négyzet próbát fogom alkalmazni annak érdekében, hogy megvizsgáljam, van-e kapcsolat a két változó között. A khi-négyzet próba egy olyan statisztikai módszer, amelyet minőségi változók közötti kapcsolat vizsgálatára használnak. A próba célja annak meghatározása, hogy van-e szignifikáns kapcsolat a két változó között. Ha van kapcsolat a két változó között, akkor függvényeszerű kapcsolatról beszélhetünk míg, ha csak valószínűsíthető, akkor sztochasztikus kapcsolat feltételezhető. Amennyiben a két változó független egymástól, akkor nincs kapcsolat a változók között. (spssabc.hu, 2024)

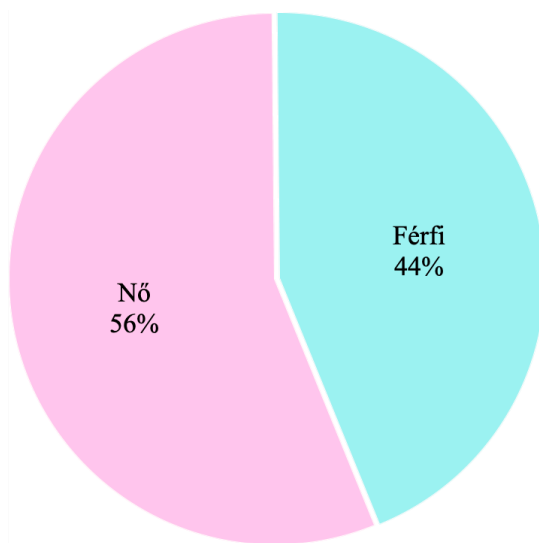
Továbbá többváltozós statisztikai elemzést is végzek a dolgozatomban, amely keretében faktoranalízist és klaszteranalízist alkalmazok. A faktoranalízis segítségével az adatbázis változóinak számát csökkentem, hogy a kapcsolódó változókat közös faktorokba csoportosítsam, míg a klaszteranalízis a megfigyelt egyedeket hasonlóságuk alapján rendez csoportokba.

A kérdőívet 207-en töltötték ki összesen és az első kérdés eredményei alapján szerencsére minden válaszadó a Z generációba tartozik.

5.2. Demográfiai adatok

A második szakaszban a válaszadók demográfiai jellemzőire összpontosítok, beleértve a nemüket, életkorukat, iskolai végzettségüket, lakóhelyüket, jelenlegi státuszukat, valamint, hogy kivel élnek.

A kérdőív eredményei alapján a válaszadók nemek szerinti megoszlása viszonylag arányos, bár a nők kicsivel nagyobb mértékben vannak jelent, mint a férfiak. A válaszadók 56%-a nő, 44%-a férfi.

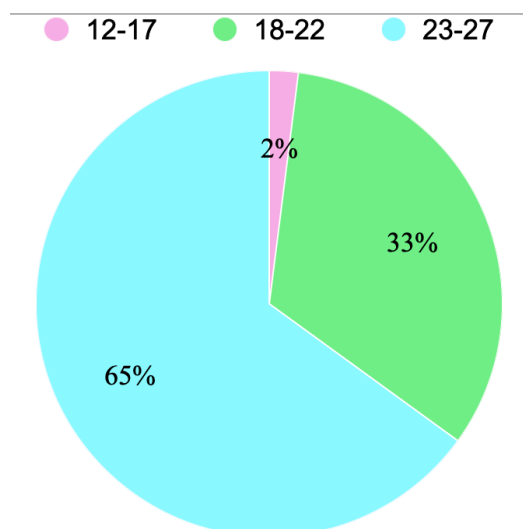
3. ábra: A kitöltők nemek szerinti megoszlása

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

Kutatásomban három korosztályt határoztam meg: a 12-17, a 18-22 és a 23-27 éveseket. A 4. ábrán látható eredmények egyértelműen mutatják, hogy a legnagyobb arányban a 23-27 évesek vettek részt a felmérésben, ők a minta 65%-át teszik ki. Ez az életkor, amikor a fiatal felnőttek komolyabb pénzügyi felelősséget vállalnak és fontossá válik számukra a pénzügyi függetlenség elérése. Ők azok, akiknek a legaktuálisabb az életükben a gazdasági helyzet és a pénzügyi biztonság, hiszen ez befolyásolja a jövőbeli terveiket és céljaikat.

A második legnagyobb százalékban a 18-22 évesek vannak jelen, ők a résztvevők 33%-át teszik ki. Ebben az életkorban sokan még tanulnak, vagy éppen próbálnak belépni a munkaerőpiacra. Számukra a pénzügyi helyzet és boldogság nagyban függhet a tanulmányaik előrehaladásától és a családi támogatástól.

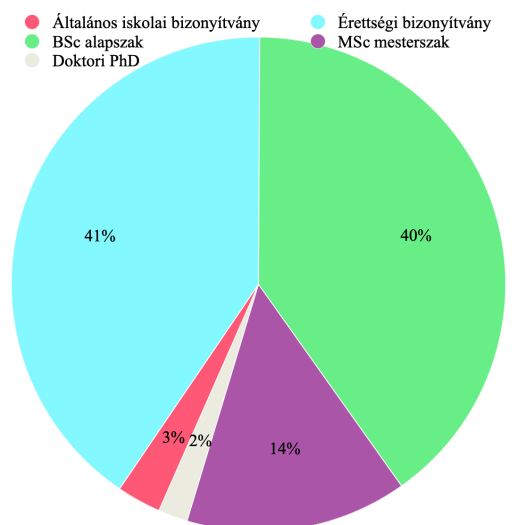
A legkevesebben a 12-17 évesek közül töltötték ki a kérdőívet, csupán pár kitöltés érkezett, 2%-os arányban. Sajnos ezt a korosztályt sikerült a legkevésbé elérnem, ennek egyik oka az lehet, hogy még nem vesznek olyan aktívan részt a pénzügyi döntésekben, az ő pénzügyi helyzetüket elsősorban a családjuk anyagi háttere határozza meg.

4. ábra: **A megkérdezettek életkor szerinti megoszlása**

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

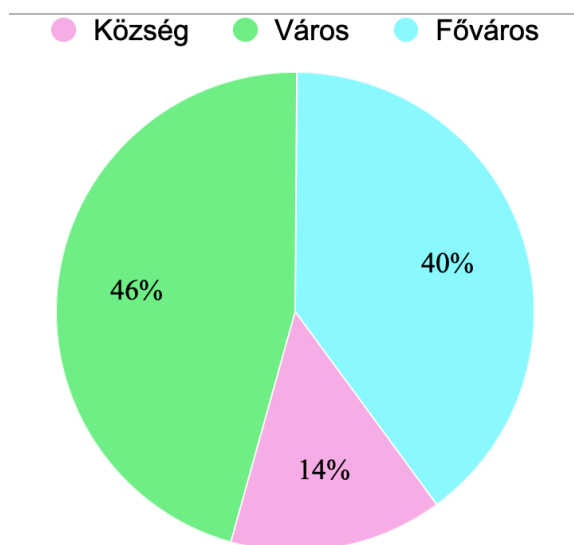
Iskolai végzettség tekintetében változatos képet mutatnak az eredmények. A válaszadók 3% csak általános iskolai bizonyítványt szerzett, azonban a többségnek magasabb végzettsége van. A megkérdezettek 41%-a, akik a legnagyobb csoportot képviselik, jelenleg érettségi bizonyítvánnyal rendelkeznek. Ez nem csak azt jelentheti, hogy sokan befejezték tanulmányaikat, hanem azt is, hogy jelenleg még felsőoktatásban tanulnak. Hasonlóan sokan rendelkeznek alapképzési diplomával, a kitöltők 40%-a egyetemen vagy főiskolán végezt. Ezen túlmenően 14% tovább folytatta tanulmányait és mesterdiplomát szerzett. Doktori végzettsége mindössze 4 embernek (2%), ami az összes egyének közül a legkisebb százalék. Az 5. diagrammon jól látható, hogy a Z generáció több mint fele felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Tehát megállapítható, hogy a megkérdezettek nagy része fontosnak tartja a továbbtanulást.

5. ábra: A Z generáció aránya iskolai végzettség szerint

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A kitöltők lakóhely szerinti eloszlását tekintve (6. ábra) a többség, 46%-uk városban él. Emellett jelentős arányt képviselnek a fővárosban élők is, a kitöltők 40%-át teszik ki. A községekben élők alkotják a legkisebb csoportot, mindössze 14%-kal. Összességében elmondható, hogy a megkérdezettek nagy része városi környezetben él. Az egyes csoportok százalékos megoszlását az alábbi ábra szemlélteti.

6. ábra: A válaszadók lakóhely szerinti eloszlása

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

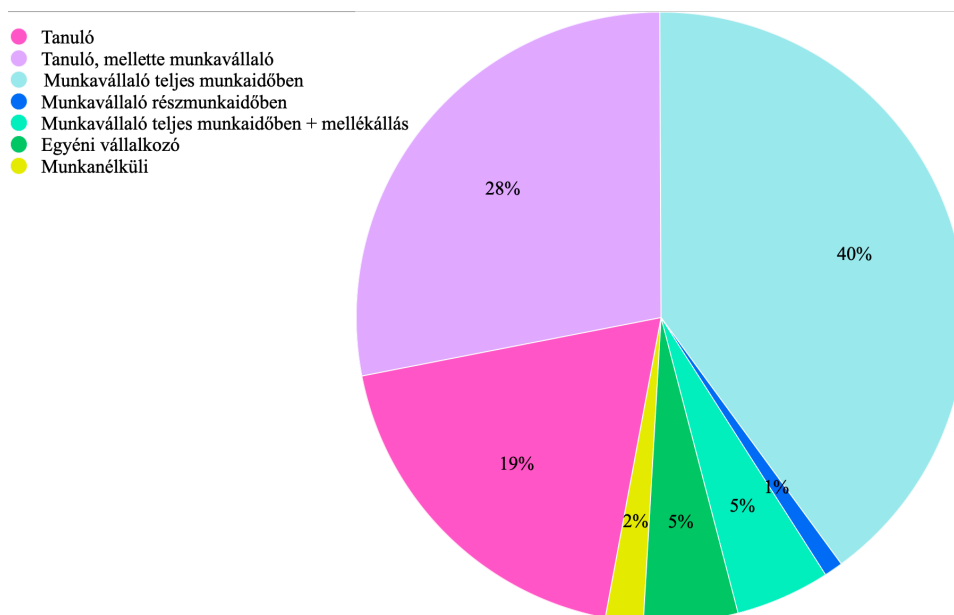
A 7. ábra alapján megállapítható, hogy a válaszadók jelentős része, 45%-a teljes munkaidőben dolgozik, amely arra utal, hogy a Z generáció számára prioritás lehet a stabilitás és a pénzügyi függetlenség. Ezen belül a munkavállalók 40%-a teljes munkaidőben, 5%-uk pedig mellékállással kombinálva dolgozik.

A válaszadók 47%-a tanuló, ebből 19% nem dolgozik, míg 28% munkát is vállal. A megkérdezettek jelentős része próbál pénzt keresni tanulmányaik mellett, hogy fedezni tudják a költségeiket, szükségleteiket.

A részmunkaidős munkavállalók aránya rendkívül alacsony, amiből azt a következtést vontam le, hogy a Z generáció a teljes munkaidős állást preferálja.

Az egyéni vállalkozók 5%-os aránya mutatja, hogy a fiatalok egy része vállalkozói tevékenység iránti érdeklődést mutat, de a Z generáció jelentős része stabil jövedelmi forrást keres, amely többnyire teljes munkaidős munkavégzés révén valósul meg.

Az alacsony munkanélküliségi arány (2%) kedvező helyzetet jelez, hogy a Z generáció körében viszonylag alacsony a munkaerő-piaci problémákkal szembesülő egyének aránya.

7. ábra: A válaszadók megoszlása jelenlegi státuszuk alapján

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

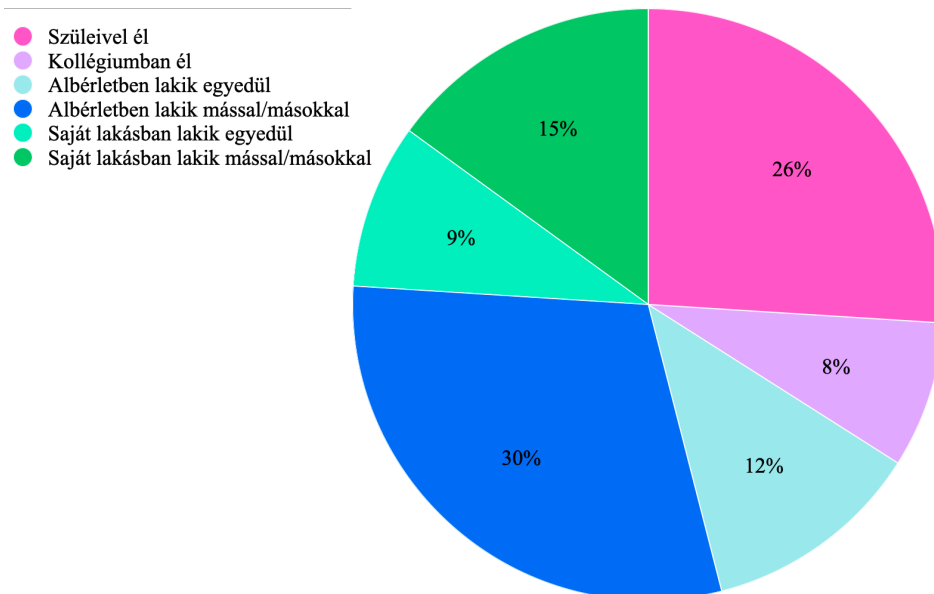
A kérdőív eredményei alapján az Z generáció lakhatási helyzete a következőképpen alakult: A fiatalok több mint egynegyede (26%) még mindig a szüleivel él, tehát nem függetlenek. Az oktatás körülményei vagy a magas lakhatási költségek nehézséget okozhatnak a független élet elkezdésében. Gyakran előfordul, hogy anyagi okokból nem tudnak önálló lakást fenntartani, vagy a szülők támogatása révén próbálják csökkenteni a költségeiket.

A válaszadók 8%-a kollégiumi elhelyezést választott. Ez a kategória a középiskolások és egyetemisták körében jellemző, akik kedvezőbb lakhatási lehetőséget keresnek. A kollégiumi elhelyezés előnye a költséghatékonyság, de hátránya lehet magánszféra csökkenése és a közösségi élet kihívásai (pl. alkalmazkodás).

A legnagyobb arányban albérletben élnek, ez összesen 42%. Ebből 30%-uk több személlyel osztozik az ingatlanon, míg az albérletben egyedül élők aránya 12%. Az albérlet lehetőséget biztosít az önállósodásra, függetlenedésre, de a költségek és a pénzügyi terhek jelentős hatással lehetnek a mindennapjaikra.

A megkérdezettek 24%-a saját ingatlanban él. Ezen belül 15%-uk másokkal osztozik az ingatlanon, míg 9%-uk egyedül lakik. Az egyedüli lakás előnye a teljes magánélet és a

függetlenség, de a költségek, mint a jelzáloghitel, karbantartás, valamint az ingatlanadók is jelentős terhet jelenthetnek.

8. ábra: **Z generáció lakhatási helyzete**

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.3. Kérdőív elemzése

A demográfiai adatok után, ebben a fejezetben a kérdőív eredményeit fogom részletesen elemezni. A kérdőív szerkezetét követve, ezt a fejezetet öt alfejezetre bontom. Az első részben a pénzügyi helyzetre összpontosítok, ezután a válaszadók elégedettségének és szubjektív jóllétének vizsgálatára, majd pedig a mentális egészség elemzésére fókuszálok. A következő alfejezetben a jövő aggodalmait vizsgálom, végül a pénzügyi ismeretek jelenlegi állapotát mérem fel.

5.3.1. Pénzügyi helyzet

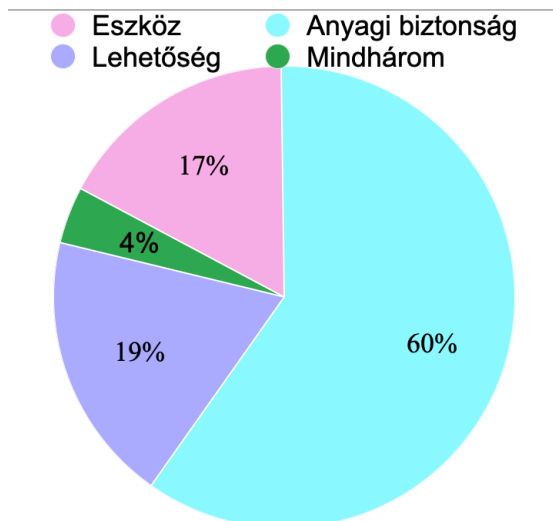
A harmadik szakaszban a kitöltők pénzügyi helyzetét, kapcsolatát vizsgálom, hogy hogyan viszonyulnak a pénzhez, milyen jelentőséget tulajdonítanak neki a mindennapi életben. Kíváncsi voltam, hogy a Z generáció számára mit jelent a pénz fogalma. A válaszok alapján ez egyértelműen többféleképpen jelenik meg a fiatalok gondolkodásában. Ennél a kérdésnél arra számítottam, hogy a legtöbb ember számára anyagi biztonságot és stabilitást jelent, az eredmények alapján azt hiszem ez a gondolatom beigazolódott. 60%-os aránnyal a kitöltők ezt

jelölték a legtöbben. Ez jól tükrözi a gazdasági bizonytalanságok hatását, amely jelen van a mindennapokban és kiemeli a pénzügyi biztonság fontosságát.

A válaszadók 19%-a a pénzt inkább, lehetőségként látja, amely hozzásegítheti őket álmaik és vágyaik megvalósításához. Ahogy a szekunder kutatásomban említettem a Z generáció egy társadalmilag álmodozó csoport, így ez a szemlélet sem meglepő, hiszen ambíciózus, valamint jövőorientált szemléletét tükrözi ezt a generációt.

A megkérdezettek kisebb aránya, 17%-a a pénzt egyfajta praktikus eszközként értelmezi, amely segít megoldani a mindennapi problémákat. Ez a csoport inkább a pénz funkcionalitására fókuszál és úgy tekint rá, mint a mindennapi életben szükséges eszközre.

Voltak, akik mindhárom megközelítést fontosnak tartották (4%), számukra a pénz egyszerre jelent eszközt a problémák megoldására, anyagi biztonságot, valamint a lehetőséget álmaik megvalósítására.

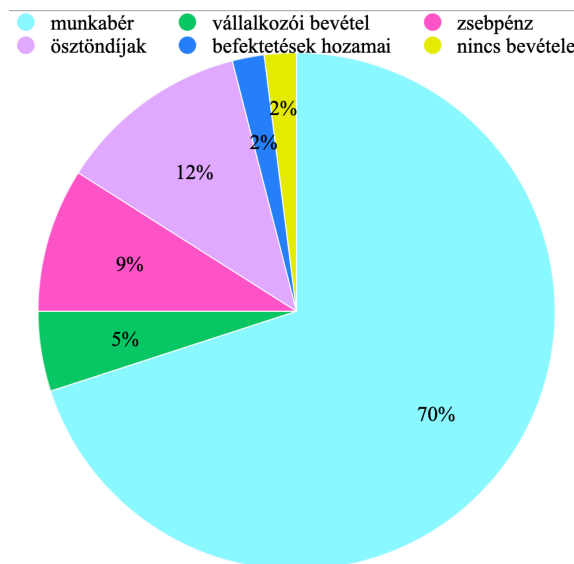

9. ábra: Pénz fogalmának jelentése a kitöltők véleménye alapján

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A pénzügyi helyzet tekintetében is rendkívül sokszínűek a válaszok, ami érthető, hiszen számos tényező befolyásolhatja ezt, mint például a válaszadó élethelyzete (tanuló, munkavállaló vagy vállalkozó stb.). A döntő többség (70%) a munkabért jelölte meg legfőbb bevételi forrásaként. A második leggyakoribb bevételi forrás az iskolához kapcsolódó támogatások és ösztöndíjak, amelyet a válaszadók 12%-a jelölt meg. A zsebpénz 9%-uknak a legfőbb bevételi forrása, ami arra utal, hogy ők főként fiatalabb, még tanuló státuszban lévő személyek, így ők nagyban támaszkodnak a család támogatására. A válaszadók 5%-a vállalkozói bevételből származó jövedelmet nevezte meg a legnagyobb bevételi forrásaként. Mindössze 2% jelölte azt, hogy a befektetések hozama jelentik számukra a fő

jövedelemforrást, tehát egyelőre kevésbé jellemző erre a korosztályra a passzív jövedelem. Ugyancsak 2% nyilatkozott úgy, hogy jelenleg nincs bevétele, ami valószínűleg azokat a fiatalokat takarja, akik még nem léptek be a munka világába, vagy egyéb forrásból nem rendelkeznek rendszeres jövedelemmel.

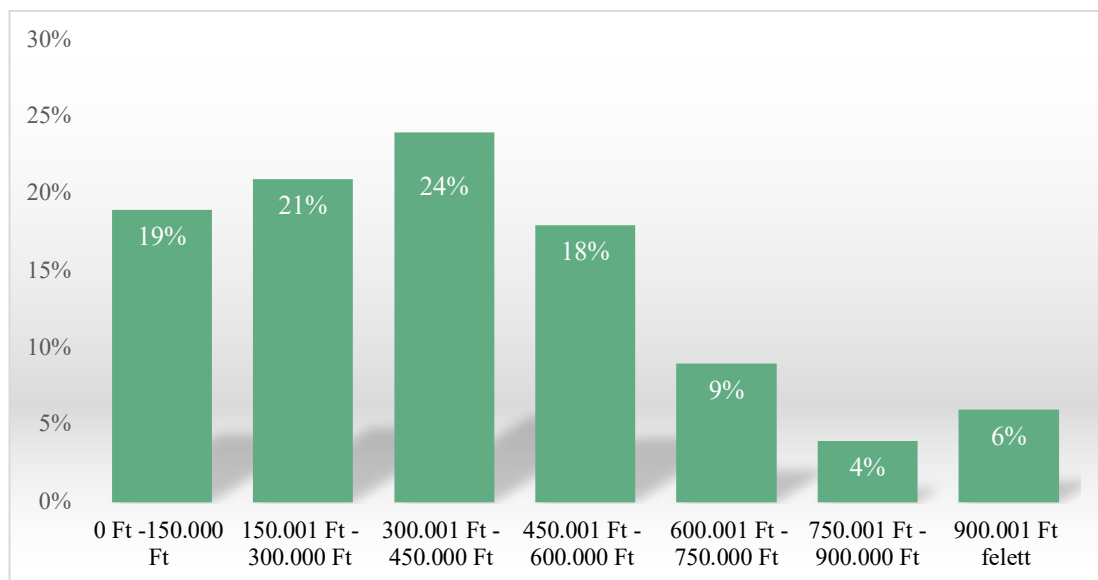
10. ábra: A kitöltők legnagyobb bevételi forrásának megoszlása

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

Az egyik kulcsfontosságú kérdésem a Z generáció bevételi helyzetével volt kapcsolatos. A válaszadók legnagyobb hányadának (24%) havi jövedelme 300.001 Ft és 450.000 Ft között alakul. A második leggyakoribb kategóriát a 150.001 Ft és 300.000 Ft közötti jövedelműek alkotják, amely a válaszadók 21%-át képviseli. A legalacsonyabb bevételi kategóriába (0 Ft - 150.000 Ft) a válaszadók 19%-a tartozik, azaz a válaszadók közel ötöde nagyon alacsony bevétellel rendelkezik. Az ennél magasabb jövedelmi kategóriák aránya folyamatosan csökken. A 450.001 Ft - 600.000 Ft közötti jövedelmi csoport 18%-os arányban van jelen. A 600.001 Ft és 750.000 Ft közötti kategóriába 9%, míg a 750.001 Ft és 900.000 Ft közötti kategóriába csupán a kitöltők 4%-a tartozik. A 900.001 Ft-os bevételt meghaladók, a mintának csak 6%-át képviselték. Jelentős eltérések figyelhetők meg az egyes bevételi összegek között. A Z generáció közel kétharmada 450.000 Ft alatt keres havonta. A magasabb bevétellel rendelkezők száma viszonylag alacsony egyelőre.

Szekunder kutatásomban megvizsgáltam, hogy 2024 tavaszán Magyarországon a teljes munkaidőben dolgozók átlagos bruttó havi keresete 658.400 Ft volt. A nettó átlagbér kedvezmények nélkül 421.100 Ft, kedvezmények figyelembevételével 435.800 Ft volt.

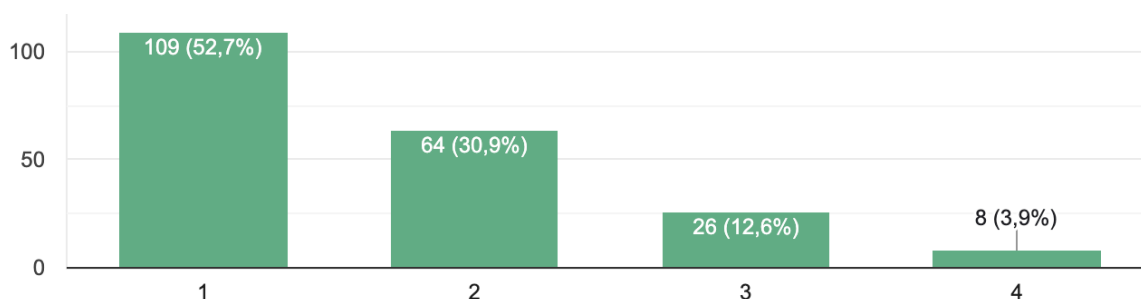
(ksh.hu, 2024) A saját kutatásomban részt vevők átlagos jövedelme is hasonló képet mutat, de ez jelentősen el van maradva az OECD által meghatározott átlagos nettó jövedelemtől, ami éves szinten 30.490 USD. Ha ezt 350 Ft-os árfolyamon váltjuk, akkor havonta körülbelül 893.534 Ft nettó jövedelmet jelent.

11. ábra: A kutatásban résztvevők bevételeinek megoszlása

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

Következésképp a fiatalok választ vizsgálok, hogy mennyire tartják magukat pénzügyileg kockázatvállalónak. A kérdésre egy négyfokozatú skálán adhattak választ, ahol az 1-es érték az egyáltalán nem ért egyet, a 4-es pedig a teljes mértékben egyetért hozzáállást jelentette (12. ábra). A Likert-skálán a válaszadók 84%-a inkább nem tekinti magát kockázatvállalónak. Ők valószínűleg nagyobb hangsúlyt fektetnek a biztonságra és a stabilitásra pénzügyi döntéseik során. 16%-a az, aki kockázatvállalónak tartja magát pénzügyileg és nyitottabbak a magasabb kockázatú döntések felé. (Géring et al., 2019)

12. ábra: A kitöltők álláspontja, hogy mennyire tartják magukat kockázatvállalónak

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A pénzügyi szokásokról és véleményekről 13 különböző állítást fogalmaztam meg, amelyekkel kapcsolatban ki kellett fejezniük egyetértésük mértékét. Az értékelés itt is páros fokozatú Likert-skálán történt, ahol a 4-es érték a teljes egyetértést, a 3-as az inkább egyetértést, a 2-es az inkább nem egyetértést, míg az 1-es az egyáltalán nem egyetértést jelentette. Az eredményeket a 1. táblázatban foglaltam össze, ahol a magasabb átlagértékek a nagyobb egyetértést mutatják az adott állítással kapcsolatban. Ezen túlmenően kiszámoltam a szórás értékét is, minél kisebb a szórás, annál nagyobb az egyetértés a válaszadók között az adott állítással kapcsolatban, ellenben a magasabb szórás eltérőbb véleményekre utal.

A kérdésekre beérkezett válaszok nagy szórást mutatnak, ami a válaszadók pénzügyi helyzetében és hozzáállásában levő különbségekre utal. Személyes megítélésem alapján pozitívum, hogy a többség pénzügyileg tudatosnak tartja magát, rendszeresen tesz félre pénzt és vésztartalékkal is rendelkezik. Ez azonban némileg ellentmond annak az állításnak, hogy befektetési döntéseiknél nem veszik figyelembe az ESG (környezetvédelmi, társadalmi és vállalatiirányítási) szempontokat és az adatok azt is mutatják, hogy sokan hoztak már rossz pénzügyi döntéseket.

A legnagyobb szórást (1,19) „a havi bevételek nem haladják meg a kiadásokat” kijelentés eredményezte, átlaga (2,57) a középértéket közelítette meg. Ez a társadalmi egyenlőtlenségek nagyságára utal és a társadalmi olló szétnyílását támasztja alá.

A legtöbb ember számára elegendő a jövedelme az alapvető szükségleteinek fedezéséhez, viszont az anyagi helyzetük nem ad számukra olyan mozgásteret, amely lehetővé tenné a hosszú távú pénzügyi célok elérését, vagy az élvezeti kiadások (luxuscikkek, utazás) finanszírozását. Sokan biztonságban érzik magukat anyagilag, de nem elégedettek a pénzügyi bevételükkel. A pénz jelentős mértékben befolyásolja a döntéseiket a mindennapi életben, korlátozza őket bizonyos kiadások terén és rákényszeríti őket, hogy megfontoltabban kezeljék forrásait. Ez összefüggésben áll azzal, hogy sok válaszadó gyakran aggódik pénzügyei miatt, ami valószínűleg az alacsony munkabér, egyre nehezebb lakhatási és megélhetési feltételek következménye.

1. táblázat: **Pénzügyi helyzettel kapcsolatos állítások átlaga és szórása**

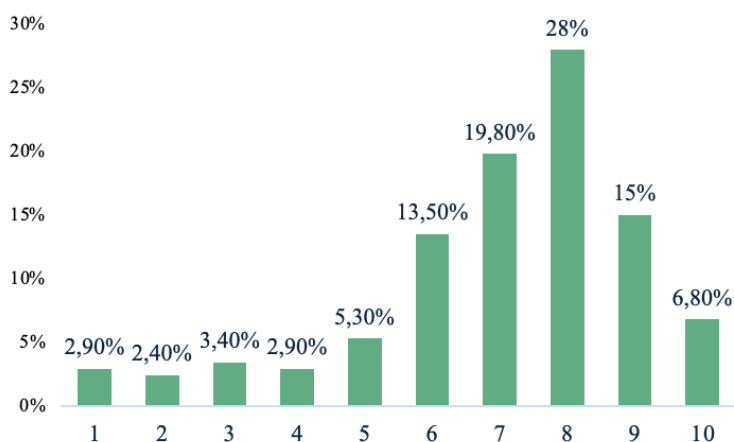
Teljes minta (N=207)	Átlag	Szórás
1. Elégedett vagyok a bevételemmel és pénzügyi helyzetemmel.	2,36	0,92
2. A havi bevéteim nem haladják meg a kiadásaimat.	2,57	1,19
3. Anyagilag biztonságban érzem magam.	2,67	1,04
4. A jelenlegi gazdasági helyzetet bizonytalannak és egyáltalán nem érzem biztonságosnak.	3,24	0,91
5. Nagy mértékben hatással van a pénz a mindennapi életemre és döntéseimre.	3,05	0,86
6. Az alapvető élelmiszerek megvásárlása nehézséget jelent számomra.	1,42	0,69
7. Jövedelemem elegendő ahhoz, hogy a lakhatási és rezsi költségeket könnyedén fedezzem.	2,96	1,07
8. Gond nélkül megengedhetem magamnak a luxuscikkek vagy márkás termékek vásárlását.	1,91	0,94
9. Gyakran szoktam aggódni a pénzügyeim miatt.	2,68	0,97
10. Pénzügyimet tekintve tudatosnak tartom magam, vésztartalékkal is rendelkezem.	3,16	0,92
11. Rendszeresen szoktam pénzt félre tenni.	3,27	0,93
12. A befektetési döntéseimnél figyelembe veszem a környezettudatosságot.	2,01	0,95
13. Sajnos sokszor hoztam pénzügyileg rossz döntéseket.	2,05	0,89
	2,57	0,94

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.3.2. Elégedettség, szubjektív jóllét

A negyedik szakaszban a szubjektív jóllét és elégedettség kérdéseire fókuszálok, hogy ez a generáció mennyire elégedett az életével, milyen tényezők teszik őket boldoggá és mennyire befolyásolja a boldogságukat pénzügyi helyzetük.

Szekunder kutatásomban több indexet is bemutatam, ami az élettel való elégedettséget és boldogságot méri. A World Happiness Index, magyarul boldogság index, valamint a Better Life Index, amely az emberek általános élettel való elégedettségét vizsgálja, egy 0-tól 10-ig terjedő skálán méri az elégedettségi szintet. Magyarországon mindkét mutató átlagos értéke 6 körül mozog, ami alacsonyabb az OECD országok 6,7-es átlagánál. Ezzel ellentétben a saját kutatásomban az átlag 7,02 lett, ami igencsak meglepett. Ez az érték magasabb, mint amit a mutatók alapján várhattam volna, viszont az eredmény egy sokkal pozitívabb képet ad a Z generáció elégedettségéről. A kitöltők többsége tehát alapvetően elégedett az életével, ugyanakkor van egy réteg, amely kevésbé. A 13. ábra jól szemlélteti az elégedettségüket.

13. ábra: Z generáció élettel való elégedettségének megoszlása

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A 1. táblázatban bemutatott kérdéssorhoz hasonlóan, most nyolc állítást írtam a szubjektív jólléttel kapcsolatban, amit a válaszadók Likert-skálán értékelték, 4-es a teljes egyetértést, az 1-es pedig az egyet nem értést jelenti. A 2. táblázatban a szórásértékek között nem tapasztalható jelentős eltérés és általánosságban magas szórás figyelhető meg.

A válaszadók leginkább abban értékelték egyet, hogy a pénzügyi biztonság pozitív hatással van boldogságukra és a lelki nyugalmukra. Ez alapján a pénz jelentős szerepet játszik az emberek elégedettségében és általános jóllétében. Habár a pénzügyi helyzet szoros összefüggésben áll a boldogsággal, a magasabb jövedelem nem feltétlenül eredményez nagyobb boldogságot. Az erre vonatkozó állítások esetében a szórás magas, tehát a válaszok eléggé megoszlóak, de a többség inkább egyetértett ezekkel az állításokkal.

A legkisebb egyetértést és a legmagasabb szórást produkálta az a kijelentés, hogy a jövedelme hozzájárul a kiegyensúlyozott életviteléhez. Mivel a pénz boldogító hatását vizsgáló kérdések jóval nagyobb átlagokat értek el, ez alapján arra következtettek, hogy a kitöltők többsége nem rendelkezik elegendő havi bevétellel, ezért nem kiegyensúlyozott az életük.

2. táblázat: Z generáció szubjektív jóllétének értékelése, átlag és szórás

Teljes minta (N=207)	Átlag	Szórás
1. Nagyon boldognak és kiegyensúlyozottnak érzem magam.	2,7	0,86
2. A mindennapjaimban gyakran tapasztalok örömet és elégedettséget.	2,94	0,88
3. A jelenlegi életkörülményeim kielégítőek számomra.	2,84	0,96
4. A jövedelem jelentősen hozzájárul a kiegyensúlyozott életvitelimhez.	2,69	0,99
5. A boldogságomra nagy hatással van a pénzügyi helyzetem is.	2,91	0,93
6. A pénzügyi biztonság növeli az életemben a nyugalmat és boldogságot.	3,48	0,66
7. Minél jobb anyagi helyzetben vagyok, annál boldogabbnak érzem magam.	2,92	0,96
8. Ha magasabb lenne a bevételem, boldogabb lennék.	3,09	0,99
	2,95	0,90

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A boldogság kérdésre kapott válaszok alapján, a barátok, a család és a párkapcsolat jelenléte az, ami a legfontosabb az emberek életében. Ez egyrészt érthető, hiszen az ember társas lény és a kapcsolatok szerepe jelentős a mindennapi életben. A szoros kapcsolatok fenntartása és a közösségi élmények jelentős mértékben hozzájárulnak az emberek boldogságérzetéhez.

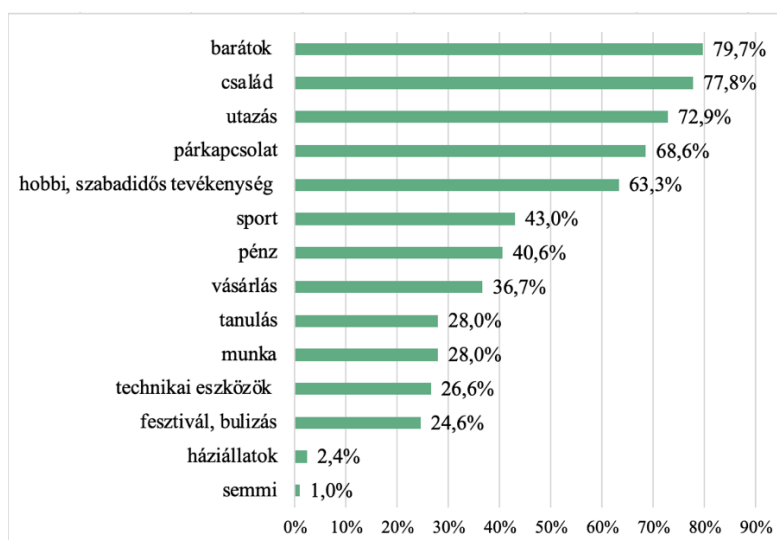
Az utazás is a lista elején szerepel, 72,9%-os aránnyal, ebből arra következtetek, hogy a válaszadók jelentős része az új helyek felfedezésében és a kikapcsolódásban talál örömet.

A hobbi és a szabadidős tevékenységek szintén kiemelt szerepet játszik az emberek életében, amit a válaszadók 63,3%-a jelölt meg boldogságforrásként.

Továbbá meghatározó tényező a pénz és a vásárlás is, az ő boldogágukat a materiális javak jelentősen befolyásolják.

A tanulás, munka, technikai eszközök és a fesztiválok, bulizás jóval kevesebb ember számára jelentenek boldogságforrást.

Az egyéb válaszlehetőségnél néhányan megadták, hogy a háziállatok teszik őket boldoggá.

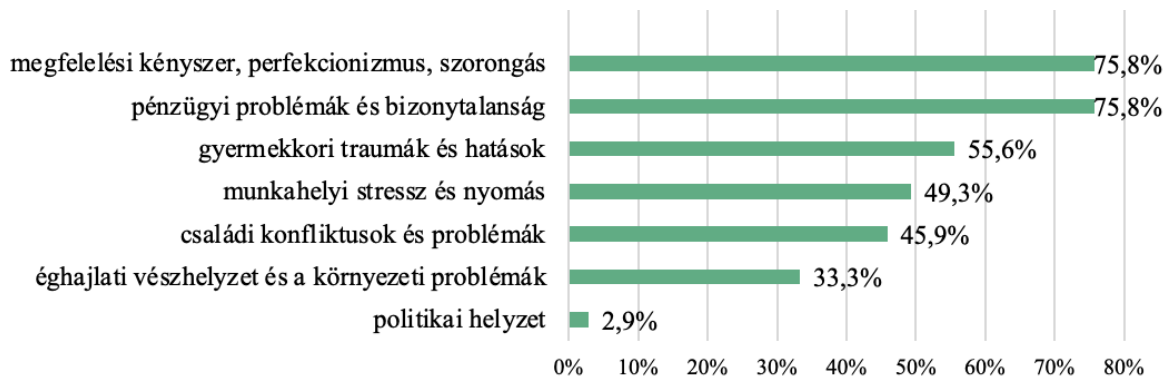
14. ábra: **Z generáció boldoggá tevő tényezők százalékos megoszlása**

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A feltételezésem, miszerint a megfelelési kényszer, perfekcionizmus és szorongás, valamint a pénzügyi problémák és a bizonytalanság a boldogtalanság legfőbb oka bebizonyosodni látszik. A kitöltők 75,8%-a szerint ezek azok a tényezők, amik óriási hatással vannak ennek a generációnak a mentális egészségére és jóllétére. Ez a két tényező szorosan összefügg, hiszen a változó gazdasági környezet és a folyamatosan felmerülő válságok fokozzák a pénzügyi bizonytalanságot. Az anyagi nehézségek befolyásolhatják a fiatalok önértékelését, teljesítménykényszerét és beárnyékolhatják a jövőképüket. A megfelelési kényszer és a szorongás nem csak egyéni probléma, hanem szorosan összefügg a gazdasági és társadalmi helyzettel, amit az egyéb válaszlehetőségnél néhányan (2,9%) írtak problémának. A gyermekkori traumák és a családi konfliktusok ugyancsak gyakori problémaként jelennek meg. Az ilyen korai traumák hatással lehetnek az egyének személyiségfejlődésére és önértékelésére.

A munkahelyi stressz és nyomás a kitöltők fele szerint szintén nagy problémát okoz, különösen a munkaerőpiacon tapasztalható versenyhelyzet miatt.

Az éghajlati vészhelyzet és a környezeti problémákat kevésbé tartják hangsúlyosaknak, de továbbra is fontos tényezőként jelennek meg a jövőre vonatkozóan.

15. ábra: A boldogtalanság okai a Z generáció körében

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.3.3. Mentális egészség

A mentális egészségre vonatkozó állításoknál azt vizsgálom, hogy a pénzügyi nehézségek és a társadalmi elvárások milyen mértékben okoznak szorongást és stresszt, valamint, hogy a közösségi média milyen hatással van az önértékelésükre. A válaszadóknak 6 különböző állítást kellett értékelniük a Likert-skálán, melyek eredményeit a 3. táblázatban összegzem.

Habár az állításoknál viszonylag magas szórás figyelhető meg, az átlagok alapján néhány fontos következtetés levonható. A válaszadók többsége a társadalmi elvárások hatására gyakran érez szorongást, ami megnehezíti a mindennapjaikat. Ezt tovább fokozza a tökéletességre való törekvés, amely szintén jelentős nyomást helyez rájuk. Sokan úgy vélik, hogy egy külföldi élet boldogabb és kiegyensúlyozottabb lenne számukra. A közösségi média hatására a többség gyakran érzi úgy, hogy nem elég sikeres, de ennél az állításnál inkább a nem egyetértés jellemző. Ezzel szemben, a családi elvárások tekintetében a válaszadók nem érzik azt, hogy jelentős megfelelési kényszer nehezedne rájuk. Habár a pénzügyi helyzetük okoz némi stresszt, a kitöltők többsége nem érez rendszeres szorongást emiatt.

3. táblázat: Mentális egészségre vonatkozó állítások átlaga és szórása

Teljes minta (N=207)	Átlag	Szórás
A pénzügyi helyzetem gyakran okoz stresszt számomra.	2,39	1
A társadalmi elvárások miatt gyakran érezek szorongást.	2,58	1,12
A tökéletességre való törekvés megnehezíti a mindennapjaimat.	2,71	1,07
A szociális média hatására gyakran érzem úgy, hogy nem vagyok elég sikeres.	2,47	1,16
A családom elvárásai miatt gyakran érzem, hogy nagy nyomás nehezedik rám.	1,97	1,04
Úgy gondolom, hogy külföldön boldogabb és nyugodtabb életet élhetnék.	2,8	1,11
	2,49	1,08

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.3.4. Jövő

A hatodik szakaszban a jövővel kapcsolatos aggodalmakat és kilátásokat vizsgálom, hogy a mi miatt aggódnak leginkább a fiatalok és hogy mennyire érzik biztosnak a jövőjüket.

A kitöltőknek 1-től 10-ig terjedő skálán kellett megjelölniük, hogy mennyire éreznek aggodalmat és szorongást a jövőjükkel kapcsolatban. Az 1-es jelentette azt, hogy egyáltalán nem aggódnak, a 10-es pedig, hogy nagyon aggódnak. Az átlagos pontszám 6,76 volt, ami arra utal, hogy a többség közepesen magas aggodalmat érez a jövővel kapcsolatban. A 16. ábrán látható a százalékos megoszlás alapján a legtöbb válasz a 7-es számnál, valamint az ennél magasabb értékek körül koncentrálódik. A válaszadók közel kétharmada súlyos aggodalmat és szorongást érez a jövőjével kapcsolatban.

16. ábra: A kitöltők aggodalmának és szorongásának megoszlása a jövőről

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A következő kérdésnél a válaszadóktól azt kértem, hogy jelöljék meg azt a három opciót, amely a leginkább aggasztja őket a jövőjükkel kapcsolatban. A 17. diagrammon jól látható, hogy a pénzügyi bizonytalansággal kapcsolatos tényezők dominálnak leginkább.

A három leggyakoribb aggodalom: a megfizethető lakhatás és a saját otthon megvásárlása (62,8%), az infláció és a megélhetési költségek (61,4%), valamint az egészségügyi ellátás elérhetősége és a magánegészségügy megfizethetősége (54,6%).

A folyamatosan emelkedő albérlet és ingatlanárak következtében a válaszadók többsége úgy érzi, hogy nem lesz képes saját ingatlant vásárolni. Az utóbbi években a hitelkamatok és az ingatlanárak jelentősen megugrottak. Különösen a nagyobb városokban és a fővárosban növekedtek drasztikusan az árak, ahol egy négyzetméter akár 1-2 millió forintnál is többbe kerülhet.

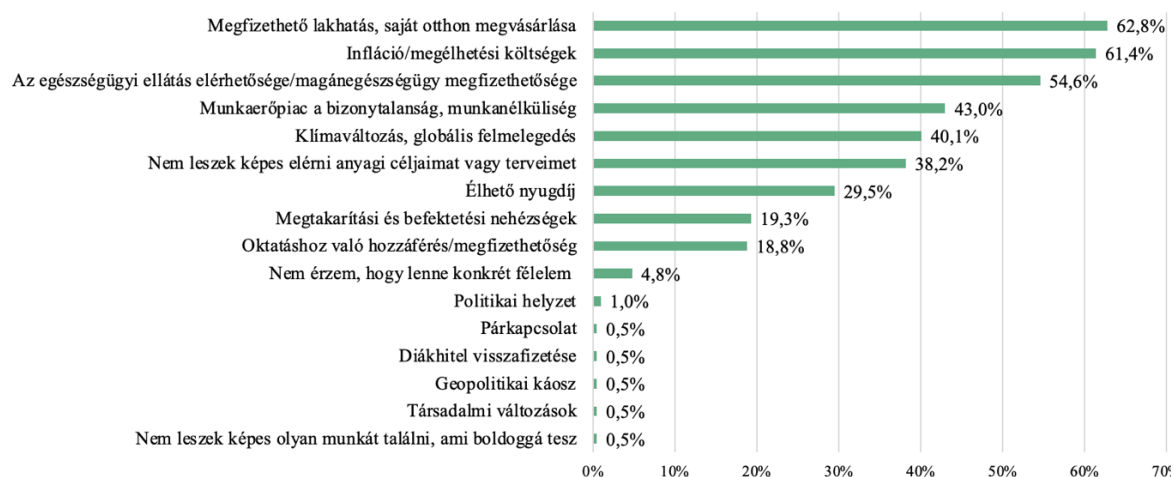
Magyarországon a saját tulajdonú ingatlan megvásárlása hagyományosan fontos cél, míg számos nyugat-európai országban a bérlet sokkal elterjedtebb és elfogadottabb lakhatási forma. Ezt a különbséget jól tükrözi az Eurostat 2021-es felmérése, amely szerint Magyarországon a saját tulajdonú lakásban élők aránya 92%, míg például Németországban és Ausztriában ez az arány mindössze 50-55%. Ez a kulturális különbség is hozzájárulhat ahhoz, hogy a magyar fiatalok számára a saját lakás megszerzése különösen nagy nyomást jelent. (ec.europa.eu, 2021)

Hasonlóan magas arányban aggódnak az infláció és az emelkedő megélhetési költségek miatt, amelyek a mindennapi életüket befolyásolják, különösen a növekvő élelmiszer-, energia- és lakhatási árak tekintetében.

Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés szintén jelentős aggodalmat okoz a válaszadók körében. Sok esetben az állami egészségügyi rendszerek nem biztosítanak megfelelő vagy időben elérhető szolgáltatásokat, emiatt a magánegészségügy igénybevétele elkerülhetetlenné válik. Azonban ennek magas költségei komoly anyagi terhet jelentenek és nem mindenki engedheti meg magának, ami tovább fokozza a bizonytalanságot.

További jelentős aggodalmak közé tartozik a munkaerőpiac bizonytalansága és a munkanélküliség (43,0%), a klímaváltozás és a globális felmelegedés miatti aggodalmak (40,1%) és az anyagi célok, tervek elérésének képtelensége (38,2%).

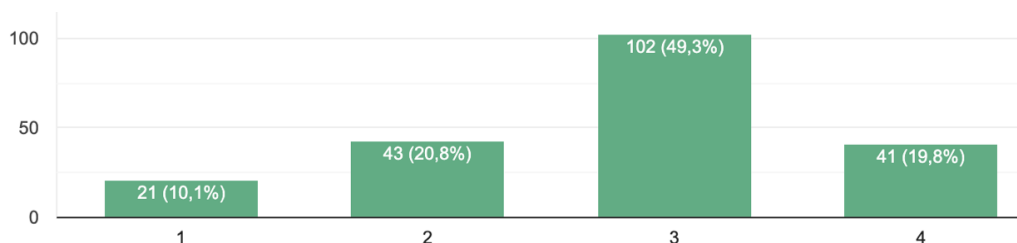
Ezek a félelmek a súlyos gazdasági és társadalmi problémákból erednek, amelyek nagy mértékben befolyásolják a Z generáció mindennapi életét, pénzügyi döntését és szubjektív jóllétét. A gazdasági kihívások arra kényszerítik őket, hogy prioritásként kezeljék a pénzügyi döntéseiket (mint például a takarékoskodást, befektetést) a stabilabb megélhetés érdekében. A társadalmi változások (a klímaváltozás és az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés) problémái tovább növelik ezt a stresszt.

17. ábra: A Z generációt leginkább aggasztó problémák

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

Annak ellenére, hogy rengeteg tényező okoz bizonytalanságot a jövővel kapcsolatban, arra a kérdésre, hogy mennyire biztosak abban, hogy 35 éves korukra kényelmesen meg fognak élni a kitöltők többsége bizakodóan tekintett. A válaszadók 70%-a inkább biztos abban, hogy képes lesz egy kényelmes életet élni, 30% viszont bizonytalan a jövőbeli megélhetési kilátásaikat illetően.

18. ábra: A válaszadók jövőbeli megélhetési kilátásai 35 éves korukra
(1-egyáltalán nem biztos, 4-nagyon biztos)

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.3.5. Pénzügyi tudatosság

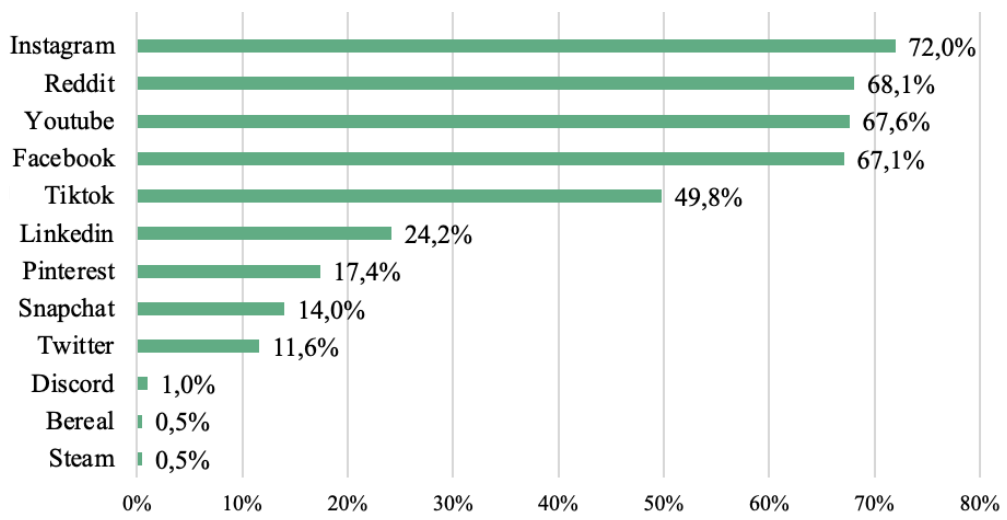
A kérdőív utolsó szakaszában a pénzügyi oktatásra és tudatosságra fókuszáltam. A célom az volt, hogy felmérjem, milyen platformokon, milyen intézkedések járulhatnak hozzá a fiatalok pénzügyi felkészültségének javításához, segítve őket a jövőbeli gazdasági kihívásokra való felkészülésben.

A közösségi média használatára irányuló kérdésem célja az volt, hogy feltérképezsem, a válaszadók mely platformokat használják rendszeresen és részesítik előnyben a mindennapjaik során.

A válaszok alapján a vizuális, képes és videó formátumú platformok vezetnek a népszerűségi listát. Az Instagram bizonyult a legnépszerűbb platformnak, a válaszadók 72%-a használja, amelyet szorosan követ a Reddit (68,1%), a YouTube (67,6%) és a Facebook (67,1%).

Számomra meglepő volt, hogy a TikTok bár jelentős népszerűséggel bír (49,8%), nem az első helyek egyikén végzett. Több felmérés szerint ez az egyik leggyakrabban használt közösségi média platform a Z generáció és az internetezők körében világszerte. (statista.com, 2023)

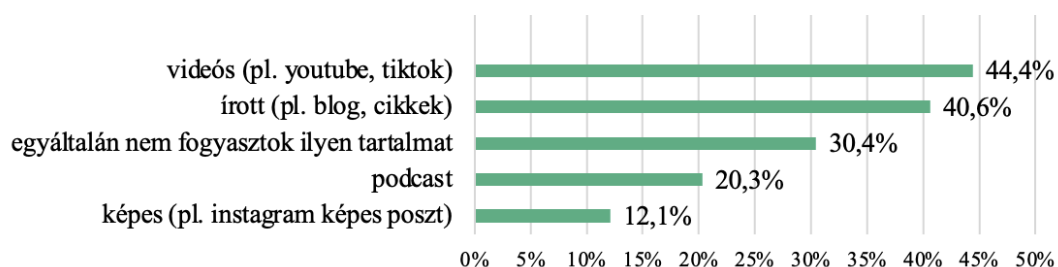
A kevésbé népszerű platformok közé tartozik a LinkedIn, a Pinterest, a Snapchat és a Twitter. Ezek a platformok inkább specifikus célközönséget szólítanak meg, míg a népszerűbb alkalmazások esetében a képes és videós tartalmak dominálnak.

19. ábra: A Z generáció által használt közösségi média platformok népszerűsége

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

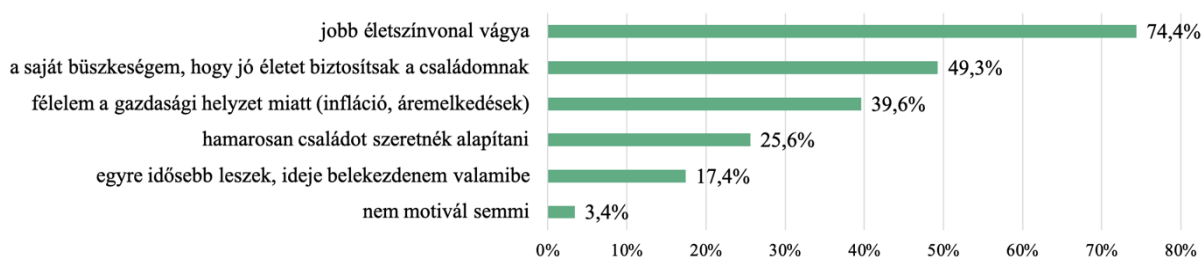
A személyes pénzügyekkel kapcsolatos tartalom fogyasztási szokások vizsgálatánál a következő eredmények születtek. A legtöbben (44,4%) videós tartalmakat, mint például a YouTube-ot és TikTok-ot részesítik előnyben. Az írott tartalmaknál a blogok és cikkek jelentős szerepet játszanak a pénzügyi tudás bővítésében. A podcastok és a képes tartalmak népszerűsége ezzel szemben fele akkora. A válaszadók 30%-a egyáltalán nem fogyaszt pénzügyi témájú tartalmat, tehát a pénzügyi tudatosság növelése terén további erőfeszítésekre van szükség, különösen azok elérésében, akik nem fogyasztanak ilyen típusú információkat.

20. ábra: Személyes pénzügyekkel kapcsolatos tartalom fogyasztási szokások

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A következő kérdésnél arra kerestem a választ, hogy mi motiválja a válaszadókat a pénzügyi tudatosságuk növelésénél. A 21. ábra alapján tisztábban látható, hogy mely motivációk bírnak nagyobb súllyal. A válaszokból kirajzolódik, hogy a Z generáció számára a legjelentősebb motiváció a jobb élet színvonal iránti vágy, amely messze felülmúlja a többi tényezőt. A kitöltők 74,4%-ának a pénzügyi tudatosság nem csupán a jelenlegi körülményeik fenntartására, hanem azok javítására is irányul. Emellett a kitöltők felének a saját és a családjuk anyagi biztonságának megteremtése is fontos. A gazdasági helyzet, különösen az infláció és az áremelkedések miatti félelem is komoly szerepet játszik az emberek pénzügyi viselkedésében. A családalapítás miatti tudatosság is hangsúlyos néhány ember életében, valamint, az életkor előrehaladása miatt néhányan jelentősnek tartják, hogy jobban odafigyeljenek a pénzügyeikre. Páran úgy gondolják, hogy semmi sem motiválja őket, hogy változtassanak a pénzügyi tudatosságukon.

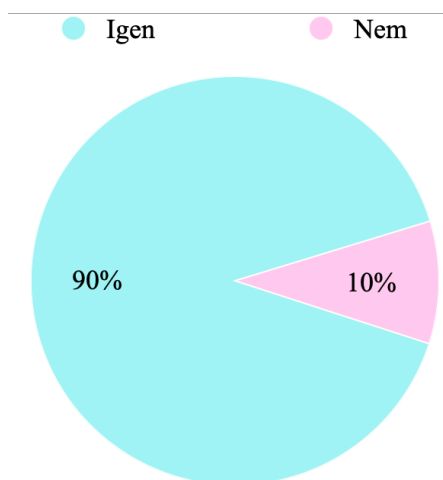

21. ábra: A pénzügyi tudatosság motivációi a kitöltők körében

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A megkérdezettek 90% úgy véli, hogy az oktatási intézményekből hiányzik pénzügyi tanítás, ami befolyásolja a Z generáció pénzügyi tudatosságát. Az általános és középiskolai oktatásban ugyan megjelennek bizonyos gazdasági vagy pénzügyi témák, de ezek általában nem kapnak kellő hangsúlyt és gyakran csak felületesen érintik azokat a területeket, amelyek valóban hasznosak lennének a mindennapi pénzügyi döntések meghozatalához. A válaszok

egyértelműen mutatják a kördiagrammon, hogy a pénzügyek oktatását a fiatalok prioritásnak tartják.

22. ábra: **Z generáció véleménye a pénzügyi oktatás hiányáról az oktatási intézményeknél**

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

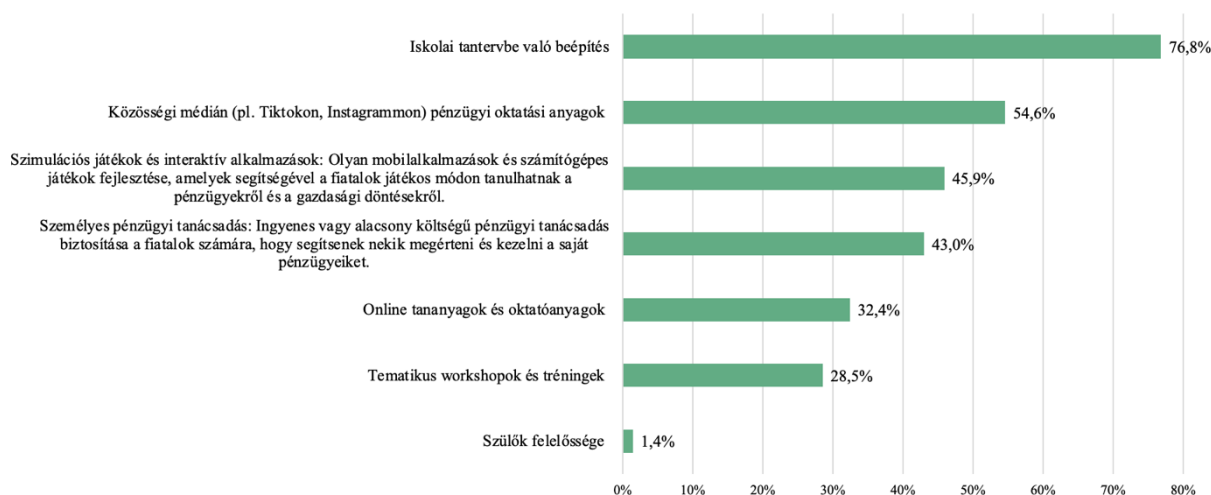
Mivel a többség elengedhetetlennek tartja a pénzügyi oktatást, az is érdekelt, hogy szerintük milyen módszerek lehetnek a leghatékonyabbak a pénzügyi ismeretek terjesztése terén. Az oktatási intézmények szerepét találták a legcélravezető megoldásnak (76,8%) a pénzügyi kompetenciájának fejlesztésében, ami hosszabb távon nemcsak az egyén, hanem a társadalom pénzügyi stabilitására is hatással lehet.

Eredményesnek tartanak a közösségi médián, például TikTokon és Instagramon elérhető pénzügyi oktatási anyagokat. Ebben a digitális világban, az érdekes és figyelemfelkeltő rövid videók képesek megragadni a fiatalok figyelmét. Az ilyen tartalmak szórakoztató formában táálalhatnák az információt, ami elősegíti a hatékony tanulást.

A válaszadók 45,9%-a a szimulációs játékok és interaktív alkalmazások fejlesztését emelte ki. Ezek lehetőséget adnak arra, hogy az egyének játékos formában ismerkedjenek meg a pénzügyi döntésekkel és a gazdasági fogalmakkal. Ez a megközelítés szórakoztatóbbá tenné a tanulást, hiszen a fiatalabb diákok szívesebben tanulnak játékos formában. Egyetemen többször is alkalmaztunk üzleti szimulációs játékot, ami nagy betekintést adott, hogy mozognak a pénzek, milyen következményei vannak egyes döntéseknek. Úgy gondolom, nagyban hozzájárulnának a pénzügyi fejlődéshez.

A személyes pénzügyi tanácsadás fontosságát 43% emelte ki, ami arra utal, hogy lenne igény az ingyenes vagy alacsony költségű szolgáltatásokra, melyek segítenének a saját pénzügyeik megértésében és kezelésében. A tematikus workshopokat és tréningeket is megfelelő alternatívának tartanak a pénzügyi ismeretek bővítésére.

Érdekes és egyben elgondolkodtató, hogy a szülők felelősségét csupán 1,4% jelölte meg. Egyrészből ekkor a fiatalok a szüleik pénzügyi tudatosságát örökölnék, ami nem minden esetben lenne kedvező. Sok családban a szülők nem rendelkeznek megfelelő pénzügyi ismeretekkel és sajnos gyakran hónapról hónapra élnek, nincsenek megtakarításaik, nem tudják biztosítani a pénzügyi stabilitást. Az ilyen példák nem szolgálnak pozitív mintaként, ezért fontos, hogy a pénzügyi oktatás ne csupán a családokon múljon, hanem a tanintézmények és a közösségi programok is hangsúlyt fektessenek a pénzügyi ismeretek fejlesztésére.

23. ábra: A kitöltők ötletei a pénzügyi tudatosság növelésére

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.4. Javaslatok

A kérdőívem záró kérdése egy nyitott, kifejtős kérdés volt, amely lehetőséget adott a válaszadóknak, hogy szabadon megosszák gondolataikat és javaslataikat a boldogság növelésével kapcsolatban Magyarországon. A beérkezett válaszok közül a legrelevánsabbakat kiválasztottam és most ezeket fogom bemutatni.

A válaszadók többsége szerint boldogtalanság egyik fő oka Magyarországon a biztos anyagi háttér hiánya. Sokan aggodalmukat fejezték ki a jelenlegi gazdasági és politikai bizonytalanság miatt Magyarország európai uniós tagságának jövőjével kapcsolatban. Véleményük szerint egy esetleges kilépés leginkább az „átlagember” számára járna súlyos következményekkel, ami tovább rontaná az ország lakosságának életminőségét és gazdasági kilátásait.

A társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése és egy stabil, kiszámítható gazdaságpolitika segítene javítani az emberek életminőségét. A gazdasági stabilitás érdekében az euró bevezetését és a nyugat-európai szintű bérezés megteremtését szorgalmazzák.

Az érintettek hangsúlyozzák a közbeszéd normalizálásának fontosságát, a félelemkeltés megszüntetésének szükségességét, valamint a háborús és menekültügyi kérdésekkel való kampányolás elhagyását. Javaslatot tesznek a médiatartalmak, beleértve a televíziós műsorok színvonalának emelésére.

Emellett szükség lenne az ingatlanpiac szabályozására is, hogy a saját ingatlan megszerzése a középréteg számára megfizethetővé váljon. Ez lehetővé tenné, hogy szélesebb társadalmi rétegek számára is elérhető legyen a lakástulajdon, csökkentve az ingatlanhoz jutás terén tapasztalható egyenlőtlenségeket.

Az emberek biztonságérzetének növeléséhez a közbiztonság javítása, szigorúbb büntetések bevezetése fontos szempont lenne a törvénytisztelő polgárok védelme érdekében.

A jelenlegi gazdasági bizonytalanság sokak szerint negatívan hat a társadalmi közérzetre. Az embereknek elsősorban a megélhetésre kell koncentrálniuk, emiatt gyakran nincs idejük a kikapcsolódásra és a pihenésre, ami ingerültséghez, negatív hozzáálláshoz, jövővel kapcsolatos aggodalomhoz, stresszhez és szorongáshoz vezet. Ezek a tényezők nagymértékben megnehezítik a boldogság elérését és boldogtalansághoz vezethetnek.

A boldogság eléréséhez azonban nem elegendő csak a stabil gazdasági helyzet, elengedhetetlen a radikális fejlesztés az állami egészségügyben.

A válaszokban hangsúlyosan megjelenik az oktatás fejlesztésének szükségessége. Létfontosságú lenne egy emberközpontú oktatási rendszer kialakítása, a felsőoktatásban az állami ösztöndíjas képzések esetén a tandíj visszafizetési kötelezettség eltörlése. Kiemelt figyelmet kellene fordítani a nyelvtanulási lehetőségek támogatására, hogy a fiatalok versenyképesebb tudást szerezhessenek. Az alapítványi egyetemek esetében a külföldi programokra szánt anyagi támogatás növelésére óriási szükség lenne, hogy a hallgatók szélesebb körű nemzetközi tapasztalatokra tehessenek szert.

Összességében a boldogság és az anyagi helyzet szorosan összefügg alacsony jövedelmi szinten. Ha a stabil anyagi háttér hiányzik, az anyagi helyzet és a boldogság közötti kapcsolat még erősebbé válik, ami a szubjektív jóllét romlásához vezet. Tehát ha növeljük a jólétet, akkor a jóllét is növekszik.

5.4.1. Alternatív megoldások

A boldogság egy nagyon szubjektív fogalom, amelyhez az egyén személyes igényei, valamint a rendelkezésre álló erőforrások jelentős mértékben hozzájárulnak. Azonban a gazdasági és társadalmi helyzet javítása érdekében számos alternatív megoldást lehetne alkalmazni.

Az egyik fontos terület a lakhatás megfizethetősége. A válaszadók szerint napjainkban szinte lehetetlen saját lakáshoz jutni, ami komoly stresszt és nyomást okoz számukra. Ezt enyhíthetné egy bérrendszer kialakítása, amely megfizethető bérlakásokat kínálna, valamint lakhatási támogatások (gyermekvállalás nélkül) bevezetése is jelentős előrelépés lenne. Az állam által finanszírozott lakásprogramok és lakhatási ösztöndíjak (egyetemisták részére) segíthetnék a fiatalokat abban, hogy kevésbé érezzék magukat kiszolgáltatottnak lakásbérlet és vásárlás terén.

Egyesek szerint a boldogtalanság és a pesszimizmus Magyarországon szociológiai jelenség, melyre magyarázatot az ország történelméből eredeztethető traumákban kereshetünk. Ebből kifolyólag, a magyar emberek általánosságban borúlátóak, hajlamosak inkább a negatív jelenségekre koncentrálni, mint a pozitívokra. Emiatt a mentális egészség témájának középpontba helyezése meghatározó szerepet játszhatna ebben, gondolok a terápiás kezelések könnyebb elérhetőségére és a kórházakban dolgozó pszichológusok számának növelésére. Javasolt lenne, hogy mindenki részesülhessen pszichológiai támogatásban, hogy feldolgozzák a traumáikat és megtanulják kezelni a szorongásukat. A munkahelyi stressz csökkentése érdekében a négy napos munkahét bevezetése is pozitív hatással lehetne a társadalom jóllétére.

A kikapcsolódási lehetőségek bővítése javíthatná az emberek életminőségét. Több kikapcsolódási lehetőség biztosítása, mint például a főbb múzeumokba, színházakba, operába történő évi egyszeri ingyenes belépés lehetőséget adna a magyar embereknek a kikapcsolódásra. A szorongást kiváltó dolgok csökkentésével, több kulturális és szabadidős program biztosításával javítani lehetne a társadalom általános közérzetét.

Az oktatás fejlesztése létfontosságú lenne, főként a fiatalok jövőbeni pénzügyi tudatosságának kialakításában. A jelenlegi oktatási rendszerből hiányzik az átfogó pénzügyi oktatási program, az olyan tantárgyak, amelyek valóban hasznos és gyakorlatias ismereteket

nyújtanak a diákok számára a pénzügyi világ alapjainak megértésében (például a bevételek, kiadások kezelése, hitelfelvétel folyamata és feltételei, a kamatlábak jelentősége, a befektetési lehetőségek, biztosítások). Ha a diákok már az iskolában elsajátítanak ezeket az ismereteket, akkor később magabiztosabban tudnák kezelni a pénzügyeiket, felkészültebbek lennének a való életben (például amikor állásinterjúra mennek, bértárgyalást folytatnak vagy fizetésemelést kérnek). Az oktatásnak központi szerepe kellene, hogy legyen a fiatalok pénzügyi felkészítésében.

A pénzügyi oktatást nemcsak az iskolákban, hanem a közösségi média platformjain is népszerűsíteni kellene. A Z generáció jelentős része rengeteg időt tölt az olyan platformokon, mint az Instagram, YouTube és TikTok, ezért ezeken keresztül hasznos lenne több pénzügyi információt elérhetővé tenni. Az ott megjelenő tartalmak nagy hatással vannak rájuk, ezért képes vagy videós formában lehetne bemutatni ezeket a témákat, figyelemfelkeltő és könnyen érthető módon.

Úgy gondolom ezek a megoldások hosszú távon hozzájárulnának a társadalom boldogságának növeléséhez. A lakhatási, mentális egészségügyi, szabadidős és oktatási reformok pozitív hatással lennének az emberek életminőségére és elősegíthetnék egy kiegyensúlyozottabb társadalom kialakulását.

5.5. Korlátok

Kutatásom során néhány korláttal számolnom kellett, amelyek befolyásolták az eredmények megbízhatóságát. Az általam használt online kérdőíves módszer korlátjai részben abból fakadnak, hogy nem tudtam felkeresni sem szociológiai intézetet, sem közvélemény-kutató központot. A kutatás adatgyűjtése személyes ismeretségeimen és közösségi médián alapult, ezért az eléérésem korlátozottak voltak. Hangsúlyozandó, hogy a kérdőívre kapott eredményeim nem reprezentálják a teljes Z generációs népességet, az eredményeknél a saját mintám eredményei alapján vonok le következtetéseket. A kérdőívet összesen 207 fő töltötte ki, azonban a válaszadók életkor csoportonkénti megoszlása nem volt arányos. A kérdőívem egyik legnagyobb hátránya az anonimitás, amely kérdéssé teszi, hogy a válaszok mennyire tükrözik a valóságot. A mintában a 23–27 éves korosztály felülreprezentált, a válaszadók 65%-át tette ki, miközben a 12–17 évesek közül csak hárman töltötték ki a kérdőívet (1,4%). Ez utóbbi korosztály valószínűleg azért szerepelt ilyen alacsony arányban, mert kevésbé

értem el őket és még nem rendelkeznek olyan mértékű pénzügyi tapasztalatokkal, amelyek relevánsak lennének a kutatásomban. Habár a kérdőívben a legtöbb kérdés zárt volt, igyekeztem biztosítani az „egyéb” válaszlehetőséggel a szabad véleménymegosztást némelyik kérdéseknél. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy nem minden válaszadó élt ezzel a lehetőséggel, így az adatok aránya korlátozott maradt. (Gyulavári, et al., 2017)

5.6. Lehetőségek és irányok a további kutatásokhoz

Természetesen érdemes lenne további témákat is megvizsgálni a Z generációval kapcsolatosan. Érdekes irány lehet, hogy a Z generáció jövőbeli kilátásai hogyan befolyásolják a gyermekvállalási kedvet és a reprodukciós rátát.

Az Y és a Z generáció közötti különbségekről is sokrétű tanulmányt lehetne készíteni. Ez a két generáció különböző gazdasági, társadalmi és technológiai környezetben nőttek fel, ami befolyásolja a gondolkodásmódjukat és értékeiket. Szerintem izgalmas téma lehet a két generáció közötti kommunikáció és munkamorál különbségei is, valamint, hogy melyik generáció materiálisabb, kinek mi a fontosabb. Ezen kívül, hogy hogyan változik a fogyasztói magatartásuk és a pénzhez való viszonyuk. A környezettudatosság kérdése, hogy melyik generációnak fontosabb a fenntarthatóság és a környezetvédelem.

Továbbá meg lehetne vizsgálni, hogy milyen konkrét oktatási módszerek lennének a leghatékonyabbak a pénzügyi kultúra fejlesztésére különös tekintettel a Z generáció igényeire.

5.7. Eredmények

A dolgozatom elején felállított hipotéziseimet primer kutatásom eredményei alapján, megerősíteni vagy megcáfolni szeretném.

H1: A jövedelem összefüggésben van a Z generáció élettel való elégedettségével, magasabb jövedelem esetében erősebb.

Az első hipotézisemmel azt kívántam tesztelni, hogy a bevételek szintje, illetve az élettel való elégedettség között milyen statisztikai kapcsolatok mutathatóak ki. A kérdőívem

12. kérdése a válaszadók havi bevételére vonatkozott, amelyet 7 kategóriába soroltam a statisztikai elemzés érdekében. A 15. kérdés az élettel való elégedettségüket mérte egy 1-től 10-ig terjedő skálán.

A hipotézis vizsgálatot SPSS Statistics programban készítettem el, Khi-négyzet próbával. Ez az elemzés azt vizsgálja, hogy van-e szignifikáns kapcsolat a két változó között. Ha a p-érték 0,05 alatt van, azaz 5% alatt akkor a kapcsolat szignifikánsnak tekinthető, vagyis nagy valószínűséggel nem véletlen egybeesésről van szó, hanem valós kapcsolat áll fenn a változók között. (spssabc.hu, 2024)

A jövedelem és az élettel való elégedettség közötti eredmény $p=0,698$ (69,8%) lett. Ez azt jelenti, hogy a jövedelem alig befolyásolja az élettel való elégedettséget. Tehát a két változó között nincs szignifikáns kapcsolat, így a hipotézisem, mely szerint magasabb jövedelem erősebb elégedettséggel jár, elutasításra kerül.

A kutatásom eredményei arra utalnak, hogy bár a pénzügyi helyzet fontos szempont, a mintát kitöltő Z generációsok esetében nem ez az egyetlen vagy legfontosabb tényező, amely az életükkel való elégedettséget meghatározza. Kíváncsiságból elvégeztem egy Khi-négyzet próbát, a bevételi forrás és az elégedettség szintje között, amelyre azt az eredményt kaptam, hogy e két tényező között van szignifikáns kapcsolat, ami arra utal, hogy a Z generációsok elégedettsége bizonyos mértékben függ a bevételi forrásuktól.

4. táblázat: **Keresztábra a bevétel és az elégedettség tekintetében**

Ön mekkora havi bevétellel rendelkezik? * Kérem, értékelje mennyire elégedett az életével egy 1-től 10-ig terjedő skálán, ahol 1 a nagyon elégedetlen, 10 pedig a nagyon elégedett. Crosstabulation												
Count		Kérem, értékelje mennyire elégedett az életével egy 1-től 10-ig terjedő skálán, ahol 1 a nagyon elégedetlen, 10 pedig a nagyon elégedett.										Total
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Ön mekkora havi bevétellel rendelkezik?	0 Ft - 150.000 Ft	3	1	2	0	2	3	5	10	10	3	39
	150.001 Ft - 300.000 Ft	2	2	2	3	2	7	10	10	5	0	43
	300.001 Ft - 450.000 Ft	1	1	2	2	2	6	11	17	4	3	49
	450.001 Ft - 600.000 Ft	0	0	1	1	3	6	11	8	4	4	38
	600.001 Ft - 750.000 Ft	0	1	0	0	0	4	2	8	2	1	18
	750.001 Ft - 900.000 Ft	0	0	0	0	0	1	0	3	3	1	8
	900.001 Ft felett	0	0	0	0	2	1	2	2	3	2	12
Total		6	5	7	6	11	28	41	58	31	14	207

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5. táblázat: **Khi-négyzet próba a bevétel és az elégedettség tekintetében**

Khi-négyzet próbák			
	Érték	Szabadságfok (df)	Aszimptotikus szignifikancia (kétoldalú)
Pearson Khi-négyzet	48,161 ^a	54	0,698
Valószínűségi arány	55,980	54	0,400
Érvényes esetek száma (N)	207		
a. 53 cella (75,7%) esetében az elvárt érték kevesebb, mint 5. A minimális elvárt érték, 19.			

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

H2: A nők nagyobb valószínűséggel éreznek aggodalmat és szorongást a jövőjükkel kapcsolatban, mint a férfiak.

Ennél a feltételezésnél arra voltam kíváncsi, hogy van-e kapcsolat nők és a férfiak jövőjükkel kapcsolatos aggodalma és szorongása között és hogy a nők valóban hajlamosabbak-e nagyobb mértékű szorongásra ezen a téren. A kérdőívből származó adatok, különösen a 20. kérdésre adott válaszok tükrében, elmondható, hogy a kitöltők közel kétharmada súlyos aggodalmat és szorongást érez, ami rávilágít arra, hogy a jövő bizonytalansága széles körben jelen van a fiatal generációban.

A nemre (női, férfi) és a szorongásra adott válaszokat (igen, nem) Khi-négyzet próba táblázatban összegeztem, hogy van-e kapcsolat a két változó között. Az eredmények azt mutatják, hogy p értéke mindössze 0,364 (36,4%). Ez alapján nincs szignifikáns kapcsolat, ezért a hipotézist elvetem. A nem (női és férfi) nem befolyásolja a jövővel kapcsolatos aggodalmat és szorongást.

Bár a társadalomban gyakran feltételezik, hogy a nők érzékenyebbek és hajlamosabbak az aggodalomra, az adatok mégis azt mutatják, hogy a szorongás egy generációs probléma, amely nem válogat a nemek között. A férfiak és nők egyaránt szembesülhetnek ezekkel a nehézségekkel (megfizethető lakhatás és a saját otthon megvásárlása, infláció és a megélhetési költségek, egészségügyi ellátás elérhetősége), különösen a jelenlegi gazdasági bizonytalanságok idején. A jövővel kapcsolatos szorongás kezelése nem csupán egyéni szinten fontos, hanem társadalmi szinten is nagyobb figyelmet kellene rá fordítani.

6. táblázat: Kereszt tábla a nem és a szorongás tekintetében

Az Ön neme: * Mennyire érez aggodalmat és szorongást a jövővel kapcsolatban? (1=egyáltalán nem aggódom, 10=nagyon aggódom) Crosstabulation												
Count		Mennyire érez aggodalmat és szorongást a jövővel kapcsolatban? (1=egyáltalán nem aggódom, 10=nagyon aggódom)										Total
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Az Ön neme:	Férfi	2	2	13	8	7	9	19	14	8	9	91
	Nő	2	1	5	8	8	11	30	20	10	21	116
Total		4	3	18	16	15	20	49	34	18	30	207

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

7. táblázat: **Khi-négyzet próba a nem és a szorongás alapján**

Khi-négyzet próbák			
	Érték	Szabadságfok (df)	Aszimptotikus szignifikancia (kétoldalú)
Pearson Khi-négyzet	9,830 ^a	9	0,364
Valószínűségi arány	9,978	9	0,352
Érvényes esetek száma (N)	207		
a. 4 cella (20%) esetében az elvárt érték kevesebb, mint 5. A minimális elvárt érték, 1,32.			

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

H3: A férfiak körében magasabb a pénzügyi kockázatvállalás mértéke, mint a nők esetében.

Az utolsó hipotézis vizsgálatom során azt teszteltem, hogy a férfiak nagyobb hajlandóságot mutatnak-e a pénzügyi kockázatvállalásra, mint a nők. Az eredmények alapján a kitöltők 84%-a nem tartja magát kockázatvállalónak, inkább biztonságos pénzügyi döntéseket hoznak. Mindössze 16%-uk nyitottabb a magasabb kockázatú pénzügyi lépések iránt, ami viszonylag alacsony arány.

A Khi-négyzet próba eredményei szignifikáns kapcsolatot mutatnak a nemek és a kockázatvállalási hajlandóság között, hiszen $p = 0,005$ (0,5%), ezért elfogadom a hipotézist. A kapcsolat erőssége 0,25, ami azt jelenti, hogy van kapcsolat, de gyenge, vagyis nem befolyásolja erőteljesen a kockázatvállalás mértékét a nem (nő, férfi). A nemek közötti különbség jelen van, de nem domináns tényező a pénzügyi döntések kockázatvállalásában. A kutatás eredményei alapján, bár a férfiak nagyobb hajlandóságot mutatnak a pénzügyi kockázatvállalásra, a mintában szereplők többsége inkább biztonságosabb pénzügyi döntéseket hoz.

8. táblázat: **Keresztábra a nem és a pénzügyi kockázatvállalás tekintetében**

Az Ön neme: * Ön mennyire tartja magát pénzügyileg kockázattalállónak? (pl. 1 havi fizetését kockáztatná dupla vagy semmiért? Crosstabulation						
Count	Ön mennyire tartja magát pénzügyileg kockázattalállónak? (pl. 1 havi fizetését kockáztatná dupla vagy semmiért?				Total	
	1	2	3	4		
Az Ön neme:	Férfi	38	30	19	4	91
	Nő	71	34	7	4	116
Total		109	64	26	8	207

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

9. táblázat: Khi-négyzet próba a nem és a pénzügyi kockázattalállás alapján

Khi-négyzet próbák			
	Érték	Szabadságfok (df)	Aszimptotikus szignifikancia (kétoldalú)
Pearson Khi-négyzet	12,949 ^a	3	0,005
Valószínűségi arány	13,127	3	0,004
Érvényes esetek száma (N)	207		
a. 2 cella (25%) esetében az elvárt érték kevesebb, mint 5. A minimális elvárt érték, 3,52.			

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

10. táblázat: A kapcsolat erőssége a nem és a pénzügyi kockázattalállás esetében

Szimmetrikus mutatók ^c			
		Érték	Közelítő szignifikancia
Nominal by Nominal	Phi	0,250	0,005
	Cramer's V	0,250	0,005
Érvényes esetek száma (N)		207	
c. A korrelációs statisztikák csak numerikus adatokra érhetők el.			

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.8. Többváltozós statisztikai elemzések

A többváltozós statisztikai eljárások jelentős szerepet játszanak az adatelemzésben, különösen abban az esetben, ha sok változót tartalmazó változóból álló adathalmazt kell vizsgálni. Ebben a fejezetben a két legismertebb többváltozós elemzési módszert, a faktoranalízist és a klaszteranalízist fogom bemutatni. (Jánosa, 2015)

5.8.1. Faktoranalízis

A faktoranalízis a többváltozós statisztikai elemzések egyik gyakran alkalmazott módszere. Amikor egy adatbázisban sok változó van, a modell könnyen áttekinthetatlenné válik. Ekkor jön szóba a faktoranalízis, amely a változók számának csökkentésére szolgál és az összefüggő változókat azonos faktorokba csoportosítja. Dolgozatomban főkomponens elemzést készítettem SPSS Statistics programban, amely során az eredeti változókat a közöttük fennálló kapcsolatok alapján új mesterséges faktorokra redukáltam. A faktorok megőrzik a változók közötti információtartalom jelentős részét és egyszerűbbé teszik a ráépülő klaszterelemzést. A faktoranalízis elméleti alapját a Pareto-törvény adja, amely kimondja, hogy az információrendszer jelentős részét (80%) kevés számú változó is tudja hordozni. A gyakorlatban azonban előfordul, hogy a magyarázóerő kisebb, mint 80%, de ez is elegendő az elemzés céljainak teljesítéséhez. (Jánosa, 2015)

A faktoranalízis elkészítésekor a kitöltők válaszai alapján 19 változót adtam meg az SPSS Statistics programban. A faktoranalízis alkalmazásánál először meg kellett vizsgálnom, hogy a változók között van-e elegendő összefüggés, valamint, hogy teljesülnek-e a szükséges feltételek. A kiértékelést követően KMO és Bartlett-teszt eredményeit vizsgáltam meg először, hogy felmérjem, alkalmasak-e a változók a faktoranalízisre. A KMO-értéke 0 és 1 közötti szám lehet és csak a 0,5 feletti érték tekinthető elfogadhatónak. Látható, hogy a KMO-érték 0,787 lett, ami egy közepesen megfelelő modellt jelent, vagyis a változók közötti korrelációk elégségesek a faktoranalízishez. Bartlett-teszt nullhipotézise azt állítja, hogy a változók egymástól függetlenek. Ha a szignifikancia érték kisebb, mint 0,05 (5%) akkor elutasítjuk a nullhipotézist (H_0), ami azt jelenti, hogy a H_1 alternatív hipotézist fogadjuk el, vagyis van korreláció a változók között és érdemes elvégezni a faktoranalízist. Az eredményeim alapján a Bartlett-teszt szignifikáns, tehát a változók között van statisztikailag értelmezhető kapcsolat, így a faktoranalízis elvégezhető.

11. táblázat: **KMO és Bartlett-teszt eredményei**

KMO és Bartlett-teszt		
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) mintavételi megfelelésség mutató		0,787
Bartlett szfericitási tesztje	Közelítő Khi-négyzet	1463,287
	Szabadságfok (df)	171
	Szignifikancia (Sig.)	0,000

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A főkomponens-elemzés célja, hogy az adatokban lévő varianciát néhány komponensre redukálja, miközben a lehető legtöbb információt megőrzi. A táblázatban látható, hogy 19 változó esetén mennyi varianciát magyaráznak a különböző komponensek. A Rotation Sums of Squared Loadings oszlop mutatja a forgatás utáni eredményeket, az első komponens a teljes szórásnégyzet 16,553 %-át, a második komponens 14,789 %-át, a harmadik komponens 14,484%-át, a negyedik komponens 10,645 %-át és az utolsó komponens 7,073%-át magyarázza, amelyek együtt összesen 64,543%-ot tesznek ki. Az információvesztés 36,457%, így a modell elegendően jól magyarázza az adatok varianciáját, miközben az elemzés egyszerűsítve marad. Matematikai és statisztikai szempontból ez volt a leghatékonyabb megoldás, amely véleményem szerint a legjobban interpretálható faktorokat hozta létre. (Jánosa, 2015)

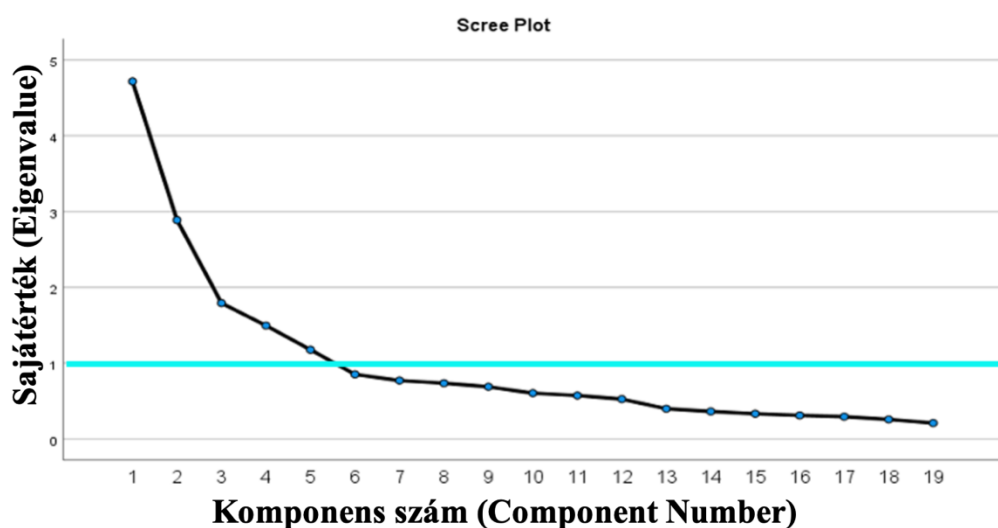
12. táblázat: **Teljes variancia táblázat**

Az összvariancia magyarázata (Total Variance Explained)									
Komponens	Kezdeti sajátértékek			Kivonási négyzetösszegek			Rotációs négyzetösszegek		
	Összesen	Variancia %	Halmozott %	Összesen	Variancia %	Halmozott %	Összesen	Variancia %	Halmozott %
1	4,717	24,827	24,827	4,717	24,827	24,827	3,145	16,553	16,553
2	2,889	15,204	40,031	2,889	15,204	40,031	2,810	14,789	31,342
3	1,793	9,435	49,466	1,793	9,435	49,466	2,752	14,484	45,826
4	1,496	7,876	57,342	1,496	7,876	57,342	2,022	10,645	56,471
5	1,178	6,201	63,543	1,178	6,201	63,543	1,344	7,073	63,543
6	0,853	4,489	68,032						
7	0,771	4,059	72,091						
8	0,737	3,878	75,969						
9	0,689	3,625	79,594						
10	0,605	3,183	82,777						
11	0,574	3,022	85,799						
12	0,526	2,769	88,568						
13	0,400	2,104	90,672						
14	0,363	1,912	92,584						
15	0,333	1,754	94,338						
16	0,312	1,640	95,978						
17	0,295	1,553	97,531						
18	0,258	1,357	98,888						
19	0,211	1,112	100,000						

Kivonási módszer: Főkomponens-elemzés (Principal Component Analysis).

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

A Scree Ploton jól látszódik, hogy a görbe az 1-es értéknél törik meg, tehát az első öt faktor elegendő információt hordoz ahhoz, hogy érdemes legyen őket megtartani a modellben. A görbe az ötödik faktor után jelentősen ellaposodik, ami megerősíti, hogy a további komponensek már nem nyújtanak érdemi hozzáadott értéket. (Jánosa, 2015)

24. ábra: Scree Plot

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

Rotált faktorsúly mátrix azt mutatja meg, hogy a faktorok melyik változókat szívták magukba, melyekkel vannak szoros kapcsolatban. Az adatok elnyomása, valamint azok csökkenő sorrendbe rendezése után értelmezni tudom a faktorokat.

Az első faktorhoz tartozó változók a személyes jólét és elégedettség általános érzéséhez kapcsolódnak. A változók alapján az egyének belső nyugalmat és kiegyensúlyozottságot tapasztalnak, de az anyagi biztonság is fontos szerepet játszik az általános biztonságérzetükben. Ezek alapján a faktort az **Általános biztonságérzetnek** neveztem el.

A második faktor a pénzügyi helyzet és az ahhoz kapcsolódó érzelmek szerepét hangsúlyozza. A változók azt mutatják, hogy az anyagi biztonság nagyban hozzájárul a személyes elégedettséghez és nyugalomhoz. Az egyének számára a pénzügyi stabilitás az életük egyik alapvető tényezője, ami befolyásolja döntéseiket és mindennapi érzéseiket. Ezért a faktort **Pénzügyi biztonságnak** neveztem el.

A harmadik faktor azokra a külső nyomásokra és elvárásokra utal, amelyek az egyének életére hatással vannak. A külső tényezők, mint például a társadalmi elvárások és a szociális média, nyomást gyakorolnak az egyénekre, ezért ezt a faktort **Elvárások** névvel illettem.

A negyedik faktor a pénzügyi fegyelmet és tudatosságot helyezi előtérbe, így **Pénzügyi tudatosság** lett a neve.

Az ötödik faktor a pénzügyi kockázatvállalással kapcsolatos attitűdöt és magatartást tükrözi. Ezt a faktort **Kockázatvállalásnak** neveztem el, mert a változók a pénzügyi döntésekkel járó kockázatokra és következményekre fókuszálnak. A faktorokat elmentve, ezekkel folytatom a klaszteranalízist. (Jánosa, 2015)

13. táblázat: **Rotált faktorsúly mátrix**

Rotált komponens mátrix ^a					
	Komponens				
	1	2	3	4	5
A jelenlegi életkörülményeim kielégítőek számomra.	0,822				
A mindennapjaimban gyakran tapasztalok örömet és elégedettséget.	0,787				
Anyagilag biztonságban érzem magam.	0,726				
A jövedelem jelentősen hozzájárul a kiegyensúlyozott életvitelimhez.	0,666				
Gond nélkül megengedhetem magamnak a luxuscikkek vagy márkás termékek vásárlását.	0,609				
Minél jobb anyagi helyzetben vagyok, annál boldogabbnak érzem magam.		0,840			
A boldogságomra nagy hatással van a pénzügyi helyzetem is.		0,725			
A pénzügyi biztonság növeli az életemben a nyugalmat és boldogságot.		0,724			
Ha magasabb lenne a bevétel, boldogabb lennék.		0,684			
Nagy mértékben hatással van a pénz a mindennapi életemre és döntéseimre.		0,577			
A társadalmi elvárások miatt gyakran érzek szorongást.			0,857		
A tökéletességre való törekvés megnehezíti a mindennapjaimat.			0,799		
A szociális média hatására gyakran érzem úgy, hogy nem vagyok elég sikeres.			0,747		
A családom elvárásai miatt gyakran érzem, hogy nagy nyomás nehezedik rám.			0,616		
Az alapvető élelmiszerek megvásárlása nehézséget jelent számomra.			0,391		
Pénzügyimert tekintve tudatosnak tartom magam, vésztartalékkal is rendelkezem.				0,864	
Rendszeresen szoktam pénzt félre tenni.				0,806	
Ön mennyire tartja magát pénzügyileg kockázatvállalónak? (pl. 1 havi fizetését kockáztatná dupla vagy semmiért?)					0,844
Sajnos sokszor hoztam pénzügyileg rossz döntéseket.					0,540
Kivonási módszer: Főkomponens-elemzés (Principal Component Analysis).					
a. Rotáció 5 iteráció után konvergált.					

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

5.8.2. Klaszteranalízis

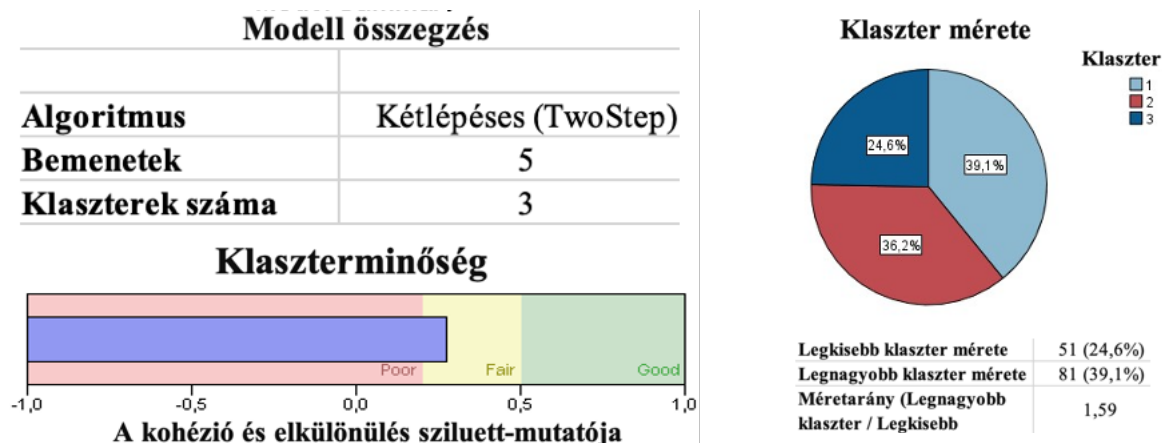
A klaszteranalízis célja, hogy a megfigyelt egyedeket csoportokba rendezze a hasonlóságaik alapján. A folyamat lényege, hogy az egyes klaszterekbe tartozó egyedek minél hasonlóbbak legyenek egymáshoz, azaz a csoporton belüli homogenitás magas legyen. Ugyanakkor fontos, hogy a különböző csoportok között a lehető legnagyobb eltérés mutakozzon, hogy jól elkülöníthetőek legyenek egymástól. (Jánosa, 2015)

A klaszteranalízisnek több fajtája is van, én ezek közül a kétfázisú klaszterezést választottam. Ennek az eljárásnak az egyik előnye, hogy nem szükséges előre megadni a klaszterek számát, mert automatikusan meghatározza az optimális klaszterszámot. Az elemzéshez a korábban létrehozott faktorokat használtam és a Schwarz-féle Bayes-kritériumot (BIC) választottam az optimális klaszterszám kiszámításához. Emellett beállítottam a pivot

táblát, valamint a create cluster membership variables opciót, hogy az egyes esetek klaszterbesorolása új változóként elmentésre kerüljön. (Jánosa, 2015)

A klaszteranalízis eredményei alapján három klaszter keletkezett az öt faktort figyelembevételével. A klaszter minőségét jelző érték 0,3 lett, ami alapján az eredmény a Fair (közepes) kategóriába került. Ez azt jelenti, hogy a klaszterek között bizonyos mértékű elkülönülés tapasztalható, de nem teljesen egyértelmű a különbség közöttük.

A kördiagram a klaszterek méretarányait mutatja be. Az első klaszter a legnagyobb, a vizsgált esetek 39,1%-át tartalmazza, a második klaszter szorosan mögötte van 36,2%-kal, végül a harmadik klaszter a legkisebb, 24,6%-ot fed le.

25. ábra: Kétfázisú klaszter

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

Az esetszámokat bemutató 14. táblázatból kiderül, hogy a legkisebb klaszterben 51 egyed található, míg a legnagyobb klaszterben 81. A klaszterek mérete alapján az egyedek viszonylag kiegyenlítetten oszlanak el a csoportok között, de azért van némi különbség a csoportok nagyságában. Ezt az eltérést mutatja a legnagyobb és legkisebb klaszter méretének aránya, amely 1,59. Ez azt jelenti, hogy a legnagyobb klaszter körülbelül 1,6-szor akkora, mint a legkisebb.

A klaszterek leíró statisztikája alapján (39. ábra) az első klaszter tagjai magasabb pénzügyi tudatossággal rendelkeznek és hajlamosabbak kockázatokat vállalni. Általános biztonságérzetük kicsit az átlag felett van, bár pénzügyi szempontból kevésbé érzik magukat stabilnak. Ez alapján az első klaszter a **Tudatosak** nevet kapta.

Második klaszter tagjai magas elvárásokkal rendelkeznek és viszonylag magas pénzügyi biztonságot élveznek. Kiemelkedően tudatosan kezelik pénzügyeiket, de nem kockáztatnak könnyen, ami összhangban van az óvatos megközelítéssel. Ezt a klasztert **Ambiciózusoknak** nevezem el.

A harmadik klasztert **Bizonytalanoknak** hívom, hiszen az elvárások átlagos szinten mozognak, azonban az általános és pénzügyi biztonságérzet hiányzik. A csoport tagjai nem tudatosak pénzügyeik kezelésében, valamint kevésbé hajlandók kockázatot vállalni. Ez arra utal, hogy nem tudják hatékonyan irányítani és tervezni pénzügyeiket.

Összességében a klaszteranalízis eredményei alapján három, viszonylag kiegyenlített méretű csoportot keletkezett, amelyek között mérsékelt elkülönülés tapasztalható. (Naresh, 2016)

14. táblázat: **Klaszterek átlaga és szórása faktoronként**

Centroidok (Klaszterközéppontok)											
		ÁLTALÁNOS BIZTONSÁGÉRZET		PÉNZÜGYI BIZTONSÁG		ELVÁRÁSOK		PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG		KOCKÁZATVÁLLALÁS	
		Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Klaszter	1	0,21	0,894	-0,10	1,069	-0,89	0,553	0,37	0,676	0,29	0,942
	2	-0,06	1,047	0,30	0,950	0,91	0,544	0,47	0,715	-0,14	1,116
	3	-0,25	1,036	-0,29	0,853	0,06	0,811	-1,27	0,658	-0,26	0,792
	Összesített	0,00	1,000	0,00	1,000	0,00	1,000	0,00	1,000	0,00	1,000

Forrás: saját szerkesztés (kérdőíves kutatásom alapján)

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban a Z generáció pénzügyi helyzetét és boldogságát vizsgáltam a jelenlegi gazdasági környezetben. Az elméleti háttérhez szakirodalmi kutatást végeztem, primer kutatásom során pedig online kérdőíves felmérést készítettem.

A bevezetésben ismertettem a Z generáció fogalmát, amelyet az 1997 és 2012 között született emberek megnevezésére használtam. Felsoroltam milyen kihívásokkal kell szembenézniük, melyek hatással vannak pénzügyi döntéseikre és általános jólétükre (digitális korszak lehetőségei és kihívásai; globális felmelegedés, COVID-19 világjárvány, gazdasági válságok). A témaválasztásom mögött személyes érintettség áll, mivel én is a Z generáció tagja vagyok és saját tapasztalataim alapján ismerem ezeket a kihívásokat.

Kifejtettem a dolgozat felépítését és a legfőbb kérdéseket, amelyekre válaszokat kerestem:

–Hogyan befolyásolja a jelenlegi gazdasági környezet a Z generáció pénzügyi tudatosságát és boldogságát? A gazdasági bizonytalanság, az infláció, a növekvő megélhetési költségek és az elérhetetlennek tűnő lakhatási célok arra ösztönzi a Z generációt, hogy fokozottan figyeljenek a pénzügyi tudatosságukra. Mivel sok fiatal számára a pénzügyi stabilitás elérése kihívás, pénzügyi döntéseiket gyakran szigorú anyagi megfontolások alapján hozzák meg. A kérdőívet kitöltők többsége rendszeresen tesz félre pénzt és vésztartalékkal is rendelkezik. Mindennapi életükben előtérbe helyezik az alapvető szükségleteket és takarékosak. Az anyagi biztonságra törekednek és akár rész- vagy mellékállásokat is vállalnak, hogy növeljék a bevételüket. Azonban a folyamatos anyagi bizonytalanság, a megfelelési kényszer és a perfekcionizmus miatt sokan szorongást és boldogtalanságot éreznek, ami hosszú távon negatívan befolyásolja mentális jólétüket.

–Van-e kapcsolat a Z generáció jövedelme és az általános elégedettsége között? Szekunder kutatásomban arra jutottam, hogy az anyagi javak hiánya negatív hatással lehet a szubjektív jólétre, azonban azok megléte nem feltétlenül eredményez nagyobb boldogságot. Emellett az anyagi helyzet javulása sem garantálja automatikusan a szubjektív jólét növekedését. Primer kutatásom eredményei alapján a Z generáció esetében nem mutatható ki szignifikáns kapcsolat a jövedelem és az általános élettél való elégedettség között. Bár a

feltételezésem szerint magasabb jövedelem erősebb elégedettséggel járna, a Khi-négyzet próba eredménye ($p=0,698$) azt jelzi, hogy a két változó között nincs statisztikailag szignifikáns összefüggés. Ez arra utal, hogy az életelégedettséget valószínűleg egyéb tényezők befolyásolják erőteljesebben, mint például a társas kapcsolatok vagy a személyes célok megvalósítása.

–Mely tényezők okozzák a legnagyobb aggodalmat a Z generáció számára? A kérdőívre adott válaszok alapján a Z generáció legnagyobb aggodalmait elsősorban a pénzügyi és társadalmi kihívások határozzák meg. A három legnagyobb probléma a megfizethető lakhatás és saját otthon megszerzésének nehézsége (62,8%), az infláció és az emelkedő megélhetési költségek (61,4%), illetve az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés és a magánegészségügy magas költségei (54,6%).

Szakirodalomkutatásomat a pénz fogalmával és fejlődésével kezdtem, beleértve a cserekereskedelem kezdeti formáit, az árupénzek használatát és a modern pénzformák kialakulását. Kiemeltem, hogy a pénz nem csupán gazdasági eszköz, hanem a társadalmi rendszerek kulcsfontosságú eleme is. A pénz szerepe a gazdaságban a csereeszközként való használat, az értékek mérése, valamint az értékmegőrző funkció. Bemutattam a pénzügyi kultúrát Magyarországon, hangsúlyozva a pénzügyi ismeretek fontosságát, különösen az elmúlt évtizedek pénzügyi válságai miatt. Ezek rávilágítottak arra, hogy a pénzügyi tudás fejlesztése elengedhetetlen a gazdasági stabilitáshoz és válságos időszakokban a tudatos döntéshozatalhoz. A pénzügyi tudatosság fejlesztése érdekében a Magyarországon végzett OECD/INFE felmérések világosan kimutatták, hogy a lakosság pénzügyi ismeretei és alkalmazásuk terén jelentős hiányosságok állnak fenn. A magyar emberek pénzügyi műveltségének kezelésére a kormány és különböző alapítványok (mint például a Pénziránytű Alapítvány, MNB), számos kezdeményezést indítottak, különösen a fiatalok körében. Az oktatás és a tudatosság fejlesztése elengedhetetlen a gazdasági stabilitás és a társadalmi jólét szempontjából. A pénzügyi műveltség alacsony szintje társadalmi szinten is komoly kihívásokat jelent, ezért a jövő generációi számára elengedhetetlen a megfelelő pénzügyi ismeretek átadása. A pénzügyi tervezés és a személyes pénzügyek című alfejezetben a személyes pénzügyek alapvető elemeit mutattam be. A személyes pénzügyi tervezés célja a pénz hatékony felhasználása annak érdekében, hogy biztos anyagi háttérrel teremtsünk magunknak és elérjük céljainkat. A pénzügyi tervezés három fő részből áll: a bevételekből, a kiadásokból és a megtakarításokból.

A pénz fejezetet követően a második nagyobb szakirodalmi téma a boldogság volt. A boldogság fogalmát, különböző megközelítéseit és mérését vizsgáltam. A boldogságot sokféleképpen lehet értelmezni, ugyanis mindenki számára mást jelent. Felvázoltam a boldogság különféle filozófiai irányzatait, a hedonizmust, amely az öröm elérésére és a fájdalom elkerülésére helyezi a hangsúlyt, illetve az eudaimonizmust, amely az önmegvalósítás és az élet értelmének megtalálását tartja a boldogság alapjának. A társadalomtudósok álláspontja szerint a boldogság az egyén saját megélésén alapul, így csak saját maguk tudják megítélni, mennyire boldogok. A szubjektív jóllét fogalmára is kitértem, amely a személyes megélésen alapuló elégedettséget és boldogságot írja le. Tisztáztam a jóllét (well-being) és a jólét (welfare) közötti különbséget. A jólét az anyagi biztonságot és a kényelmes életkörülményeket jelenti, miközben a jóllét az érzelmi, fizikai és mentális állapotot jelenti. A boldogság mérésénél 3 fontos nemzetközi mutatót mutattam be, a Better Life Index-et, a World Happiness Reportot és a Happy Planet Index-et, amelyek célja, hogy felmérjék az emberek jóllétét és életminőségét. A mutatók segítenek megérteni, hogy milyen tényezők befolyásolják az emberek boldogságát és lehetőséget adnak a különböző országok összehasonlítására, valamint segítenek abban, hogyan javítsák az országok az életkörülményeiket.

A pénz és a boldogság kapcsolata mai napig vitatott téma. Számos tanulmány próbálja meghatározni az emberek boldogsága és az anyagi jóléte közötti kapcsolatot és hogy létezik-e egy olyan határ, ahol az anyagi helyzet már nem növeli a szubjektív jóllétet. Az egyik legismertebb elmélet, az Easterlin-paradoxon, amely azt állítja, hogy bár a gazdagabb emberek a legtöbb országban boldogabbnak érzik magukat, a gazdasági fejlődés és a boldogság között nem mindig áll fenn egyértelmű összefüggés. Richard Easterlin kutatása szerint a GDP növekedése önmagában nem garantálja az emberek szubjektív jóllétének emelkedését, ami azt jelenti, hogy a pénz és a boldogság között nem okozati kapcsolat van. További kutatások is alátámasztották, hogy amikor az alapvető szükségletek ki vannak elégítve, egy bizonyos jövedelmi szint felett a pénz már nem járul hozzá jelentősen az egyén elégedettségéhez. A bemutatott kutatások azt is megállapították, hogy a pénz önmagában nem biztosítja a szubjektív jóllét növekedését és egy bizonyos jövedelmi szint felett a pénz már nem befolyásolja jelentősen az elégedettséget, de a pénzhiány jelentősen befolyásolja a szubjektív jóllétet. A nemzetközi boldogságindexek (World Happiness Index és a Better Life Index) összehasonlítása alapján a magyarok alacsony boldogsági szinttel rendelkeznek. A

jövedelem, oktatás, egészségügy, környezetminőség és az étellel való elégedettség terén Magyarország az OECD átlag alatt teljesített. Ezek fejlesztése, valamint a jövedelmi szint növelése elengedhetetlen a lakosság elégedettségének javításához.

Ezt követően a Z generációt mutattam be. A generáció fogalmának meghatározásával kezdtem, amely olyan emberek csoportját jelenti, akik ugyanabban a történelmi időszakban élnek és ugyanazokat az élményeket tapasztalják meg. Ezek a tapasztalatok határozzák meg, hogy az adott korosztály hogyan viszonyul a társadalomhoz és egymáshoz. A különböző szakirodalmak eltérően határozzák meg a Z generáció időszakát, én az 1997 és 2012 közötti éveket tekintettem a Z generáció időhatárának dolgozatomban. A Z generáció közös jellemzője, hogy aktívan használják az internetet és legtöbbször online végzik mindennapi tevékenységeiket, mint a munka, vásárlás és kapcsolattartás. A közösségi média, különösen a TikTok, nagy hatással van rájuk. Azonban számos kihívással szembesülnek a jelenlegi gazdasági környezetben, mint például a globális felmelegedés, mentális betegségek, munkahelyi bizonytalanság, a hosszú távú pénzügyi stabilitás és a saját otthonvásárlás nehézségei. A 2022-2023-as tömeges elbocsátások növelték a munkahelyi bizalmatlanságot és jelentős szorongást eredményeztek a fiatalok körében. Az EY kutatása szerint a Z generáció szorongási szintje nagyon magas, a kutatásban résztvevők több mint fele aggódik anyagi helyzete miatt. Ennek ellenére idealistáknak tartják őket, akik társadalmi változásokra törekednek és kiemelten fontosnak tartják a fenntarthatóságot. A sikeres boldogulás érdekében innovatív megoldásokat kell találniuk, például alternatív befektetési lehetőségeket vagy plusz jövedelmet biztosító tevékenységeket. A jövőbeli sikerhez elengedhetetlen számukra a megfontolt vagyonepítés és a tudatos pénzügyi tervezés.

Szekunder kutatásom után a primer kutatásommal folytattam. A kérdőíves vizsgálatom során az volt a célom, hogy megtudjam, hogyan vélekedik a Z generáció a pénzügyi helyzetükről és a boldogságukról a jelenlegi gazdasági környezetben.

Három hipotézist állítottam fel, amit elfogadni vagy elutasítani szerettem volna az eredmények alapján.

H1: A jövedelem összefüggésben van a Z generáció étellel való elégedettségével, magasabb jövedelem esetében erősebb.

H2: A nők nagyobb valószínűséggel éreznek aggodalmat és szorongást a jövőjükkel kapcsolatban, mint a férfiak.

H3: A férfiak körében magasabb a pénzügyi kockázatvállalás mértéke, mint a nők esetében.

A primer kutatásom során egy 26 kérdésből álló kérdőívet készítettem, amelyet a Google űrlapkészítő segítségével hoztam létre. A kérdőívet közösségi média platformokon (Facebookon, Instagramon és Redditen) osztottam meg, hogy minél több Z generációs válaszadót érjek el. A kitöltési időszak 2024. szeptember 4. és 2024. szeptember 12. között zajlott és a válaszadás körülbelül 5-10 percet vett igénybe. A kérdések többsége zárt volt, de néhány esetben lehetőséget biztosítottam az egyéb opció kiválasztására, hogy a válaszadók kifejtthessék saját véleményüket, ha az eltért a megadott opcióktól. A kérdőívben feleletválasztós, rangsoroló, mérték- vagy skálaformátumú, valamint ismeretet és tudást mérő kérdések szerepeltek.

A kérdőívet összesen 207-en töltötték ki. Az űrlapot hét szakaszra bontottam fel, amelyek mindegyikében kötelező volt a válaszadás, kivéve az utolsó kérdésnél. Az első szakaszban azt vizsgáltam, hogy a válaszadó 1997 és 2012 között született-e, azaz a kutatásom célcsoportjába tartozik-e. Amennyiben a válasz „nem” volt, a kérdőív automatikusan lezárult, kizárva a nem Z generációs kitöltőket.

A kutatás második szakaszában a válaszadók demográfiai jellemzőit elemeztem, beleértve a nemek arányát, életkorukat, iskolai végzettségüket, lakóhelyüket, munkaviszonyukat és lakhatási helyzetüket.

Az 5.3. fejezetben a kérdőív további eredményeit fejtettem ki részletesen. Az áttekinthetőség érdekében ezt a fejezetet öt alfejezetre bontottam, mint ahogy a kérdőívben tettem. Az első részben a Z generáció pénzhez való viszonyát és pénzügyi helyzetét vizsgáltam. Az eredmények azt mutatják, hogy a fiatalok számára a pénz elsősorban anyagi biztonságot jelent (60%). A pénzügyi helyzetre vonatkozóan 13 állítást fogalmaztam meg, az eredmények átlagát és szórását a 13. ábrán összegeztem. Az eltérő vélemények a válaszadók pénzügyi helyzetében meglévő különbségekre utalnak. Habár sokan pénzügyileg tudatosnak tartják magukat, rendszeresen félretesznek és rendelkeznek vésztartalékkal, befektetési döntéseiknél kevés figyelmet fordítanak az ESG szempontokra. A legnagyobb szórás a havi bevételek nem haladják meg a kiadásokat kijelentésnél mutatkozott, amely a társadalmi egyenlőtlenségek meglétét tükrözi.

Ezt követően a válaszadók elégedettségét és szubjektív jóllétét vizsgáltam. A kitöltők többsége alapvetően elégedett az életével, de a pénzügyi biztonság jelentős szerepet játszik a boldogságukban és lelki nyugalmukban. A szórás jelentősen magas az anyagi helyzet és a boldogságra vonatkozó állításoknál, amiből azt a következtetést vontam le, hogy a kitöltők többsége nem rendelkezik elegendő havi bevétellel.

A mentális egészséggel kapcsolatos kérdéseknél arra jutottam, hogy a többség szorongást érez a társadalmi elvárások miatt, amit a tökéletességre való törekvés tovább fokoz.

A jövőre vonatkozó állításokból kiderült, hogy közepesen magas aggodalmat éreznek a jövőjükkel kapcsolatban. A legnagyobb problémát a pénzügyi bizonytalanság okozta számukra, mint például a megfizethető lakhatás, az infláció és a megfelelő az egészségügyi ellátás. Ennek ellenére bizakodóak volt a jövőjüket illetően és úgy gondolják, hogy 35 éves korukra képesek lesznek kényelmes életet élni.

Végül a pénzügyi tudatosság szakaszában a Z generáció pénzügyi felkészültségének javítására koncentráltam. A pénzügyi tudatosság növelésére a válaszadók elsősorban a jobb életszínvonal iránti vágyat emelték ki. Többségük (90%) hiányolja a pénzügyi oktatást az iskolákból és ezt az iskolai tanítást tartanák a leghatékonyabb megoldásnak pénzügyi ismeretek terjesztése terén.

A boldogság növelésére vonatkozóan a válaszadók által megfogalmazott javaslatokat részleteztem, valamint az alternatív megoldásokat is kifejtettem, amelyek hozzájárulhatnak a társadalmi jólét javításához Magyarországon.

A korlátok közé soroltam, hogy a kérdőívemmel korlátozott számú válaszadókat tudtam elérni. Ez befolyásolta a minta összetételét és az eredmények reprezentativitását. Emellett a zárt kérdések korlátozottsága és a nyitott kérdések alacsony kihasználása gátolta az adatok sokszínűségét.

A hipotéziseim Khi-négyzet próbával teszteltem. Az első hipotézisem az volt, hogy a jövedelem összefüggésben van a Z generáció élettel való elégedettségével és azt feltételeztem, hogy a magasabb jövedelem erősebb elégedettséggel jár együtt. A Khi-négyzet próba

eredménye alapján az érték $p=0,698$, ebből az a tudományos következtetés vonható le, hogy a két változó között statisztikailag megalapozott szignifikáns kapcsolat nem fedezhető fel, ezért elutasítottam a hipotézist. A bevételnek a szintje és az élettel való elégedettség, statisztikailag nem függ össze. Ennek magyarázata a következő lehet, hogy a Z generáció nem olyan mértékben anyagi, tehát nem az anyagi jólétnek a foka határozza meg az élettel való elégedettséget, hanem egyéb más tényezők, mint például az élmények, a munkahelyi, baráti kapcsolatok.

A második hipotézisemnél azt feltételeztem, hogy a nők nagyobb valószínűséggel éreznek aggodalmat és szorongást a jövőjükkel kapcsolatban, mint a férfiak. A Khi-négyzet próba alapján az eredmény $p=0,364$ lett, ami arra utal, hogy statisztikailag nincs szignifikáns kapcsolat a nem (női, férfi) és a jövővel kapcsolatos aggodalom és szorongás között. Így a hipotézist elutasítottam. Az eredmények azt sugallják, hogy a jövővel kapcsolatos szorongás nem nemi sajátosság, hanem generációs probléma, amely mindkét nemet egyaránt érinti a mai gazdasági bizonytalanságok közepette.

Az utolsó hipotézisnél, azt teszteltem, hogy a férfiak nagyobb valószínűséggel vállalnak pénzügyi kockázatot, mint a nők. A Khi-négyzet próba eredménye alapján a $p=0,005$, ami azt jelzi, hogy szignifikáns kapcsolat van a nem és a pénzügyi kockázatvállalás között, ezért a hipotézist elfogadtam. A kapcsolat erőssége 0,25, ami gyenge, tehát a nemek közötti különbség jelen van, de nem meghatározó tényező a pénzügyi kockázatvállalás mértékében. A kutatás azt is megmutatta, hogy a kitöltők többsége, függetlenül a nemtől, inkább a biztonságos pénzügyi döntéseket részesíti előnyben.

A többváltozós statisztikai elemzések közül faktoranalízisre és klaszteranalízisre fókuszáltam. A faktoranalízis során 19 változót vizsgáltam és az volt a célom, hogy ezeket a változókat csökkentsem néhány mesterséges faktorba, amelyek az eredeti változók közötti kapcsolatok jelentős részét megőrzik, ugyanakkor egyszerűsítik az elemzést. Az elemzést SPSS programban készítettem, amelynél a KMO-érték és a Bartlett-teszt eredményei megerősítették, hogy a változók közötti korrelációk elégségesek a faktoranalízis elvégzéséhez. Öt faktort sikerült létrehozni: az Általános biztonságérzet, Pénzügyi biztonság, Elvárások, Pénzügyi tudatosság és Kockázatvállalás. A faktorok az adatok a variancia 64,5%-át magyarázták. Ezt követően a faktorokat használtam fel a klaszteranalízis során, amely az egyéneket csoportosítja a hasonlóságai alapján. Kétfázisú klaszterezési módszer

alkalmaztam és a Schwarz-féle Bayes-kritérium (BIC) segítségével határoztam meg az optimális klaszterszámot. Három klaszter jött létre, amelyek minősége közepesnek (Fair) bizonyult. A klaszterek viszonylag kiegyenlített méretűek lettek: az első klaszter tartalmazta az egyedek 39,1%-át (81 fő), a második 36,2%-át (75 fő), míg a harmadik 24,6%-át (51 fő).

Az első klasztert Tudatosoknak neveztem el, mivel tagjai magas pénzügyi tudatosságot mutattak, hajlamosak voltak kockázatvállalásra, de pénzügyi stabilitásuk alacsonyabb volt.

A második klaszter tagjai Ambiciózusok lettek, mivel magas elvárásokkal és tudatos pénzügyi döntésekkel rendelkeztek, de kevésbé hajlamosak kockázatot vállalni.

A harmadik klasztert Bizonytalanoknak neveztem, mert tagjai alacsony pénzügyi tudatosságot és stabilitást mutattak és kevésbé hajlandók kockázatot vállalni.

Összességében úgy gondolom a kutatásom nemcsak a Z generációra vonatkozik, hanem a társadalom egészének jövőjére is hatással van. A pénzügyi biztonság és a tudatosság növelése elengedhetetlen az emberek jóllétéhez. Igazán izgalmasnak találtam ebben a témában kutatni, úgy éreztem, hogy egy széles társadalmi réteget érintő témával foglalkozom.

IRODALOMJEGYZÉK

Tudományos

- Atkinson, A. & Messy, F.-A., 2012. Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, [online] 15, Elérhető: <https://doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Brlás, G. & Horváthné Kökény, A., 2015. Pénzgazdálkodás, avagy az életciklusok megtakarításai a mindennapokban. *Economica*, [online] 8.(1.), pp. 40-49. Elérhető: <https://ojs.lib.unideb.hu/economica/article/view/4549/4337> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Buda, A., 2019. Generációk, társadalmi csoportok a 21. században. *Magyar Tudomány*, [online] 180(1), pp. 120-129. Elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/matud__405/ [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Diener, E., 1984. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, [e-folyóirat] 95(3), pp. 542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>.
- Easterlin, R. A., 1974. Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. *Nations and households in economic growth*, [e- folyóirat], pp. 89-125. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-205050-3.50008-7>.
- Easterlin, R. A., 1995. Will raising the incomes of all increase the happiness of all?. *Journal of Economic Behavior & Organization*, [e- folyóirat] 27(1), pp. 35-47. [https://doi.org/10.1016/0167-2681\(95\)00003-B](https://doi.org/10.1016/0167-2681(95)00003-B).
- Eldridge, A., 2024. *Generation Z*, Encyclopedia Britannica: [online], Elérhető: <https://www.britannica.com/topic/Generation-Z> [Hozzáférés dátuma: 2024. 10. 27.].
- Fodor, S., 2024. *Jólét vagy jóllét? A pszichés jóllét szerepe és mérése a fenntarthatóság és egy jól működő társadalom kialakításában*. [e-könyv] Budapest: Akadémiai Kiadó. Elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/matud202405__16/ [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Fromann, R., 2010. Nemzetek boldogsága és annak forrása az Easterlin-paradoxon tükrében.. *Nemzetek Európában*, [online], pp. 95-120. Elérhető: http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=270:nemzetek-boldogsaga-es-annak-forrása-az-easterlin-paradoxon-tuekreben&catid=30:nemzetek-europaja [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.] .
- Géring, Z., Király, G. & Fűzi, B., 2019. *Kutatásmódszertani segédletek*. Budapest: Budapesti Gazdasági Egyetem. [online] Elérhető: https://publikaciotar.uni-bge.hu/id/eprint/1621/1/Kutat%C3%A1sm%C3%B3dszertani%20sed%C3%A9gletek_egybe.pdf [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.] .
- Gyulavári, T. & Mitev, A. Z. & Neulinger, Á. & Neumann-Bódi, E. & Simon, J. & Szűcs, K., 2017. *A marketingkutatás alapjai*. [e-könyv] Budapest: Akadémiai Kiadó. Elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/dj240ama__2/#dj240ama_impresszum [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.].
- glencoe.com, 2008. *Business Administration*. [e-könyv] McGraw-Hill. Elérhető: <https://nscpolteksby.ac.id/ebook/files/Ebook/Business%20Administration/Introduction>

- %20of%20Business%20by%20Glencoe%20(2008)/Chapter%2028%20Managing%20Personal%20Finances.pdf [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- Helliwell, J. F., 2003. How's life? Combining individual and national variables to explain subjective well-being. *Economic Modelling* [e-folyóirat] 20(2), pp. 331-360. [https://doi.org/10.1016/S0264-9993\(02\)00057-3](https://doi.org/10.1016/S0264-9993(02)00057-3).
- Jánosa, A., 2015. *Adatelemzés IBM SPSS Statistics megoldások alkalmazásával*. [e-könyv] Budapest: Magyar Könyvvizsgálói Kamara Oktatási Központ Kft. Elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/m1109aiss__45/#m1109aiss_43 [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.].
- mccrindle.com, 2024. *The generations defined*, [online] Elérhető: <https://mccrindle.com.au/article/topic/demographics/the-generations-defined/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.]
- mckinsey.com, 2024. *What is Gen Z?*, McKinsey & Company, [online] Elérhető: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-gen-z#/> [Hozzáférés dátuma: 2024. 10. 27.]
- Meretei, B., 2017. Generációs különbségek a munkahelyen. [e-folyóirat] 48(10), pp. 10-18. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2017.10.02>.
- Molnár, G. & Kapitány, Z., 2014. Miért elégedetlenek annyira a magyarok az életükkel?. *Közgazdasági Szemle*, [online] 61(6), pp. 637-671. Elérhető: <https://core.ac.uk/download/pdf/42925478.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Myers, D. G. & Diener, E., 1995. Who Is Happy?. *Psychological Science*, [Online] 6(1), pp. 10-19. Elérhető: <https://www.jstor.org/stable/40062870> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Naresh K. M., 2016. *Marketingkutató*. [e-könyv] Budapest: Akadémiai Kiadó. Elérhető: <https://mersz.hu/kiadvany/198> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.].
- Samuelson, P. A. & Nordhaus, W. D., 2016. *Közgazdaságtan*. [e-könyv] Budapest: Akadémiai Kiadó. Elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/dj149k__667/#dj149k_664 [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].
- Simon, M., 2022. Jólét versus jóllét. *Eszmélés*, [e-folyóirat] 9(34), pp. 264-275. <https://doi.org/10.3311/oep.490>.
- Szondy, M., 2007. Anyagi helyzet és boldogság: Kapcsolat individuális és nemzetközi szinten. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika*, [e-folyóirat] 8(4), pp. 291-307. <https://doi.org/10.1556/mental.8.2007.4.3>.
- Vigvári, A., 2017. *Pénzügy(rendszer)tan*. [e-könyv] Budapest: Akadémiai Kiadó. Elérhető: https://mersz.hu/dokumentum/dj239prt__41/#dj239prt_39 [Hozzáférés dátuma: 2024. 10. 27.].
- Zolotas, X., 1981. Economic Growth and Declining Social Welfare. *The Journal of Economic History*, [e-folyóirat] 45(3), pp. 770-772. <https://doi.org/10.1017/S0022050700035026>.

Egyéb

- countryeconomy.com, 2024. *Hungary - World Happiness Index*, [online] Elérhető: <https://countryeconomy.com/demography/world-happiness-index/hungary> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]

- ec.europa.eu, 2021. *House or flat – owning or renting*, [online] Elérhető: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/housing/bloc-1a.html> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.]
- economaniablog.hu, 2024. *Economania blogíró verseny 2024*, [online] Elérhető: <https://economaniablog.hu/blogverseny/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- ecosim.hu, 2024. *Diák Menedzsment Bajnokság 2024*, [online] Elérhető: https://myaccount.ecosim.hu/versenyek/diak_menedzsment_bajnoksag_2024 [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- forbes.com, 2023. *Gen-Z Faces Financial Challenges, Stress, Anxiety And An Uncertain Future*, [online] Elérhető: <https://www.forbes.com/sites/jackkelly/2023/09/29/gen-z-faces-financial-challenges-stress-anxiety-and-an-uncertain-future/?sh=3cc5644f4f14> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.]
- happyplanetindex.org, 2024. *Learn about the HPI*, [online] Elérhető: <https://happyplanetindex.org/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- Jakovác, K., 2014. *Az állami számvevőszék szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében*, Állami Számvevőszék, [online] Elérhető: <https://www.asz.hu/dokumentumok/t366.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- kormany.hu, 2017. *Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája*, [online] Elérhető: <https://2015-2019.kormany.hu/download/5/39/21000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20fejleszt%C3%A9s%C3%A9nek%20strat%C3%A9gi%C3%A1ja.pdf> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- ksh.hu, 2021. *A jövedelemeloszlás egyenlőtlensége*, [online] Elérhető: <https://www.ksh.hu/sdg/2-1-sdg-1.html> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- ksh.hu, 2024. *A bruttó átlagkereset 658 400 forint volt 2024. márciusban, 13,9%-kal haladta meg az egy évvel korábbit*, [online] Elérhető: <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/ker/ker2403.html> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- mnb.hu, 2020. *Európa három válsága*, Magyar Nemzeti Bank, [online] Elérhető: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/elnokei-publikaciok/2020-evi-publikaciok/europa-harom-valsaga> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- mnb.hu, 2021. *Versenyképesség és válságkezelés*, Magyar Nemzeti Bank, [online] Elérhető: <https://www.mnb.hu/sajtoszoba/elnokei-publikaciok/2021-evi-publikaciok/versenykepesség-es-valsagkezeles> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- mnb.hu, 2024. *MNB Kiválósági ösztöndíj*, Magyar Nemzeti Bank, [online] Elérhető: <https://www.mnb.hu/oktatas/mnb-kivalosagi-osztondij> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- Miskowicz, S., 2023. *Top 5 Financial Challenges Generation Z Will Face in the Future*, [online] Elérhető: <https://www.linkedin.com/pulse/top-5-financial-challenges-generation-z-face-future-cisp-miskowicz/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.]
- oecd.org, 2023. *OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. OECD Business and Finance Policy Papers*, [online] 39, Elérhető: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-infe-2023-international-survey-of-adult-financial-literacy_56003a32-en.html [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.].

- oecd.org, 2024. *About OECD*, [online] Elérhető: <https://www.oecd.org/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- oecdbetterlifeindex.org-1, 2024. *Hungary*, [online] Elérhető: <https://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/hungary/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- oecdbetterlifeindex.org, 2024. *Create Your Better Life Index*, [online] Elérhető: <https://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11111111111> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- penziranytu.hu, 2015. *A Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított pénzügyi kultúra kutatás fő eredményeinek bemutatása*, [online] Elérhető: https://penziranytu.hu/sites/default/files/csatolmany/oecd_kutatasi_eredmenyek_2015_1_02.pdf [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- penziranytu.hu, 2017. *A magyar Pénz7 a Global Money Week legjobbjai között!*, [online] Elérhető: <https://penziranytu.hu/magyar-penz7-global-money-week-legjobbjai-kozott> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- penziranytu.hu, 2022. *A pénzügyi tudatosság fejlesztése most is sokat érhet*, [online] Elérhető: <https://penziranytu.hu/penzugyi-tudatossag-fejlesztese-most-sokat-erhet> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]
- spssabc.hu, 2024. *Khi négyzet próba jelentése és alkalmazása az SPSS-ben*, [online] Elérhető: <https://spssabc.hu/ketvaltozos-elemzes/khi-negyzet-proba/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.]
- statista.com, 2023. *Most used social media platforms among Gen Z and internet users worldwide as of September 2023*, [online] Elérhető: <https://www.statista.com/statistics/1446950/gen-z-internet-users-social-media-use/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.28.]
- worldhappiness.report, 2024. *World Happiness Report 2024*, [online] Elérhető: <https://worldhappiness.report/> [Hozzáférés dátuma: 2024.10.27.]

MELLÉKLETEK

I. számú melléklet: Kérdőíves kutatásom kérdései

1. szakasz:

1. Ön 1997-2012 között született?

- Igen
- Nem (kitöltés véget ér)

2. szakasz:

2. Az Ön neve:

- Nő
- Férfi

3. Az Ön életkora:

- 12-17
- 18-22
- 23-27

4. Az Ön legmagasabb iskolai végzettsége:

- Általános iskolai bizonyítvány
- Érettségi bizonyítvány
- BSc alapszak – főiskola, egyetem
- MSc mester szak – főiskola, egyetem
- Doktori (PhD)

5. Az Ön lakóhelye:

- Főváros
- Város
- Község

6. Az Ön jelenlegi státusza

- tanuló vagyok, NEM dolgozom mellette
- tanuló vagyok, DE dolgozom mellette
- Munkavállaló vagyok teljes munkaidőben
- Munkavállaló vagyok részmunkaidőben
- Munkavállaló vagyok teljes munkaidőben, DE mellette mellékállásom is van
- Egyéni vállalkozó vagyok
- Munkanélküli vagyok
- Háztartásbeli vagyok

7. Ön kivel/ hogyan él?

- Szüleimmel élek
- Kollégiumban lakok
- Albérletben lakok egyedül
- Albérletben lakok mással/másokkal
- Saját lakásban lakok egyedül
- Saját lakásban lakok mással/másokkal

3. szakasz: Pénzügyi helyzet

8. Mit jelent Ön számára a pénz fogalma?

- Eszköz, amely segít megoldani a mindennapi problémákat.
- Anyagi biztonságot és stabilitást jelent számomra.
- Lehetőséget arra, hogy megvalósítsam álmaimat és vágyaimat.
- Mindhárom

9. Önnek jelenleg mi a legnagyobb bevételi forrása?

- munkabér
- vállalkozói bevétel
- zsebpénz
- iskolához kapcsolódó támogatások, ösztöndíjak
- befektetések hozamai
- nincs bevétele

10. Ön mekkora havi bevétellel rendelkezik?

- 0 Ft -150.000 Ft
- 150.001 Ft - 300.000 Ft
- 300.001 Ft - 450.000 Ft
- 450.001 Ft - 600.000 Ft
- 600.001 Ft - 750.000 Ft
- 750.001 Ft - 900.000 Ft
- 900.001 Ft felett

11. Ön mennyire tartja magát pénzügyileg kockázatvállalónak?

egyáltalán nem 1, nagyon kockázatvállaló vagyok 4

12. Kérem értékelje aszerint az alábbi állításokat, hogy 4-teljesen egyetértek, 3-inkább egyetértek, 2-inkább nem értek egyet vagy 1-egyáltalán nem értek egyet!

- Elégedett vagyok a bevételemmel és pénzügyi helyzetemmel.
- A havi bevételeim nem haladják meg a kiadásaimat.
- Anyagilag biztonságban érzem magam.
- A jelenlegi gazdasági helyzetet bizonytalannak és egyáltalán nem érzem biztonságosnak.
- Nagy mértékben hatással van a pénz a mindennapi életemre és döntéseimre.
- Az alapvető élelmiszerek megvásárlása nehézséget jelent számomra.
- Jövedelmem elegendő ahhoz, hogy a lakhatási és rezsiköltségeket könnyedén fedezzem.
- Gond nélkül megengedhetem magamnak a luxuscikkek vagy márkás termékek vásárlását.
- Gyakran szoktam aggódni a pénzügyeim miatt.
- Pénzügyimet tekintve tudatosnak tartom magam, vésztartalékkal is rendelkezem.
- Rendszeresen szoktam pénzt félre tenni.
- A befektetési döntéseimnél figyelembe veszem a környezettudatosságot.
- Sajnos sokszor hoztam pénzügyileg rossz döntéseket.

4. szakasz Elégedettség, szubjektív jóllét

13. Kérem, értékelje mennyire elégedett az életével egy 1-től 10-ig terjedő skálán, ahol 1 a nagyon elégedetlen, 10 pedig a nagyon elégedett.

14. Kérem értékelje aszerint az alábbi állításokat, hogy 4-teljesen egyetértek, 3-inkább egyetértek, 2-inkább nem értek egyet vagy 1-egyáltalán nem értek egyet!

- Nagyon boldognak és kiegyensúlyozottnak érzem magam.
- A mindennapjaimban gyakran tapasztalok örömet és elégedettséget.
- A jelenlegi életkörülményeim kielégítőek számomra.
- A jövedelem jelentősen hozzájárul a kiegyensúlyozott életvitelemhez.
- A boldogságomra nagy hatással van a pénzügyi helyzetem is.
- A pénzügyi biztonság növeli az életemben a nyugalmat és boldogságot.
- Minél jobb anyagi helyzetben vagyok, annál boldogabbnak érzem magam.
- Ha magasabb lenne a bevételem, boldogabb lennék.

15. Mi az, ami boldoggá teszi?

- család
- barátok
- párkapcsolat
- fesztivál, bulizás
- utazás
- vásárlás
- technikai eszközök
- pénz
- sport
- munka
- tanulás
- hobbi, szabadidős tevékenység
- egyéb

16. Ön szerint mi a boldogtalanság fő oka a Z generáció körében?

- pénzügyi problémák és bizonytalanság
- megfelelési kényszer, perfekcionizmus, szorongás
- családi konfliktusok és problémák
- gyermekkori traumák és hatások
- éghajlati vészhelyzet és a környezeti problémák
- munkahelyi stressz és nyomás
- egyéb

5. szakasz Mentális egészség

17. Kérem értékelje aszerint az alábbi állításokat, hogy 4-teljesen egyetértek, 3-inkább egyetértek, 2-inkább nem értek egyet vagy 1-egyáltalán nem értek egyet!

- A pénzügyi helyzetem gyakran okoz stresszt számomra.
- A társadalmi elvárások miatt gyakran érzek szorongást.
- A tökéletességre való törekvés megnehezíti a mindennapjaimat.
- A szociális média hatására érzem úgy, hogy nem vagyok elég sikeres.
- A családom elvárásai miatt érzem, hogy nagy nyomás nehezedik rám.
- Úgy gondolom, hogy külföldön boldogabb és nyugodtabb életet élhetnék.

6. szakasz Jövő

18. Mennyire érez aggodalmat és szorongást a jövővel kapcsolatban? (1=egyáltalán nem aggódom, 10=nagyon aggódom)
19. Mi az, ami a legjobban aggasztja a jövővel kapcsolatban? Kérem a 3 legfontosabbat jelölje!
- Infláció/megélhetési költségek
 - Munkaerőpiac a bizonytalanság, munkanélküliség
 - Nem leszek képes elérni anyagi céljaimat vagy terveimet
 - Az egészségügyi ellátás elérhetősége/magánegészségügy megfizethetősége
 - Megfizethető lakhatás, saját otthon megvásárlása
 - Klímaváltozás, globális felmelegedés
 - Megtakarítási és befektetési nehézségek
 - Élhető nyugdíj
 - Oktatáshoz való hozzáférés/megfizethetőség
 - Nem érzem, hogy lenne konkrét félelem
 - Egyéb
20. Ön szerint kényelmesen fog megélni 35 évesen?
- egyáltalán nem vagyok biztos 1, nagyon biztos vagyok 4

7. szakasz Javaslatok

21. Ön milyen közösségi média platformokat használ leginkább?
- Facebook
 - Instagram
 - Tiktok
 - Reddit
 - Youtube
 - Linkedin
 - Twitter
 - Pinterest
 - Snapchat
 - Egyéb
22. Ön milyen tartalmat fogyaszt személyes pénzügyek (költségvetés, megtakarítások, befektetések stb.) témában?
- egyáltalán nem fogyasztok ilyen tartalmat
 - képes (pl. instagram képes poszt)
 - videós (pl. youtube, tiktok)
 - írott (pl. blog, cikkek)
 - podcast
 - Egyéb
23. Önt mi motiválja a legjobban arra, hogy változtasson a pénzügyi tudatosságán?
- a saját büszkeségem, hogy jó életet biztosítsak a családomnak
 - félelem a gazdasági helyzet miatt (infláció, áremelkedések)
 - jobb életszínvonal vágya

- egyre idősebb leszek, ideje belekezdenem valamibe
- hamarosan családot szeretnék alapítani
- nem motivál semmi

24. Ön szerint az oktatási intézményekből hiányzó pénzügyi oktatás befolyásolja a Z generáció pénzügyi tudatosságát?

- Igen
- Nem

25. Ön szerint hogyan lehetne növelni a fiatalok pénzügyi tudatosságát és ismereteit?

- Iskolai tantervbe való beépítés
- Tematikus workshopok és tréningek
- Online tananyagok és oktatóanyagok
- Közösségi médián (pl. Tiktokon, Instagrammon) pénzügyi oktatási anyagok
- Személyes pénzügyi tanácsadás: Ingyenes vagy alacsony költségű pénzügyi tanácsadás biztosítása a fiatalok számára, hogy segítsenek nekik megérteni és kezelni a saját pénzügyeiket.
- Szimulációs játékok és interaktív alkalmazások: Olyan mobilalkalmazások és számítógépes játékok fejlesztése, amelyek segítségével a fiatalok játékos módon tanulhatnak a pénzügyekről és a gazdasági döntésekről.
- Egyéb

26. Milyen javaslatai és meglátásai vannak a boldogság növelésére Magyarországon? Kérem fejtse ki röviden.